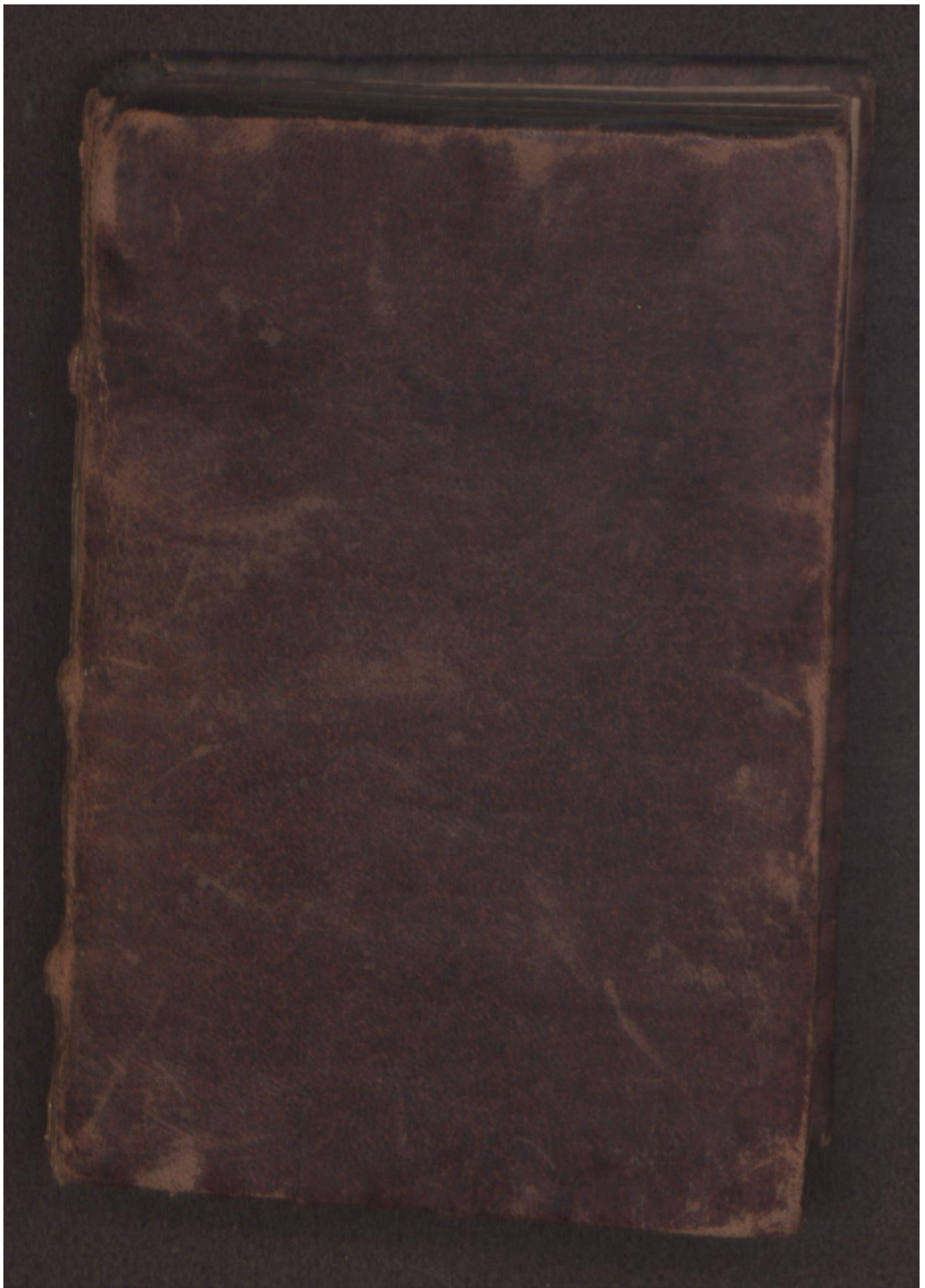
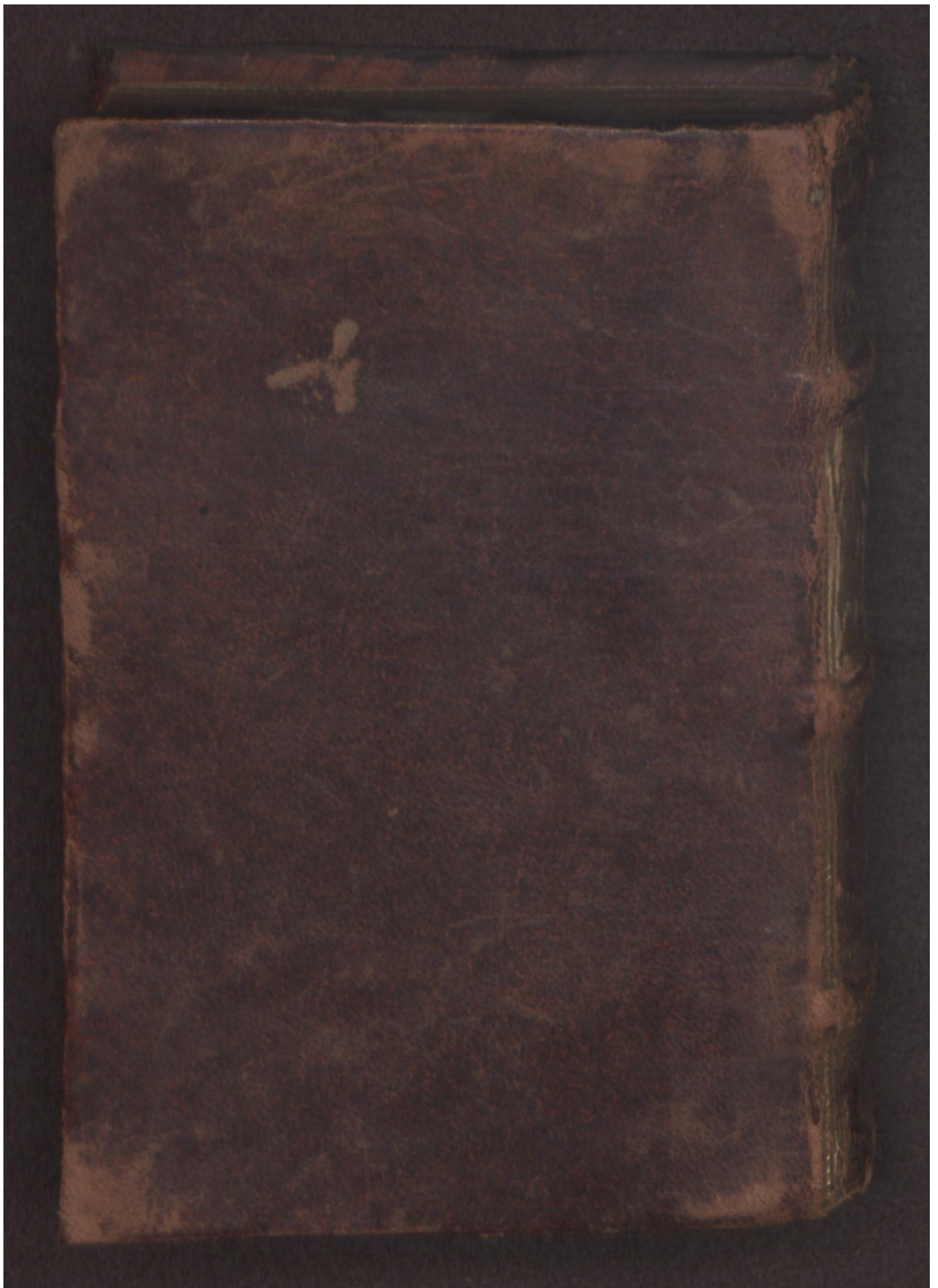

PASS
FORKLAR.

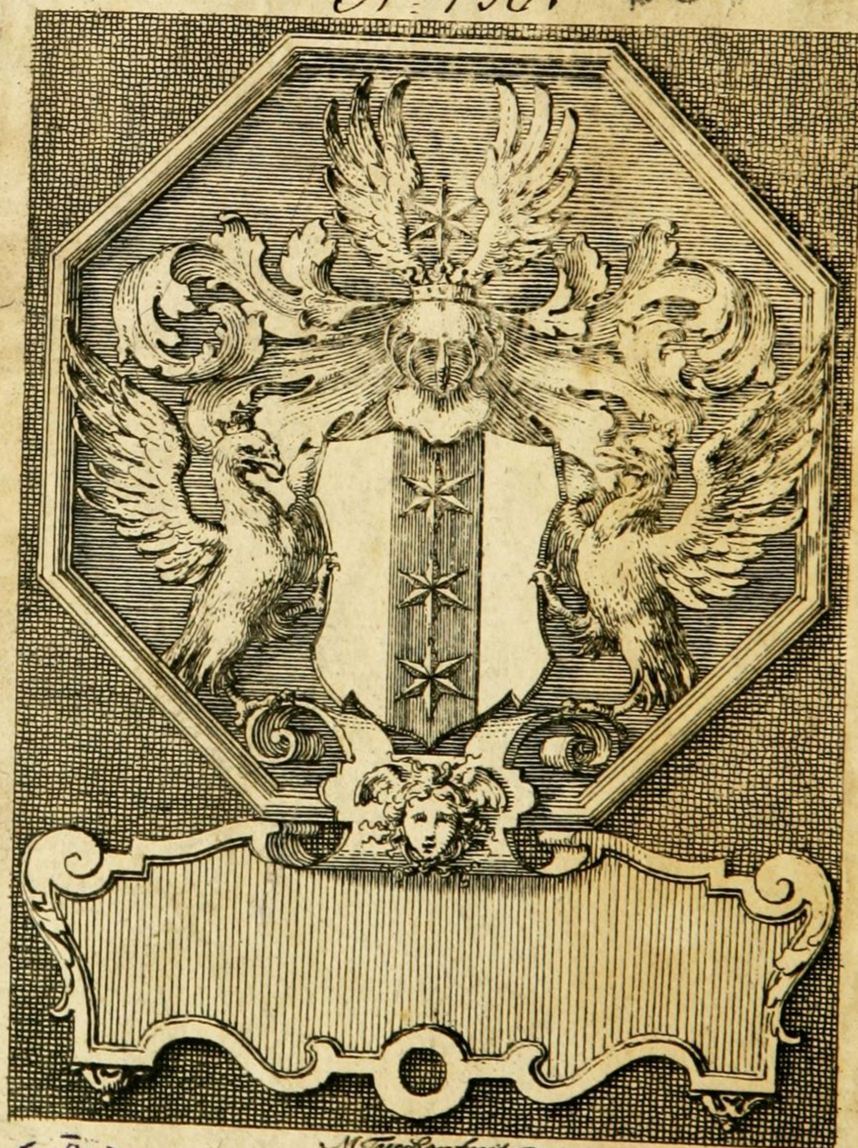

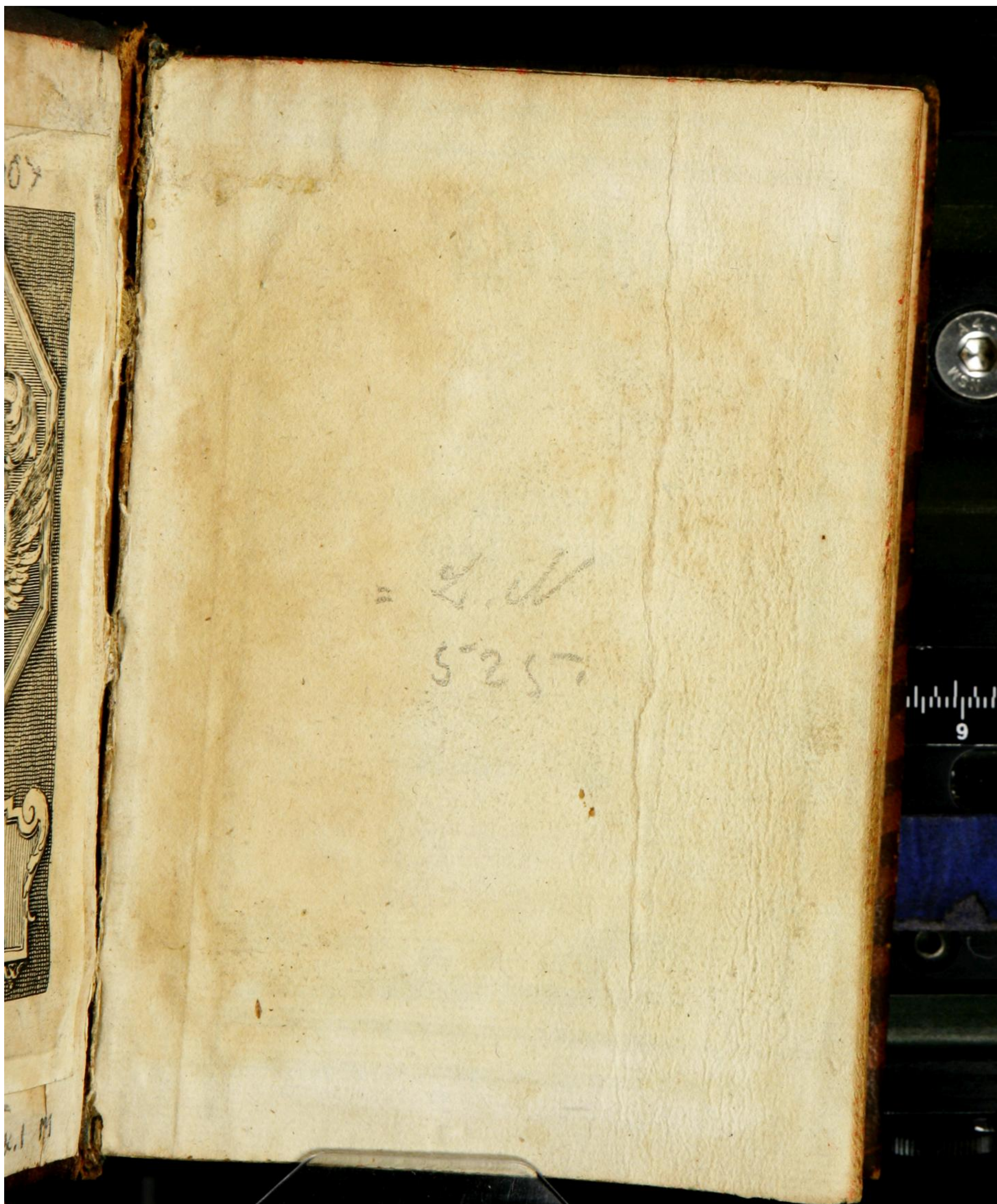

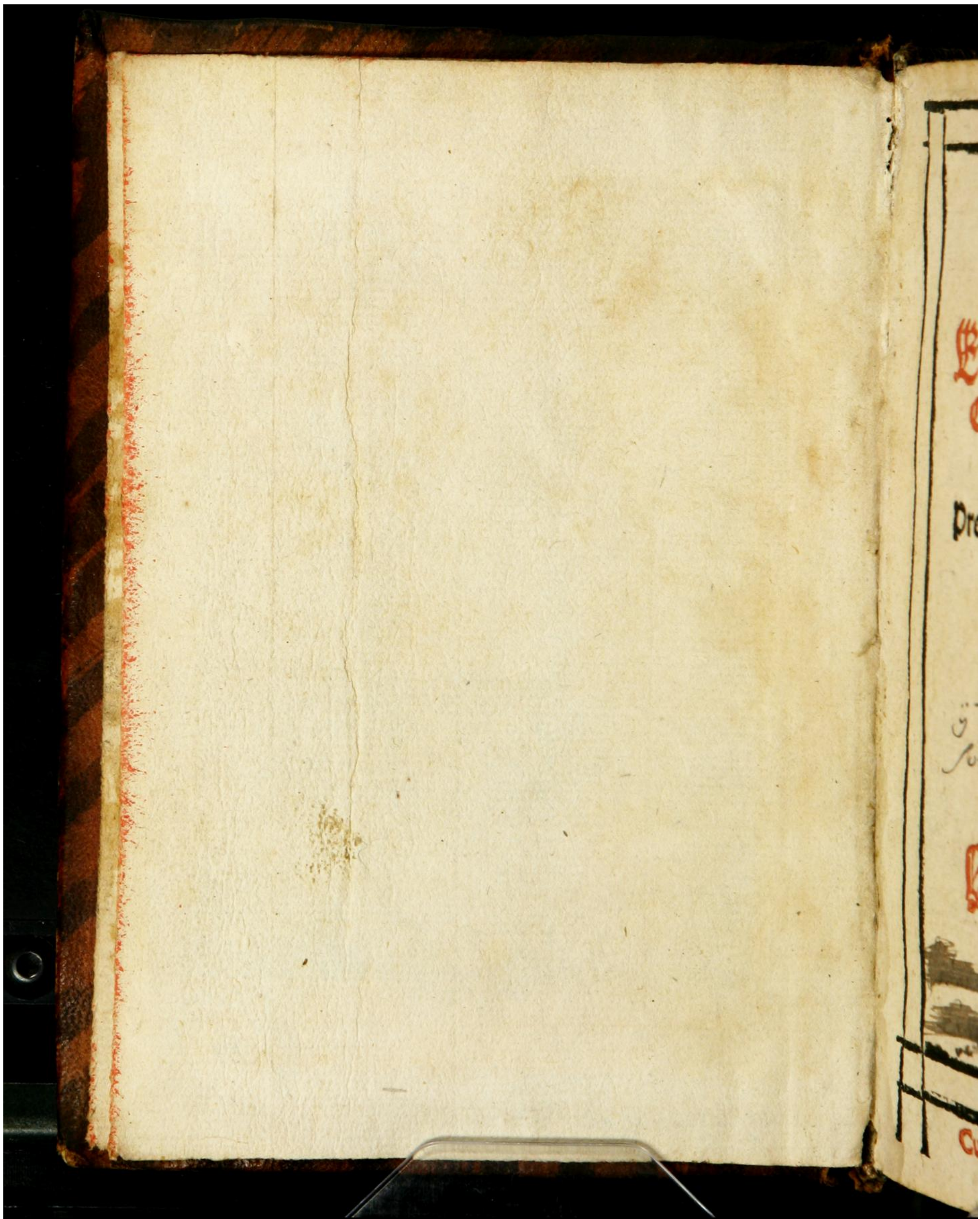
175 Magdeborg 1556

№ 136. B07

= L.M
5257

Passio

Eller Historien / om Christi Jesu vor Frelseris pine oc død.

Predicket aff Vito Theodoro i Nornberg.

Nu nylige fordansket aff Peder Tidemand.

j 13 predickener — som findis her efter j Bogen

Esaie. Liij.

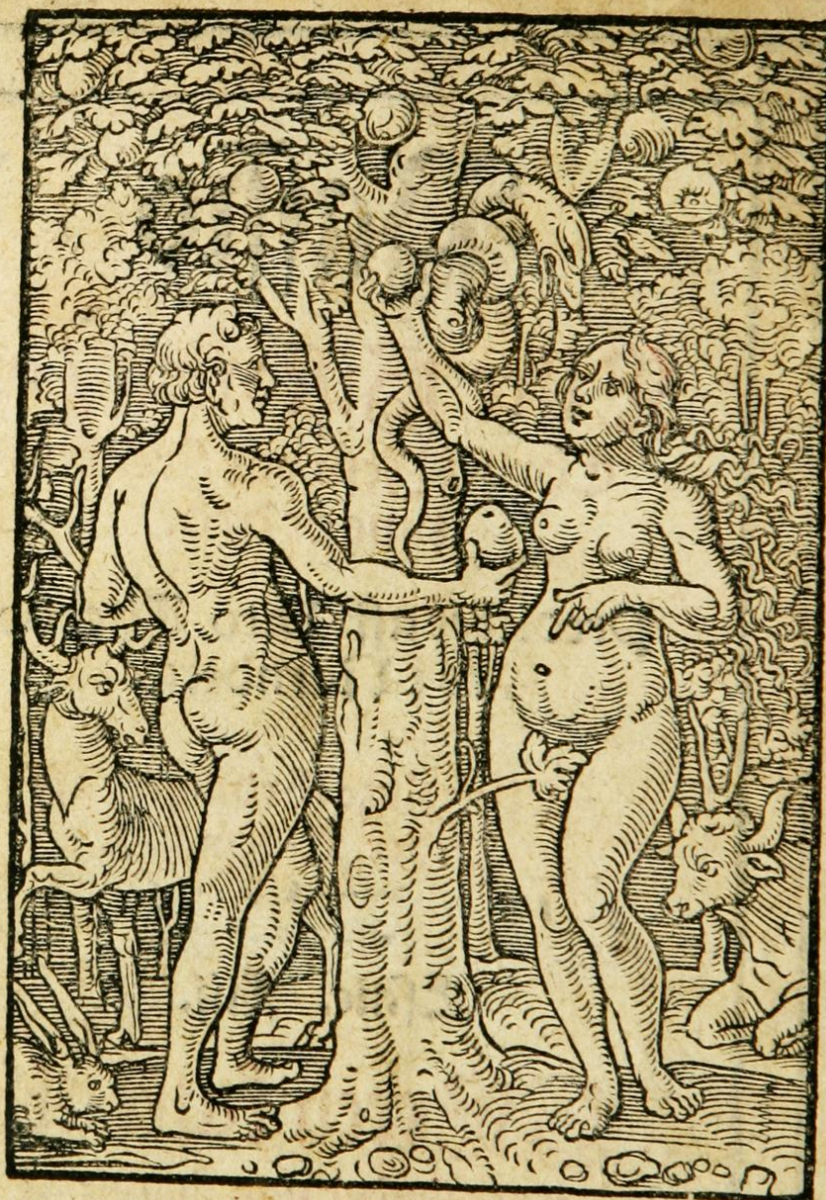
HErren kaste alle vore synder paa Hannem.

[redacted]

M. D. LVI.

[redacted]

Cum gratia & priuilegio Regiæ Maie.

Roma. v.

Domen er kommen aff en synd til fordømelse / Men gaffuen hielper oc aff mange synder til Retferdighed.

Erlig

Erlig oc velbyrdig Mand Jacob brockenhuss til Nackebølle / Guds naade formedelst hans Søn Jesum Christum vor frelsere oc forløsere.

DE Christnis leffnet i dēne iemmerlige dal / maa vel lignis it Hospital eller Siuge stue / der som mange menniske ligge plagede met atskillig siugdom. For di at wi arme Menniske haffue saa forderffuit en nature / oc tilbøylig til alt det som er imod Guds bud / at wi icke kunde see andet paa oss / icke fornemme andet i oss / end at wi dag fra dag falde io lenger io dybere i synd oc Guds fortørnelse. Oc imod at det siuge menniske haffuer it saar paa sit legeme / haffue wi wtallige synder oc saar i vor samuittighed / som oss plage / tuinge / bedrøffue oc forferde met Guds vrede / oc den euige fordømelse / thi døden er syndens saald.

Nu er der oc intet større iemmer oc wrolighed til / end at it menniske haffuer en wrolig samuittighed / oc veed at Gud er hannem vred for syndens skyld / oc haffuer dog ingen sted / hand kand søge hielp / oc blyffue fri der fra. Som Exempel giffue nock til kiende / at saadant iemmer haffuer dreffuit mange der hen / at de i saadan banghed haffue aff fortuilelse myrt oc omkommet dem selff.

Der faare / efftersdi oss henger saadan aandelig siugdom paa / aff synden oc Guds vrede / som fast offuergaar al legemlig siugdom / da giørs det vel behoff / at wi see oss omkring / effter en forstandig oc ydmyg læge / som kand oc vil komme oss til hielp met got / nyttelig oc krafftig lægedom / huilcken hand kand fordriffue syndens suare byrde met.

Til denne siugdom at fordriffue findis der nu ingen bedre læge end den som kom ned aff himmelen / at hand vilde besøge / raade oc hielpe de Siuge / det er / kalde Syndere til Penitentze. Thi det er fast oc vist / at huor synd oc en ond samuittighed er / der kand mand

ingen

ingen bedre trøst haffue / end at Guds
Søn tog vore synder paa sig/oc betale=
de der faare met sit dyrebare blod/oc at
straffen/som Esaias siger / ligger paa
hannem / hand henger / lider pine/ oc
døer paa kaarssit for vore Synders
skyld/Paa det at wi skulle haffue fred/
at wi skulle icke mere fryete Guds vrede
oc strenge dom / men for denne Megle=
ris skyld / holde hannem for en naadig
Fader / oc icke løbe fra hannem / i vor
fristelse oc nød / som hand vaare vor
fiende / men komme dristelige til han=
nem / paakalde oc søge hielp hoss han=
nem/Fordi hand (som en ret god læge)
helbredede vor siugdom met sine saar/
det er/vor forderffuede syndelige natu=
re/som førde døden oc Guds vrede paa
oss/ huilcken wi bleffue befride fra/
der met/at Guds Søn bleff saar giort/
hengde paa kaarssit oc døde.

Denne lægis kaanst/som met sine saar
saa helbreder oss / det er / vor trois yp=
perste Artickel om syndernis forladelse
(huilcken vore Modstandere offuer=
maade foracte / oc ville met deris egen
oc icke Christi fortieniste afflegge syn=
den) forklaris i denne Christi pinis

historiꝭs vdleggelse grundelige. J forti-
den predickede de oc saa Passien / men
lidet til nytte oc forbedring. De bandede
Judam / Jøderne / Pilatum oc hans
Stridzmend / huilcke der dog icke vaa-
re andet end vore bødele / Fordi at haff-
de vore synder icke verit / da haffde vel
Christus bleffuit met fred for dem. De
besynderlige i den gantske predicken op-
uacte folck til at haffue metynck oc met
lidelse met Maria / huilcken der dog in-
tet vdrette met sin sorge i vor salligheds
sag. De vdrobte huor megen verskyld
de fortiente som kunde græde oc trycke
nogle taare aff deris øyen / for Christus
bleff saa suarlige pint / imod Christi
egen befalning / Græder icke offuer
mig. Men saa haffuer icke denne vor
fromme Vitus (met salig ihukommel-
se) predicket Christi pinis historie. Thi
hand besynderlige (som sagd er) forkla-
rer vor trois ypperste Artickel / huor-
ledis straffen (som Esaias siger) bleff
lagd paa Christum / at hand bar Guds
vrede oc giorde oss fri fra synden. Der
til met giffuer hand smuct til kiende /
huorledis vore aandelige Christi imod-
standere / met lige saadan snedighed /
paa

paa denne dag forfølge Euangelion/
ſom Phariſeer / oc Scrifftklaage for=
følde Chriſtum paa den tidt. Item
hand giør en aluerlig predicken om Pe=
tri ſuerd / huilcken Gud giffue at baade
Øffrighed oc vnderdane vilde aluer=
lige ia met ſtor aluerlighed legge paa
hierte / oc rette ſig der effter. Huor
trolige formaner hand aff Jude pung
oc kiøbmandſkaff / at huer mand ſkal
vocte ſig fra det forbandede Aager oc
gerighed / huilcket der dog paa det ſiſte
vil betale huer mand (ſom det bruger)
ilde / Oc beſynderlige giffuis dem at=
uarſel / ſamme ſted / ſom fortære kircke=
nis rente / oc intet ville tiene kircken der
faare / at de ſkulle vente dem en ſtreng
dom / naar ſom det bryſter vd etc. Men
nu nock der om / thi huer flitig læſere
ſkal vel ſelff kunde mercke oc forſtaa / at
denne lille bog giffuer nyttelig lerdom /
oc forklarer de beſynderligſte puncte i
vor herris Chriſti pinis Hiſtorie.

Eder kiere Jacob vilde ieg beſyn=
derlige til ſcriffue dette mit arbeyde / oc
lade det vdgaa vnder eders naffn /
Først fordi at i haffue en beſynderlig
kierlighed til at læſe oc øffue eder i

Guds ord / at denne Christi pinis Hi-
storie met sin vdleggelse skal vere eders
haandbog om fasten besynderlige/naar
som eders leylighed icke begiffuer sig
saa / at i kunde komme til kircken / oc
høre det mundelige ord. Der nest at ieg
oc i nogen maade (aff min fattige for-
mue) vilde beuise min tacknemelighed
imod eder for eders gode vilie oc from-
hed der i haffue forfremmit mig met til
det beste / Bedendis eder ydmygelige/
at i ville tage saadant til tacke met
mig/oc lade det befalde eder vel. Den
almectigste Gud vor kiere Herris oc
frelseris Jesu Christi Fader / styre oc
regere ede. formedelst sin hellig Aand /
oc beuare eder fraa alt ont Amen/Giff-
nit i kiøbmend haffn S Gregorij dag
Aar effter Christi fødzel M.D.LVj.

Eders
Veluillige.

Peder
Tidemand.

Den

Christi pinis Hi/
else skal vere eders
esynderlige/naar
icke begiffuer sig
ne til kircken / oc
. Der nest at ieg
min fattige for/
tacknemelighed
e vilie oc from/
mit mig met til
er ydmygelige/
t til tacke met
eder vel. Den
fiere Herris oc
Fader / styre oc
hellig Aand/
t Amen/Giff/
Gregorij dag
M.D.LVj.

der
Tidemand.

Den

5

Den første Predicken aff Passien om Olieberget Matthei i det xxvj.

A v Da

DA kom Jesus met dem til en hawe / som hed Gethsemane / oc sagde til sine Disciple. Setter eder her / saa lenge ieg gaar der bort / oc beder. Oc hand tog Petrum / oc de tho Zebedei Sønner til sig / oc begynte at bedrøffuis oc at beffue. Da sagde Jesus til dem / Min Siel er bedrøffuit indtil døden / Bliffuer her / oc vaager met mig. Oc hand gick noget lenger frem / fald ned paa sit ansict / oc bad / oc sagde / Min Fader / Er det muligt / da gaa denne kalck fra mig / Dog icke som ieg vil / men lige som du vilt. Oc hand kom til sine Disciple / oc fant dem soffuendis / Oc sagde til Peder. Kunde i da icke vaage en time met mig? Vaager oc beder / at i icke skulle falde i fristelse / Aanden er villig / men legemet er skrøbeligt.

Hand gick atter anden gong hen / bad / oc sagde / Min Fader / Er det icke muligt / at denne kalck kand gaa fra mig / vden ieg skal dricke

hannem

hannem da ſke din vilie. Oc han kom / oc fant dem atter ſoffuendis/ oc deris øyen vaare fulde aff ſøffn. Oc hand loed dem bliffue / oc gick atter hen/oc bad tredie gong/ oc talede de ſamme ord. Da kom hand til ſine Diſcipler / oc ſagde til dem Ah ville i nu ſoffue / oc huile eder? See ſtunden er kommen / at menniſkens Søn ſkal antuordis i Synderis hender. Staar op/lader oſſ gaa/ See / hand er der/ ſom mig forraader.

Denne er en offuermaade drabelig Hiſtorie / oc Hiſtorien begyndis her rettelige om vor herris Chriſti pine / oc tien icke aleniſte til lerdom/ at wi kunde ſee paa vor Herre Chriſto/ huorledis hand ſkickede ſig i angiſt oc nød / men oc ſaa til trøſt imod ſynden/ oc en ond ſamuittighed. J høye Scholer haffue de meget diſputerit om denne hiſtorie oc verit offuermaade ſkarpſindige der met. Thi det er oc icke en ringe hãdel at denne Perſone / ſom er baade en euig Gud / oc it ret menniſke/ ſkal falde i ſaa dyb angiſt/beffuelſe oc bedrøffuelſe. Me

Der kand ingen rettelige for ſtaa Chriſti angiſt

mand

mand maa disputere der om saa lenge mand vil / oc giøre det saa subtiligt oc skarpt som mand kand / saa skal det dog ingen kunde begrunde. Ja det er vmuligt / at mand kand forstaa eller begribe met sine tancker / huorledis det gick til met denne beffuelse oc bedrøffuelse / Det er altsammen meget ia meget for høyt / fordi at denne Persone som lider saadant / er for høy oc offuer alle ting. Der faare skulle wi lade oss nøye met de ringe Exempel / som wi see skinbarlige / huor som nød eller angist haffuer rettelige begrebit it hierte / lige som mand seer paa de arme menniske / som for deris misgerninger skyld vorde fordømde til døden / Deris hierte bliffue saa beklemde met forfeldelse / redzel / angist oc drøffuelse / at de huercken see eller høre / de forstaa icke huad andre tale met dem / eller huad de selff tale met andre / de ere lige som it sønffndrucket menniske / der veed intet aff sig selff / huor hand er / eller huorledis det haffuer sig met hannem. Saadan angist oc nød / fryct oc redzel mue wi tencke / at der kom paa vor Herre Christum / at hand stod der faar sine Disciple / røstis oc beffuede / saa at hans

Disciple

Diſciple ſom ſaae paa hannem/forfer-
dedis faar hannem / oc viſte icke/ huad
hannem dog vaar kommit til/lige ſom
Lucas ſmuct giffuer til kiende/oc ſiger/
Vor Herre Chriſtus fant Diſciplene/at
de ſoffue aff bedrøffuelſe/ Oc vor Her-
re Chriſtus ſiger her: Min Siel er be-
kumret indtil døden /det er / Jeg er ſaa
beklemt / mig er ſaa bange / at ieg maa
dø aff ſorge.

Her ſkulle wi lade det bliffue ved
diſſe tancker. Fordi at wi vide icke aff
nogen høyre oc ſtørre angiſt / end ſaa-
dan døds angiſt er. Men dog kand ſaa-
dan døds angiſt icke rettelige lignis her
ved. Thi hand vaar meget ſuarere oc
ſtørre i Chriſto / end det er muligt at it
menniſkeligt hierte ſkulde kunde for-
drage. Der faare lige ſom ſaadan angiſt
oc redzel er en beuiſning til at Chriſtus
er it ſant menniſke/ fordi at ellers kunde
ſaadan angiſt icke begrebet hannem/
Saa er det lige der imod en beuiſning at
hand er ſand Gud/ efſterdi hand kunde
bliffue beſtandig oc offuervinde ſaadan
angiſt. Thi ſaadant er vort kiød oc blod
icke mulig / Vore hierte ere meget for
ſkrøbelige der til/at de ſkulde bliffue ved

Chriſtus it ſant menniſke oc ſand Gud.

mact

mact i ſaadan nød. Thi det vaar icke vor herre Chriſto aleniſte der paa at giøre / at ſtunden vaar nu kommen / at Judas ſkulde forraade hannem / Jøderne gribe hannem / oc hedninge ſla hannem til kaarſſit / oc at hand ſkulde ſaa dø / men / den gantſke verdens ſynder laae hannem paa halſen / at denne død / ſom hand ſkulde lide / vaar en ſynde død / oc en død aff Guds vrede. Oc effterdi hand traade frem i ſteden for oſſ alle / tog vore ſynder fra oſſ oc lagde dem paa ſig / oc beplictede ſig at giøre fylleſt der faare / da findis tuende ſtycke her / ſom er / at hand baade føler den gantſke verdens ſynder / oc der neſt døden / huilcken hand ſkulde lide for ſaadane ſynders ſkyld. Her aff kommer det nu / at wi icke aleniſte icke kunde fuldkommelige nock tale om denne pine oc angiſt / men icke heller fuldkommelige nock betencke ſaadant / Det er altſammen for meget ringe met alle andre menniſkis angiſt oc fryct / effterdi hand alene haffuer al verdens ſynder paa ſig / oc ſkal betale der faare met ſin død / der ſom huer aff oſſ ekon haffuer ſine egne ſynder / eller lidet aff andre folckis ſynder paa

Huad der giør vor herris Chriſti angiſt ſtor.

der paa sig. Thi det er so lidet oc ringe at regne her imod / at alle verdens synder / som ere bedreffne siden det første menniske Adam syndede oc skulle ske indtil den yderste dag / ligge paa denne eniste mands ryg / som er født aff Jomfru Maria.

Huad wi skulle lære aff Christi angist.

Huad skulle wi da lære aff saadan vor herris Christi angist oc nød ? Huorledis skulle wi giøre oss det nytteligt / at hand her saa beklager sig oc er saa mistrøstig / oc bekiender frilige at angist oc nød er saa stor i hans hierte / at hand motte dø aff sorge ? Tilforn sagde ieg / at det tien oss der til / at wi der paa skulle mercke / huorledis hand er it ret naturligt menniske / som haffuer it ret menniskis kiød oc hierte / effterdi døden saa forferder hannem / Thi wi fødis saa naturlige / oc dette er vort kiøds rette art / at wi fryc te for døden / oc icke gerne ville miste liffuit. Oc effterdi / saadan forferdelse oc angist vaar større i vor Herre Christo Jesu / end det er muligt / at det ellers kand vere i it menniskis hierte / for den sag skyld / at alle menniskis synder ligge paa hannem / oc hand skal lide den død / huilcken alle menniske

I. Christus sand Gud oc menniske

haffue

haffue fortient met alle deris ſynder/der aff beuiſis det viſſelige / effterdi hand ſanck icke ned vnder denne byrde / men bar hende wdē ſin forderffuelſe/at hand oc er Gud / oc mere end it menniſke. Der faare hielper denne døds ſtrid oſſ rette-lige vel / oc er nyttelig imod de kettere/ ſom lære/ at Chriſtus vaar icke it ſant menniſke / eller ſand Gud. Fordi wi mue baade bekiende her/ at mand kand klar-lige ſee/at hand paa beffuelſens vegne er it ſant menniſke / Men at hand giffuer ſig i Guds vilie/ oc vinder ſeyer i denne nød/det ſamme beuiſer hans Guddom-melige krafft.

Men wden denne brug / ſom tien oſſ til lerdom / oc til vor trois beſtyr-
II. ckelſe/ kunde wi end ellers i tuende maa-de bruge denne døds ſtrid vel / oc oſſ til ſalighed. Wi arme menniſke ere ſaa forblindede oc forderffuede formedelſt ſynden / at wi icke kunde rettelige kiende vor egen ſkade oc brøſt / ellers ſkulde wi meget fliteligere vocte oc tage oſſ vare fra ſynd. Thi det fornemme wi paa oſſ ſelff oc paa andre menniſke / at wi acte ſynden for en offuermaade ringe ſkade. Ja det ſom end mere er / wi haffue lyſt oc kierlig-

Fornufft veed icke huor ſuar en byrde ſynden er

oc kierlighed til synd. Huo som kommer i gerighed/hannem er det ingen suar sag huor hand veed at bruge sit aager / saa at hundrede gyldene kunde bære hannem xij eller xiiij. hiem / hand lader sig tycke at hans sag stode offuermaade vel/ der som hand ekon kunde bruge meget saadant aager. Lige er det saa huor som Sathan haffuer ført nogen i wkyskhed / hand lader sig tycke / at det gaar hannem da best / naar som hand kand fuldkomme sin vilie oc begering / oc hand tencker nat oc dag der paa/huorledis hand kand ekon komme der til. Met andre synder er det oc lige saa/Wi ere glade at wi kunde komme der til / oc acte det for en stor lycksalighed. Oc saadan forderffuelse voxer der aff / at wi icke vide/huor gruseligt it iemmer synden er. Fordi at kiende wi rettelige Guds vrede oc strenge dom/ som er beskicket offuer synden / da skulde wi icke aleniste icke haffue lyst oc kierlighed der til / men fryct e oc vocte oss der fra som fra bradødt.

Her til tien nu dette billede/om vor kiere herris Christi Jesu angist oc redzel paa Olie bierget. Thi at vilt du see rette

lige i denne ſpegel / oc beſkue hannem
grandgiffuelige / da ſkalt du ſaa finde
ſynden vere obenbaret oc vdtryct der
vti / at du hiertelige ſkalt forferdis der
aff. Thi ſee først til Perſonen / hand er
Guds Søn ſom er den eniſte retferdig-
hed / Oc alligeuel hand førde ſig i vort
kiød oc blod / ſaa er hand dog it kiød oc
blod wden al ſynd. Oc alligeuel effterdi
hand tager ſig fremmit ſynd til / at
hand vil betale der faare / da ſtøder ſaa-
dan fremmet ſynd ſaa hart ind paa
hannem / hun giør hannem ſaa bange oc
bedrøffuit / hun forferder hannem ſaa
ſuarlige / at hand begynder at ſkelffue oc
beffue der faare / ſaa at hand paa det
neſte er halffdød der aff. Forferder nu
den fremmede ſynd det fromme oc w-
ſkyldige hierte ſaa ſuarlige / huad ment
du vel da naar ſom vor egen ſynd ram-
mer oc offuerfalder oſſ / at hun vil vd-
rette hoſſ oſſ / wi ſom dog haffue ſynde-
fulde forderffuede hierte / oc tilbøylige
til fortuilelſe? Lige ſom Gud vndertidē
lader ſke Exempel / at ſynden (andre til
forferdelſe) ſaa ſuarlige bulder oc raſer /
at de arme ælendige menniſke myrde ſig
ſelff der offuer / at de ekon ſnart kunde
forløſis

Synden forferder Chriſtum.

forløsis aff saadan deris samuittigheds
plage/ oc saadant er it vist tegen oc fast
vidnisbyrd/alligeuel den legemlige død
er vor Nature allermest imod / at saa-
dan pine i samuittigheden er dog meget
suarere oc wlideligere/effterdi de arme
menniske acte døden/som it middel/ved
huilcken de kunde forløsis oc befrelsis
fra saadan angist/Men det er it wseligt
middel / Thi det er imod Guds bud/
som siger. Du skalt icke ihielsla. Der faa-
re føre saadane Menniske sig ekon dybe-
re i Guds vrede / oc vti fordømelse.
Men huad de rette middel ere / forme-
delst huilcke mand rettelige kand vor-
de fri fra saadan angist / det skal strax
følge her effter.

Der faare skalt du lære dette billede
oc beskuelse vel / oc forglem io icke olie
bierget / huorledis vor herre Christus
sørgede oc beffuede der/oc tenck der be-
synderlige paa / naar som den onde Fi-
ende/eller dit eget kiød oc blod/eller den
arge verden friste dig / oc du fornem-
mer/at du haffuer verit saa veluillig oc
lystig til synden / Da giør dit rekenskab
ved denne maade. Er synden saa mectig
at hun paa det høyeste kand bedrøffue

Huorle- dis wi skulle bru ge Christi angist imod synden.

 min

min Gud oc Herre Jesum Christũ / oc vaar dog ekon fremmet synd / i huilcken hãd vaar intet skyldig / huor meget mere skal hun plage oc bedrøffue mig / ieg som selff vaare skyldig i saadan synd / der som ieg samtyckede der vti / efterdi mĩt hierte er der forudẽ tilbøligt der til / at ieg icke kand verie oc fri mig fra fryct oc forferdelse. Vige fordi bort Sathan / ieg vil icke følge dig / du giør mig synden nu saa offuermaade læt / lige som det vaare en ringe ting. Men paa min Herre Christo seer ieg / at det er den suariste oc største byrde som ingen kand bære / effterdi hun saa gruselige besuarer hannem hans wskyldige hierte.

J saa maade kant du rettelige vel bruge denne Historie dig til salighed / saa at du holder dig i Guds fryct oc icke synder. Oc det er vist / at vilt du tencke paa dette billede / oc haffue det stedze faar dine øyen / oc der til met bede trolige imod dine fristelser / da skal Gud naadelige hielpe dig formedelst sin helig Aand / at Satan skal vige bort / oc dit legeme skal lade spæge oc regære sig / Der som andre / der icke haffue dette billede faar deris øyen / Lade føre oc

driffue

driffue sig hen huort som Dieffuelen vil/lige som en ko i it reb. Her tien ocsaa til den aluerlige bøn / som Christus her giør. Thi saa liude hans ord. Min Fader er det muligt / da gaa denne kalck fra mig. Nu er det klart/ at saadant vaar icke muligt/ Hand skulde offre sit legeme for syndens skyld / oc dø paa kaarssit/ Huad kant du nu andet beslutte her aff / end at synden er saadan en stor / gruselig ting / at det vaar alle creature wmuligt at giøre en eniste hielp der imod. Oc skulde wi forløsis der fra / da motte Guds enige Søn vorde Menniske / oc lide død paa kaarssit der faare/oc giøre oss saa fri fra synden. Der faare skalt du atter lære her at rettelige kiende synden. Der som du vilt følge dit hierte oc Dieffuelen / ia ocsaa verdens exempel/ da er det en offuermaade ringe ting/at du bryder dit Ecteskab/at du bedriffuer hoer/at du søger din egen nytte met aager oc wskellig vinding / som mand seer / At huo som kõmer i saadan fristelse/ hand kand icke kõme til at synde saa meget / at hand begærer io end meget mere. Men du skalt icke følge dit hierte / Satan oc verden / lad den slette

Synden en stor gruselig byrde.

Oro Chri

katte lal icke besuige dig/der side i sand⸗
hed saa skarpe forgifftige / forderffue⸗
lige klør vnder/ at ranme de dig/da er
det (huor som Gud icke hielper besyn⸗
derlige) wde met dig. Fordi at taar
fremmet synd plage Christum / oc kand
forferde hannem som dog aldri vaar
skyldig i nogē synd/huorledis vil det da
gaa dig oc mig/wi som der foruden ere
tilforn forderffuede formedelst synden/
saa at wi kunde icke andet end fryete/
beffue oc skelffue / oc fly faar Gud oc
løbe bort/lige som Adam oc Eua gior⸗
de i Paradiss. Der faare vocte dig / giff
dig icke fortredelige i saadan fare / bed
Gud om sin hellig Aand / at hand vil
giøre dig bistand / oc at du kand vocte
dig fra synd / saa haffuer du vel forbe⸗
dret dig aff olie bierget.

III. Trøst aff Olie⸗bierget. Der effter skalt du fare lenger frem/
oc lige som du haffuer bruget Olie bier⸗
get/der til/at du fryeter Gud / oc voc⸗
ter dig fra synd / Saa skalt du fremde⸗
lis bruge dig det til trøst. Thi at saa fli⸗
telige skal icke noget menniske kunde re⸗
gere sig / at hans eget legeme oc Satan
ey skulle vndertiden forføre hannem / at
hand skal forsee sig / oc falde i synd. Oc
Satan

Satan gaar besynderlige vden affladelse de Christne effter bag i hælē/ at hand vil kaste dem i obēbare forargelse. Som de drabelige store hellige Menniskis Exempel staa til syne / Dauid kommer i it offuermaade gruseligt fald / Petrus disligist. Der som nu saadā ocsaa vederfaris dig/ oc Satan kommer der effter/ oc vil male dine synder faar dig / pine oc plage dit hierte der faare/ da tag atter dette billede aff Olie bierget faar dig/ tale met dit hierte/ oc sig. Ah Gud/ Huor faare beffuede dog min Herre Christus Jesus/ Guds Søn? Huor paa vaar det hannem at giøre? Hand bad/ at den kalck skulde gaa fra hannem/ Huad er det for en kalck? Er det io icke andet/ end kaarssens bittre død/ huor faare lider hand da saadan død? Hand er dog vden al synd/ from oc retferdig. Det er alt paa verdens synder at giøre/ dem lagde Gud paa hans ryg/ de trycke hannem oc giøre hannem bange. Men huad skal ieg tage til mig aff saadant/ huad skal ieg betencke der hoss? Er det icke i sandhed saa/ at efterdi Gud haffuer lagd mine synder paa hannem/ som den hellige Johannis kalder hannem

 der

der faare it Guds lam / som borttager
verdens synder / da er ieg quit oc fri fra
mine synder. Huad vil ieg da skylde mig
selff oc min Herre Christum Jesum?
Jeg er en syndere / det er / diss vær / sant /
synden forferder mig / det føler ieg diss
vær / oc mit hierte vil altid falde i miss-
haab / ieg fructer mig faar Gud / oc
hans strenge dom. Men som sagd er /
Huad vil ieg skylde mig / Ja huad skyld
vil ieg giffue min Herre Christum Je-
sum? Hand beffuer oc skelffuer paa
Olie bierget / hannem er saa bange / at
hand suedis blodig sued / der tuinge mi-
ne synder hannem til / huilcke hand tog
paa sig / oc bar saa hart der paa. Der
faare vil ieg lade dem der ligge / oc haa-
be visselige / ieg kommer faar Gud oc
hans dom naar ieg kand / saa skal Gud
ingen synd finde hoss mig. Icke i den
mening / som ieg skulde vere from / oc
ingen synd haffue giort / Men at Gud
haffuer selff taget mine synder fra mig /
oc kast dem bort paa sin Søn.

See / saa tien oc Olie bierget dig
til trøst / at du est visser paa / at Christus
haffuer taget dyne synder paa sig / oc
betalet der faare / Thi at huor aff skulde
ellers

ellers saadan beffuelse oc angist vere
kommen? Ligge nu dine synder paa
Christo / saa lad ekon dit hierte vere
roligt oc til frids / de ligge paa den rette
sted / som de høre hen. Paa dig kunde
de icke vel ligge / Thi du oc alle Menni-
ske / ia alle Creature ere for skrøbelige / at
de skulde kunde bere en eniste synd / Du
skulde vel aldelis knugis ned der vnder.
Lad dem fordi ekon ligge paa Christo /
oc see til huort hand kommer der met.
Hand bær dem met sig paa kaarssit / Ja
hand døer der faare / Men paa den tre-
die dag lader hand sig see som en Herre
offuer synd / død oc Dieffuel. Thi de for-
søcte al deris mact met hannem / oc vd-
rette dog intet. Der met skalt du trøste
dig / oc tacke Gud for saadan naa-
de / at hand tog den suare byrde /
som dig skulde kast ned i helffuedis aff-
grund / fra dig / oc lagde hende paa sin
Søn vor Herre Christum Jesum / den
samme / alligeuel hand er vden synd / oc
euig Gud / saa bær hand dog paa Olie
bierget saa suarlige oc hart der paa / at
hand suedis blod der aff / Der skalt du
trøste dig met / oc holt dig der til / lad
sorge icke betage dit hierte / men sig.

Det er nock at min Herre Christus Je-
ſus haffuer ſaa ſørget oc beſſuit / Jeg
vdretter intet met min ſorge / men hand
haffuer met ſin ſorge vdret det for mig /
at ieg maa nu her effter vere frimodig /
icke frycte for ſynden oc døden / men
trøſte mig i hans død / oc haabe Guds
naade oc det euige liff. Naar ſom du
dette giør / da er det Gud velbehageli-
ge / Oc dette er det eniſte middel / der en
arm / bekumret oc trangſtedt ſamuittig-
hed ſkal holde ſig til / naar ſom hendis
egit hierte plager oc bedrøffuer hende.
Ellers er det icke muligt at mand kand
finde nogen retſkaffen oc faſt trøſt imod
ſaadan nød.

IIII. Wi ſkulle bede i angiſt / oc fryſtelſe.

Nu er ocſaa denne Hiſtorie om
Oliebierget offuermaade nyttelig i ſaa
maade / at wi lære aff vor Herris Chri-
ſti Exempel / huorledis wi ſkulle holde
oſſ naar angiſt / friſtelſe oc nød kommer
oſſ paa. Det vaar nu paa tiden / at Ju-
das ſkulde forraade / oc Jøderne fan-
ge / oc Hedninge ſla hannem til kaarſſit /
Huad giør hand ? Hand er bedrøffuit
oc amodig / Men hand lader det icke
bliffue der ved / hand gaar bort / falder
paa ſit anſict / oc beder. Det ſkalt ocſaa
du

du lære/oc lad din nød icke ſaa ſaare gaa
dig til hierte/at du forglemmer at bede.
Thi det er Gud vel behageligt / naar
ſom wi ere i angiſt oc nød / at wi icke for
tuile/ Men oplade vore hierte hoſſ han-
nem / oc ſøge hielp hoſſ hannem. Lige
ſom den xcj. Pſalme giffuer til kiende/
der ſom Gud ſaa ſiger. Hand paakalder
mig / ſaa vil ieg bønhøre hannem / ieg
er hoſſ hannem i nød / ieg vil ſlide han/
nem vd / oc giøre hannem til ære.

Det er ſuart at bede naar fri/ſtelſen henger oſſ paa.

Men ſaadan bliffuer oſſ affuer/
maade ſurt / Thi wi tencke at Gud er oſſ
vred oc vor fiende / naar ſom hand la/
der oſſ komme i angiſt oc nød. Der faare
lade wi oſſ tycke / at om wi end bede/ ſaa
ſkal dog vor bøn vere forgeffuis oc in/
tet vdrette. Men her imod kant du trø/
ſte dig met Oliebierget igen / oc ſla ſaa/
dane tancker fra dig / Thi at mente Gud
det altid ont met oſſ / naar hand lader
oſſ komme i angiſt oc nød / da ſkulde det
følge / at hand oc haffde ont i ſinde met
ſin elſkelige Søn. Men det ſkeer ret tuert
imod / lige ſom Salomon ocſaa ſiger /
At Faderen ſtraffer huer den Søn / ſom
hand annammer / oc Herren tucter
dem ſom hand elſker. Der faare ſkalt du

icke

icke lade saadane tancker forføre dig/ at du skulde fordi holde Gud for din fien/de / at hand lader dig lide nød. Men som du seer her / hand tager ick pinen fra sin enbaarne Søn / hand skal føle synden oc dødens angist / oc bedrøffuis der aff oc beffue / Lige tenck oc du saa/ Du skalt vere Guds Søn / hand vil bliffue din Fader / alligeuel at hand end lader dig lide noget. Thi at hui skulde hand tage det fra dig / som hand icke tog fra sin enbaarne Søn? Der faare skalt du ocsaa følge Christo i det andet stycke / at lige som du lider angist oc nød met hannem / saa skalt du oc lære at bede met hannem / oc tuile icke / at Gud io skal naadelige høre din bøn.

Huorledis mand skal bede.

Huorledis beder nu Christus? Dette er ocsaa en offuermaade / nyttelig oc nødtørfftig lerdom / huilcken wi tilbør/lige skulle følge oc icke forglemme. Hand siger. Min Fader / er det muligt / da gaa denne kalck fra mig / Dog icke som ieg vil / men som du vilt. Denne bøn/ bruger hand tredie gong indtil en En/gel kommer aff Himmelen / oc som Lu/cas siger / styrckede hannem. Denne er nu den rette form til vor bøn / huilcken

wi

wi ocsaa skulle bruge i fristelse oc nød. Min Fader (siger hand) Lige som hand vilde sige / Alligeuel at ieg nu paa denne tid aff angist oc forferdelse er dødsiug / oc intet seer andet faar mig end Guds vrede oc døden / saa tuiler ieg dog icke der paa / at du est io min Fader / du haffuer mig kier oc elsker mig / du haffuer tilsyn til mig / oc beuarer mig / der faare venter ieg mig forløssning aff denne nød / Er det muligt / da gaa denne kalck fra mig / det er / hielp mig oc tag denne pine fra mig.

Lige nu som Christus rober til Gud sin Fader / saa skulle wi oc giøre. Thi alligeuel hand end alene er Guds Søn / som der staar i den anden Psalme. Du est min Søn / ieg fødde dig i dag / Saa ere dog wi formedelst troen til Christum / ocsaa bleffne Guds børn oc arffuinge / Der faare skulle wi icke aleniste bruge disse ord i vor bøn / Men ocsaa haffue det hierte oc forhaabelse / At hand / som en fader haffuer got i sinde met oss / oc vil hielpe oc trøste oss / som sine børn. Thi at huor som denne tillid icke er / der kand ingen ret bøn vere / Oc den tancke er visselige i hiertet at Gud er icke vor

Fader

Fader/at hand vil icke vort beste/oc at hand passer intet paa oss. Menn saadant kaldis at vanære Gud / oc tage hans rette Naffn fra hannem/ at hand er icke vor Fader.

Men her skalt du lære fremdelis/ Vor kiere Herre Christus beder / at hans Fader skal tage den kalck fra hannem / oc forseer sig alt got til Faderen/ som hans rette enbaarne Søn. Oc alligeuel setter hand disse ord der til / Dog icke som ieg vil/men som du vilt. Lige saa skalt oc du giøre / Est du i fristelse oc modgang / da vocte dig / at du icke fordi tencker/at Gud er dig vred / eller din fiende/vent dig til hannem / som it barn til sin Fader. Thi at effterdi wi tro paa Christum / da vil hand anamme oss for sine Børn / oc Christi metarffuinge/Rob til hannem om hielp oc sig. Ah Fader / see huorledis det gaar mig der see huad mig henger her paa / hielp for din elskelige søns Christi Jesu skyld/lad mig icke forderffuis i saadan trang oc nød etc. Saadant vil Gud at du skalt giøre i al din genuordighed oc modgang / oc du skalt giøre det met en fast tro oc visser tillid / Effterdi hand

hand er vor Fader / oc haffuer en hiertelig metynck met sine Børn / oc vil fordi gerne hielpe dem. Oc du skalt alligeuel ydmyge dig / icke staa hart paa din egen vilie / men sette det i Guds vilie / om hand vil lenger lade dig bliffue i saadan nød / at du da gerne skalt ville lide oc omdrage det / lige som du seer at Christus her giør.

Nu motte du spørie / huor faare Christus saa beder her ? oc der som hand beder Johannis i det xvij. bruger hand ingen sted disse ord / at hand setter det i Guds vilie / om Gud vil giffue det eller icke. Fader (siger hand) timen er kommen / at du skalt forklare din Søn / Fader forklare mig / Beuare dem i dit naffn som du haffuer giffuit mig / Jeg beder dig / at du beuarer dem fra ont / hellige dem i din sandhed. Item / Fader ieg vil / at huor som ieg er / der skulle oc de vere hoss mig / som du haffuer giffuit mig etc. Denne gantske bøn gaar der vd paa / at hand vil vere bønhørt oc icke haffue ney / huor faare beder hand icke da her oc lige saa ? Suar

Skilsmisse at bede i timelig oc aandelig eller euig nød.

Den nød som vor Herre Christus her beder om at Gud skal affuende / er

en time-

en timelig legemlig nød / Nu skulle wi io i alt det som legemet er anrørendis / sette vor vilie i Guds vilie / Thi at som Paulus siger / wi vide icke huad wi skulle bede om. Saaer det oss oc offte storlige nytteligt / at Gud lader oss bliffue vnder kaarssit oc i nød. Efterdi nu Gud alene veed / huad oss er got oc nytteligt / da skulle wi sette hans vilie faare / oc vor egen vilie bag / oc beuise vor lydighed i taalmodighed. Oc huor som det er icke den legemlige handel / men det euige paa at giøre / at Gud skal holde oss ved sit ord / hellige oss / forlade synden / giffue oss den hellig Aand oc det euige liff. Lige som Christus beder om saadane stycke for syn Christelige kircke Johannis i det xvij. Der er Guds vilie obenbare oc visser / at hand vil at alle menniske skulle vorde salige / hand vil at alle menniske skulle bekiende deris synder / oc haabe syndernis forladelse formedelst Christum. Der faare giørs det icke behoff / naar som mand beder om saadant / at mand skal sette det i Guds vilie / om hā̄d vil giøre det eller icke. Wi skulle vide oc tro / at hand vil gerne oc wden tuil giffue oss det / Thi der staar

hans

hans ord faar øyen / ſom i ſaadan nød obenbarer oſſ hans vilie. Gud ſiger Chriſtus / elſkte ſaa verden / at hand gaff ſin eniſte Søn / at alle de ſom tro paa hannem icke ſkulle fortabis / men haffue det euige liff. See/her haffuer du huad Guds vilie er / paa din ſaligheds vegne / Der faare ſkalt du bede frimodelige paa denne vilie / lige ſom Chriſtus beder Johannis xvij. Fader/ ieg vil / at de ſkulle ocſaa vere / Huor ſom ieg er. Lige ſaa ſkalt oc du bede/Fader/ ieg vil / at du ſkalt forlade mig mine ſynder / for din Søns Chriſti Jeſu ſkyld/ſom betalede/oc giorde fylliſt der faare.

Men i ſaa maade kant du icke vide Guds vilie vti legemlige friſtelſer / oc du vedſt icke om Gud vil befri dig fra din ſiugdom / fattigdom oc anden modgang / om det er dig nytteligt oc got til din ſiels ſaligbed / oc til Guds ære. Der faare ſkalt du vel bede om hielp / men dog ſette det i Guds vilie/ om hand vil hielpe/eller lade dig lenger bliffue i ſaadan genuordighed / Thi vor bøn ſkal icke vere forgeffuis/alligeuel om hand icke end hielper / Men

vere oss der til nyttelig / at Gud vil styrcke vort hierte/giffue naade oc taal/modighed / at wi skulle kunde omdrage / oc endelige offueruinde saadan modgang / som dette Exempel met Christo her giffuer til kiende. Gud hans Fader vilde icke lade kalcken gaa fra hannem / Oc hand vdsender alligeuel en Engel som hannem styrcker. Lige skal det ocsaa gaa met dig / alligeuel at Gud end tøffuer eller oc icke hielper dig. Men paa den anden part kant du visselige forlade dig der til/ at Gud vil formedelst Christum gerne forlade synderne/oc giøre dig salig/ der faare kant du bede der om met en fast fortrøstning oc visser tillid / oc det er synd/ der som du vilde tuile der paa.

Denne er den tredie lerdom/ om en ret bøn i fristelse. Men som dette Exempel her giffuer til kiende met Disciplene/ da gaar det langtsomt frem met oss. De haffde ocsaa deris fristelse faar dem/ oc vor Herre Christus formaner dem fordi/ at de skulle bede / paa det de icke skulle falde i fristelse / Thi at en ret bøn er det eniste oc beste middel der til. Men vort kiød er for meget skrøbeligt oc

fravilligt/

frauilligt / naar som nød er størst / oc det giørs best behoff at bede / da slumme oc soffue wi / det er / angist offuerfalder oss / at wi tencke det hielper intet oc er forgeffuis. Der vil da følge it fald effter lige som met Disciplene. Men den naadige barmhertige Gud / som haffuer en gong formedelst sin Søn Christum Jesum til sagd oss hielp oc barmhertighed / hand vil holde oss saadan skrøbelighed til gode / oc hielpe oss aff fristelse igen.

Saa haffuer eders kierlighed den Historj om Olie bierget / huilcken wi skulle flitelige mercke / oc bruge hende rettelige / i saa maade / At wi først skulle lære aff dette billede / huor suar en stor byrde synden er / effterdi hun saa suarlige trycker oc trenger Guds Søn selff / at hand beffuer oc suedis blodig sued / der faare skulle wi tage oss vel vare / oc vocte oss fra synd. Der nest naar som wi (huilcket der icke kand feyle) ocsaa komme i saadan nød oc fristelse / at wi da ocsaa skulle lære at trøste oss met dette Olie bierge / efftersdi wi see / huorledis Guds Søn bar vore synder. Det tredie / at wi vti alle fristelser skulle fli- Beslutning.

 telige

ælige bede / lige som Christus her si-
ger. Vaager oc beder / at i skulle icke fal-
de i fristelse. Huo som ved denne maade
betencker Olie bierget / hand vandrer
i Guds fryct oc bliffuer i den rette tro/
oc finder trøst oc redning i allehonde
nød oc fristelse. Det forlene oss alle vor
kiere Herre Christus Jesus / forme-
delst sin hellig Aand/
Amen.

II.

Huorledis Christus
bleff greben i Vrtegaar-
den.

OC som hand end nu talede/
see da kom Judas en aff de
tolff / oc met hannem en stor
skare / met suerd oc met stenger/
aff de ypperste Prester oc Elste blant
folcket. Oc forræderen haffde giff-
uit dem it tegen/oc sagd. Huilcken
ieg kysser/ den samme er det / griber
hannem. Oc hand traadde strax
frem

frem til Jesum/ oc sagde. Vil vere dig Mestere/ oc hand kyste hannem. Da sagde Jesus til hannem/ Min Ven / huor faare est du kom-

 men?

men? Da traadde de frem / oc lag-
de hender paa Jesum / oc grebe
hannem.

DEtte er den anden del aff Histo-
rien som skede i Vrtegaarden el-
ler paa Olie bierget / Der bemel-
dis først / huorledis Judas en aff de
tolff / effter at hand haffde fuldtalit
den handel met Jøderne / oc sold vor
Herre Jesum for trediue sølffpendin-
ge / aff huilcke huer vaar imod vor
my[n]t at regne saa god som en halff
rinsk gyldene / ocsaa forraadde han-
nem paa det siste i Vrtegaarden. Dette
er en offuermaade forargelig handel/
oc tilskynder end paa denne dag mange
vise vornumstige folck / at de tale ilde
om Euangelio / oc holde det for en for-
derffuelig oc skadelig lerdom. Thi at
effterdi Sathan icke er stille / men ar-
beyder mest paa at saa ond sæd der
iblant / huor som hand seer den gode
sæd rinde smuct op / da skal mand icke
forrundre sig / at der findis iblant dem/
som haffue Guds ord rent oc klart/
mange Judas børn / det er / arge skalcke
oc vchristne. Naar som verden seer
saadant / da er hun strax rede til at dø-
me/

Christus haffuer en forræ-dere i-blant si-ne Disci-ple.

me/ſom wi oc paa denne dag offte ſkul-
le høre det aff vore modſtandere / at
de tillegge lerdommen al ſaadan forar-
gelſe/oc ſige/Vaare denne lerdom god/
da komme der oc god fruct aff. Oc
effterdi der kommer ſaa megen forar-
gelſe i Verden / Huordan der tilforn
icke er hørt i mange aar / da vil det io
følge der aff / at lerdommen er icke ret-
ſindig etc. Nu kunde wi icke andet ſige/
end at der kom oprør effter at Euan-
gelion bleff klarlige forkyndet / Lige
ſaa komme der ſamme tid Sacramen-
te ſuermere / Gendøbere oc andre Par-
ti / huordane ingen mand haffuer ſeet
eller hørt / for Euangelion kom til oſſ.
Følger det da der aff at lerdommen er
ond / oc at ſaadan forargelſe haffuer
ſin begyndelſe oc er kommen op aff ler-
dommen? Her maat du tage den ſkalck
Judam faar dig / huilcken der er icke
en hedning eller en Tørckere / icke hel-
ler ſaadan en Jøde der er vor Herris
Chriſti fiende / oc icke haffuer hørt
Guds ord/Hand er en aff de tolff / ſi-
ger Mattheus / huilcke Chriſtus haff-
uer kaldet der til / at de ſkulle predicke/
døbe oc driffue Dieffle vd i hans

 Naffn/

Naffn / oc giøre allehonde herlige oc vnderlige gerninger. Oc wden tuil/ effter vor Herre Christus viste dette fald tilforn aff begyndelsen / da vnder⸗uisde hand Judam mere en de andre / oc paaminde hannem stedze / at hand skul⸗de icke giffue synden rum / oc lade den fristelse faa mact met sig / som Euan⸗gelisterne besynderlige bescriffue om den siste Nadvere / at vor Herre Christus brugede stedze nogle ord der til / at hand vilde vende hannem fra denne synd. Oc paa det siste dybte hand it stycke oc gaff hannem / wden tuil met en klar atuarsel / som hand vilde sige/ Ach du arme menniske / huorledis kant du vere min fiende? Huor met forskyl⸗der ieg det dog aff dig / at du haff⸗uer saadant i sindet imod mig? Men der intet vilde hielpe / oc hand loed fristelsen aldelis faa mact met sig/ oc gaff hende sit samtycke / da sagde vor Herre CHRIstus til hannem. Huad du vilt giøre det giør snart/ som hand vilde sige / Jeg seer dog at her hielper ingen atuarsel eller pre⸗dicken / saa far flux hen / her er huerc⸗ken raad eller hielp mere. Huad ville

wi nu

wi nu sige her til / at denne fortuilede Skalck giør saadan gruselig synd? oc bær saa forgifftigt oc vanartigt it hierte imod sin Herre oc Mestere / i huis Naffn hand oc haffuer giort vnderlige gerninger / at hand for saa ringe en pending skyld / forraader oc sælier den wskyldige / fromme / liffsalige / venlige Mand / der som hand vel viste at det skulde gielde hans liff? Huem ville wi giffue skyld? Her staar / at hand er en aff de tolff / Ville wi fordi sige / at det er vor Herris Christi skyld / oc at den lerdom / som hand haffde lært aff vor Herre Christo / giorde det?

Er det icke sant / at der som saadane tancker end komme dig i sindet / saa skulde du dog aff hiertet frycte oc forferdis der faare / at du skulde saa giffue vor Herre Christo skyld? Thi du vedst / at hand er from oc retferdig / oc hader al wdygd / Ja al hans lerdom oc predicken gaar der vd paa / at hand vil affuerie oc forhindre synd / oc holde folck ved liffuit / Huor faare skulde du da ville legge saadan skuld paa den fromme Herre Christum? Du skalt meget mere saa sige / Judas vaar saadan Christus er icke skyldig i Jude synd.

 en vanar-

en vanartig arge Skalck / at al trofast formaning vaar forgeffuis met hannem / oc kunde intet bide paa hannem for hans ondskab / ellers haffde hand vel skicket sig anderleds. Thi at alligeuel de andre Apostle end ocsaa ere skrøbelige nock / saa falde de dog icke i saadan gruselig synd som Judas / Derfaare vaar Judas en besynderlig Hoffuitskalck / som foractede alle gode raad oc vilde icke lade sig hielpe.

Euangelion er wskyldig i den forargelse der følger effter.

Huor faare dømer du oc icke her lige saa? Hui vilt du tilregne det hellige Euangelio den skyld / som onde menniske oc Sathan bør at haffue / oc giffue det der faare straff? Thi at vederfaris det Christo selff / at hand icke kand predicke saa vel / saa aluerlige / saa retsindelige / at Judas bliffuer io en skalck / som hand vaar i begyndelsen / huad er det da vnderligt / om det gaar oss lige saa / oc huer mand icke følger ordet? Der kom oprør effter at Gud obenbarede Euangelion / det huercken kunde eller ville wi necte. Men skal fordi Euangelion haffue skyld for saadan forargelse oc forderffuelse? skal mand icke før saa sige / Sathan er

Euangelij

Euangelij fiende / Saa ere menniſken i ſig ſelff forderffuede oc tilbøylige til ont / Der faare haffue baade Dieffue⸗len oc den arge verden hulpet til ſaadan forargelſe / paa det at den gode rene lerdom / den rette gode Sæd ſkal forha⸗dis iblant folcket. Lige ſaa ere Sacra⸗mente ſuermere oc Gendøbere komne op / huilcke ingen mand viſte at ſige aff før Euangelion bleff kundgiort. Nu er Euangelion wſkyldigt der vti / men Dieffuelē oc der neſt hoffmodig klaag⸗ſkab i de aarkeløſe løſſactige hierte / ſom lade Guds ord falde / oc følge deris eg⸗ne tancker oc forſtand / de feyle til den⸗ne dantz / oc komme ſaadan merckelig ſkade oc gruſelig forargelſe affſted.

Huor aff oprør oc ſuermeri kommer.

End nu paa denne dag / ſom wi ſee / haffuer forargelſē veldelige ſin frēgong at iblant dem / ſom roſe ſig aff Euange⸗lio / Er gerighed oc aager / wkyſkhed oc druckenſkaff / oc anden forargelſe almindeligere / end nogen tid tilforn i Paffuedomet. Huor aff kommer ſaa⸗dant / lære de det aff Euangelio: Haff⸗uer predicken ſkyld : Ney / vocte dig at du tencker eller ſiger det. Thi det kunde icke kaldis andet end beſpotte oc

forhaane

forhaane Gud oc hans hellige ord/oc der nest predicke embedet / huilcket der er den herligste høyeste Guds gaffue/ som offuergaar alle andre gaffuer/ Men det er den fule Dieffuels skyld/ som seer at Ageren er smuct beridt oc tilsaat/oc det fortryder hannem / Fordi at hans Rige formindskis der met drabelige. Der faare kommer hand met sin forderffuelige sæd / naar Hosbønden soffuer / oc saar ageren fuld met klinte/Men der met fuldkommer hand icke end sin onde vilie / at der voxer idel klinte. Fordi at ligesom Judas en aff de tolff/ bliffuer en Skalck/Men de andre Disciple / alligeuel de end ere tilbøylige til ont oc skrøbelige / saa komme de dog icke i saadan grufelig synd / Lige saa gaar det her til / at alligeuel forargelser ere mange oc offuermaade almindelige/ saa finder mand dog mange smucke frõme Christne / som met ret aluerlighed holde sig til ordet / oc leffue i Guds fryct/ oc vocte sig fra forargelse. Der met skulle wi lade oss nøye/ oc tacke Gud der faare / at kand det icke end bliffue til andet / end Judas vil vere i hoben met/oc mand skal omdrage hannem/

Alligeuel at Judas en er skalck/ saa ere dog de andre fromme.

nem / at alle Disciplene ere dog icke lige
som Judas / men nogle skicke sig bedre
end hand.

Saa kunde wi først bruge dette
Exempel met fortabelsens barn Juda
der til / at wi skulle icke bespotte Euan-
gelion / som Papister giøre / men lære
at kiende den rette aarsage til forargel-
se / at det er Dieffuelens oc de wlydige
hierters skyld / som icke ville tro Guds
ord oc bedre sig der aff. Der nest er det
ocsaa der til nytteligt / at wi skulle lære
aff dette gruselige fald / at frycte Gud.
Thi at tilforn er bemelt / Judas er icke II.
en ringe Mand / men en Apostel / oc Judas ex-
haffde wden tuil mange smucke deyli- Exempel
ge gaffuer / lige som hand oc faar de at wi icke
andre Disciple haffde it besynderligt skulle for-
embede / oc vor Herre Christus haffde driste
beskicket hannem til en Hussholdere oc off / men
skaffere. Efterdi nu denne / som er en frycte
Apostel / som Predicker Penitentze oc Gud oc
syndernis forladelse i Jesu naffn / døber bede flit-
vddriffuer Dieffle / oc giør andre vn- telige.
derlige gerninger / falder saa suarlige /
bliffuer Christi fiende / sæl / forraader /
oc offrer hannem paa huggeblocken for
en ringe pending skyld / Efterdi (siger
ieg)

leg) saadan en ypperlig Mand kommer i saa forferdelig genuordighed / da haffue wi io aarsage / at wi skulle icke vere trygge / men fryete Gud / oc vocte oss fra synd / bede flitelige / at Gud icke skal lede oss i fristelse / men der som wi falde i fristelse eller forsøgelse / at hand vil naadelige føre oc hielpe oss der aff igen / at wi icke skulle bliffue beliggendis der vti. Thi det kand snart ske / at mand kand komme i forderffuelse / oc synde / der som mand icke seer sig grandgiffuelige faare / oc beuarer sig flitelige met en hiertelig bøn.

Huorledis Judas kom i saadant iemmer.

Met Juda haffuer det sig saa / hand er it gerigt menniske / som Euangelisterne vndertiden giffue til kiende / at efterdi vor Herre Christus haffde giort hannem til Skaffere / da bar hand meget bort oc stal. Denne synd bruger hand sig vti oc haffuer behagelighed der til / Hand lader formane sig oc hører predicken lige som (diss vær) vore forargelige oc vduelige Christne ocsaa giøre / men hand gaar icke diss mindre hen / stiel huor som hand kand / oc lader sig tycke / at det skader hannem intet / hand er saa vel en Apostel / som

som de andre. Denne trygħed fører hannem der hen / effterdi hand lader synden saa faa mact met sig / at Dieffuelen far endelige aldelis ind i hannem / oc driffuer hannem til dette gruselige forræderi / at hand for femten gyldene forraader sin kiere Herre oc Mestere. Der dette lyckis Dieffuelen / oc hand haffuer ført Judam saa longt / da følger der effter it stort iemmer / at Judas for saadan synd skyld falder i misshaab / oc henger sig selff. Dette er det endelygt / der Dieffuelen lete effter.

Formaning imod synden oc Dieffuelen.

DEtte Exempel skulle wi flitelige mercke / oc som tilforn er sagd / bruge det der til / at wi kunde holde oss ved en god samuittighed oc rettelige frycte Gud / oc io icke vere forsømmelige met vor bøn / at Gud skal beuare oc holde oss ved sit ord / oc formedelst sin hellig Aand regere oc styre oss / oc vocte oss fra synd. Thi at forseer mand det i it ringe stycke (som det vel synis) da kand der følge en stor iemmerlig forderffuelse aff / som vor kiere Herre Christus oc giffuer atuarsel Luce xi. oc siger / Naar den onde Aand vdfar fra menniskenn / oc søger huile /

oc

oc fynder hende icke / oc siger / Jeg vil vende til bage igen til mit huss / der ieg gick vdaff / Naar som hand nu kommer da finder hand det vere feyt met koste oc prydet / Da gaar hand hen oc tager siu Aander til sig / som ere verre end hand / oc naar som de komme ind / da bo de der / oc det bliffuer der effter verre met det samme menniske end tilforn.

Saa staa Exempel faar øyen. Før Euangelion kom op igen / haffde Dieffuelen altsammen vnder sig i got roligheed / Thi hand haffde paa det neste alle menniskis hierte fangne / met falsk Gudstieniste oc fortrøstning paa deris egne gerninger. Men nu Gud haffuer vddreffuit hannem formedelst Euangelion / at wi vide / at wi huercken tiene Gud / eller hielpe oss selff met Messer at læse / Vigiliis / Begengelse / Pillegrims reysser / Faste oc andet saadant. Thi Guds ord lærer oss en anden Guds tieniste / huilcken der kaldis som den anden Psalme naffngiffuer hende / at kysse Sønnen / eller som Gud aff himmelen kalder hende / At høre hans elskelige Søn / oc tro paa hannem. Dette vide

vlde wi/Men huad skeer der nu? Dieff/uelen vilde gerne sette sig ind igen / men veyen er hannem berent/hand kand icke komme der til/Guds ord lader hannem til syne / oc forraader hannem / Der gaar hand hen oc tager siu / det er/ wtallige verre Aander end hand er selff/oc far i menniskeu igen. Thi der see wi / at den største part gaar hen i de tancker / at det skal intet skade dem/ om de end leffue i wkyskhed / ere geri/ge / bruge aager / liuge oc besuige / de ville alligeuel vere gode Christne. Huor som det saa er it lidet hul opladet faar Dieffuelen/ der som dig tyckis at hand skulde nepelige kunde komme igennem met hoffuedet / der haffuer hand nock i det / oc trenger sig saa ind met det gantske legeme. Lige som hand oc gior/de met Juda. Det er til at see/lige som det vaare en ringe sag / naar som hand stiel thi / tiue / flere eller mindre pen/dinge. Men effterdi hand stedze føl/ger synden / oc icke vil lade Guds ord drage sig der fra / da fører Dieffuelen hannem endelige der hen / at hand for gods skyld offrer sin fromme Herre oc Mestere paa huggere blocken.

 Der

Der faare kaldis det/ fryete Gud oc vocte dig fra synd. Men vilt du stedze bruge dig i synd / oc icke lade aff at synde / da mot du see huorledis det vil endelige gaa dig. Thi Dieffuelen begynder det icke i den mening / at det skal triffuis dig til det beste. Hand lader Judas saa lenge bruge sin gerighed / indtil hand fører hannem i snaren / oc kommer hannem til at fortuile oc falde i misshaab. Dette skalt du lade vere dig en atuarsel / oc lad aff i tide / Bed Gud om forladelse / oc bedre dig / det er Guds vilie / hand loed fordi dette gruselige Exempel haffue fremgong met Juda / at wi skulle flitelige besinde det / oc støde oss der paa. Fordi at huo vilde tro / at saadan gruselig synd / skulde haffue saa ringe en begyndelse? Der faare skimte icke / tenck icke / Jeg vil vel bliffue en Christen / alligeuel at ieg giør det eller det / ieg vil vel vende om igen etc. Thi Dieffuelen er dig alt for snedig. Fører hand dig en gong rettelige i garnet / da faar du at see huorledis du kommer der aff igen.

Dette er sagd om Judas Exempel/

pel/

pel / Nu er det oss ocsaa nytteligt i en anden maade til trøst oc atuarsel. Thi det er sandelige vist / at lige som det gick vor Herre Christo her paa iorden / saa skal det oc gaa hans kircke / oc det hellige Euangelio / indtil verdens ende. Judas en aff hans egen Disciple / forraadde hannem / lige saa skulle de som side i kircke embedet / oc icke ere de ringeste men de ypperste / forraade hans kircke for sølffpendinge skyld / oc vere hendis største fiender / som mand seer paa Paffuen / hand haffuer Judas pung om halsen / oc elsker saa offuermaade pendinge oc gods / at hand der offuer forraader oc selier Euangelion / oc skicker sig der icke anlederleds met / end Jøderne met vor Herre Christo faar Caipha oc Pilato / Der faare lige som Judas tager til sig de ypperste Presters oc de Offuersters suenne oc tienere / saa drager oc Paffuen Muncke oc Prester til sig oc høye scholer / de hielpe hannem alle at gribe oc fange Christum / det er / de forfølge Euangelion oc fordøme det som det skadeligste ketteri / indtil Pilatus endelige kommer der til / det er / det

papa

Paffuen er ocsaa en Judas.

verdzlige Øffrighed / oc vil met suer-
det nedlegge Euangelion. Saadant
er nu lang tid skeet / siden Paffuen fick
saadant velde oc mact / Oc end nu paa
denne dag findis der flere Judas / som
drage pendinge tilsammen aff Euan-
gelio / oc misbruge det til gerighed / oc
til deris egen ære / oc til andet saadant.
Saadane skulle vel giffue act paa Ju-
de endeligt. Thi det er fast oc vist / at
det skal icke gaa nogen vel met de pen-
dinge / som hand drager at sig / oc se-
lier Christum oc hans Euangelion
faare / der skal oc vil følge en ond sam-
uittighed effter den handel / oc endeli-
ge der som mand icke bedrer sig / den
euige fordømelse der til met / Der skal
aldelis ingen tuile paa.

Der som denne suare forferdelige
dom icke vaare / da motte mand end
vere ilde til freds met de ugudelige
kroppe / at Paffuen / Cardinaler / Bis-
per / messeprester / Muncke / haffue saa
gode dage oc alting offuerflødelige.
Men kiere lad dem beholde saadant /
saa lenge Gud vil vnde dem det / de
tredive sølffpendinge / der de daglige
sælie Christum faare / skulle end en gong
bliffue

bliffue dem sure nock / naar som hand skal sige. Gaar bort fra mig i formaledidede i den enige ild / som er beridt Dieffuelen/oc hans Engle/ Oc her paa jorden skal icke heller deris samuittighed tie stille/men plage dem hart nock/ som der oc ere mange Exempel faar øyen i vor tid. Dette er nu sagd om Juda / om huilcken Euangelisterne beskriffue flitelige / huorledis hand solde Christum/ førde Jøderne i Vrtegaardē oc forraadde vor Herre Jesum met en kyss/ Thi dette (siger Mattheus) vaar deris løsen / Det rimmer sig oc besynderlige paa de falske Predickere/ som formedelst falsk lerdom / efterdi de haffue det embede/ forføre arme samuittigheder.

Her taler Johannes Euangelista om tuende besynderlige gerninger/ huilcke vor HErre Christus giorde obenbare i Vrtegaarden. Den første der de vaare komne til vor Herre Christo i Vrtegaarden / da spurde hand/ huem de lede effter / Der de suare hannem / Jesum aff Nazareth / oc hand siger / Det er ieg / da forferdede dette ord dem saa offuermaade suarlige/ Tho vnderlige gerninger i vrtegaarden.

 at de

at de vigede altsammen til bage/ oc ful⸗de ned til iorden / lige som torden haff⸗de slagit dem ned / Dette vaar en for⸗ferdelig Guddommelig krafft / huil⸗cken vor Herre Christus vilde paa den tid besynderlige lade dem see / icke ale⸗niste at forferde Jøderne der met/ men ocsaa at styrcke sine Disciple. For⸗di at de kunde icke andet end beslutte der aff/ at haffde vor Herre Christus icke ville giffuit sig veluillige i døden/ da kunde hand vel selff beskerme sig / oc affuerie sine fiender / oc haffde icke an⸗dre folckis hielp eller beskermelse be⸗hoff/ som disciplene forsøcte det/ oc vil⸗de met mact redde hannem. Men vor Herre Christus vilde icke / oc som wi faa at høre/ da taler hand Petro gant⸗ske hart til der faare. At denne under⸗lige gerning er saa nyttelig imod den store forargelse / huilcken / baade Jø⸗derne oc der nest vor Herris Christi Disciple selff / vaare paa det neste drucknede i / Thi at efftersdi vor Herre Christus loed gribe sig / oc Jøderne bruge al fortredelighed met sig / oc drebe sig saa forsmædelige paa kaars⸗sit / da forargede dette Disciplene saa

suarlige/

ſuarlige / at de aldelis forglemde / alle de vnderlige gerninger / ſom de haff⸗de ſeet aff hannem / ſom de haffde hørt om hannem / oc tencte / at det vaar nu v⸗de met hannem / oc at deris forhaabel⸗ſe haffde verit forgeffuis oc vnyttelig. De vantro vanartige Jøder tro oc lige ſaa / oc vaare viſſe der paa i deris ſind / at naar ſom de haffde ført hannem pa kaarſſit / da ſkulde der ingen fare vere lenger paa ferde.

Der ſtaar nu dette herlige / vnder⸗lige mirakel / at den ſtore hob Jøder / ſom vaare ruſtede met ſpiud oc ſuerd / vdſende met de Øffuerſtis befalning / veluillige oc driſtige nock til hande⸗len / driffuis til bage / aff en eniſte Mand / ſom er verie løſſ / oc taler paa det venligſte til dem / met it eniſte ord / at hand ſiger / Det er ieg / oc forfer⸗dis ſaa ſuarlige / at de falde til iorden / lige ſom mand haffde ſlagit dem paa hoffuedit met ſtridzhamre / Saadant kunde Diſciplene ſee / oc Jøderne for⸗numme oc følde det / oc alligeuel falde de baade i den tancke / at hand er it menniſke lige ſom it andet menniſke / efflterdi hand giffuer ſig taalmodelige

hen i pinen / oc vil icke bruge yderme-
re mact imod ſine fiender. Men de ſkul-
de met rette ſaa haffue tenckt / See/
kand denne Mand giøre ſaadant met
it eniſte ord / huilcket der dog icke er it
ſkends ord eller nogen bande / men it
venligt genſuar / at ſaa ſtore / ſtercke/
driſtige oc vebnede mend falde ned til
iorden / lige ſom torden haffde ſlagit
dem der ned / da betyder det viſſelige
noget beſynderligt / at hand giffuer ſig
ſaa veluillige hen i deris hender / oc la-
der ſig gribe / hand kunde beſkytte oc
beſkerme ſig / oc hand giør det icke/
men lader pine ſig. Der faare vil hand
icke vere beſkermit aff menniſke. Oc
alligeuel hand nu ſkiul ſin mact / oc la-
der Jøderne omgaaſſ met ſig / lige ſom
de ſelff ville / ſaa vil det dog icke altid
bliffue ſaa / hans fiender vorde ødelag-
de / oc hand ſkal regnere / Thi den
Guddommelige krafft / Huilcken hand
haffuer ſaa offte / oc beſynderlige nu i
Vrtegaarden met it ord obenbaret oc
giffuit til kiende / ſkal io icke lenge kun-
de lade vndertrycke eller fordempe ſig.

Saadant ſkulde Diſciplene lagd
paa

paa hierte aff denne vnderlige gerning/ Thi der er icke tuil paa/ at vor Herre Christus loed dem io for denne sag skyld her see sin Guddommelige mact/ Men det vaar / disſver/ alt for snart forglemt paa baade sider. Jøderne brugede al deris fortredelighed met hannem oc fryctede aldelis intet/ Men Disciplene løbe bort den ene hid den anden did/de vaare bedrøffuede oc forferdede / oc haffde icke nu mere haab til / at de skulle komme til deris Herre oc Mestere igen / eller see hannem igen. Det vaar mørckens time/som Christus kalder det i Johanne/paa huilcken forargelse fick offuerhaand / oc Dieffuelen brugede sin mact. Der faare formanede vor Herre Christus Disciplene aluerlige til at bede/at de icke skulde falde i fristelse.

Den anden vnderlige gerning / er paa det neste lige ved denne / at Christus suarer anden gong / Jeg sagde eder at det er ieg / Søger i da effter mig/ da lader disse gaa. Den fromme Herre Christus er alene/haffuer huercken suerd eller spiud / Der imod er den forræder Judas der/met en stor hob/

Christus biuder Jøderne de skulle lade hans Disciple gaa

D v imod

imod hannem. Der skulde met rette den arme Jesus / som haffde saa stort it tal folck imod sig / giffue gode ord oc bede / Saa far hand til biuder oc befaler / at Jøderne skulle tencke / oc lade hans Disciple vere met fred / oc icke tage fat paa nogen aff dem. Thi det er it alyerligt ord / *Sinite hos abire*, lader disse gaa / Oc er icke som (wi see) it wnytteligt ord. Fordi at de vaare wden tuil vddragne i den mening / at de vilde tage reden bort met æggene / Mestere oc Disciple. Men dette ord giør det saa / at de icke gribe fat paa flere / oc skulle lade hans Disciple vere met fred / alligeuel at Petrus icke saadant haffde fortient / som tager sit suerd / oc hugger ind iblant hoben.

Huor faare giør da vor HErre Christus saadant? Det er icke wrettelige vdlagd / at hand der met vilde giffue til kiende / huorledis hand acter sit liff ringere end sine Disciplers / effterdi hand redder dem / oc lader veluillige gribe oc binde sig / som Christus oc lige for denne sag skyld kalder sig en god hyrde / at hand lader sit liff for sine

ſine faar/ oc ſetter ſig frem faar oſſ til it beſynderligt Exempel / der ſom hand ſiger. Jngen haffuer ſtørre kierlighed/ end den / ſom lader ſit liff for ſine ven=ner/ J ere mine venner / der ſom i giø=re/ huad ieg biuder eder. Saadant ſeer mand her gantſke ſmuct/ at hand ta=ler aldelis intet om ſig ſelff / de hand=le oc giøre met hannem huad ſom de ville / det lader hand altſammen ſke/ Men hans Diſciple vil hand at de ſkul=le lade gaa / oc icke røre dem met en haand. J ſaa maade beuiſer hand/ at hand tencker mere paa dem / end paa ſig ſelff.

Huor faare Chriſtus vil haffue ſine Diſciple i fred.

Men dette er oc en aarſage der til/ at vor Herre Chriſtus vil ingen ſtaal=broder haffue i den pine / ſom hannem nu ſtaar faare. Hand alene/ ſom Eſaias ſiger/ vil traade perſen/ Thi Gud haff=uer lagd det paa hannem / Ja hand er alene den / ſom kand taale oc holde det vd. Det er vel ſant/ at hans Diſciple ocſaa ſkulde der effter lide pine for Chriſti oc hans ord ſkuld / ſom hand ſiger til Jacobo oc Johanne. Den kalck ſom ieg dricker / ſkulle i ocſaa dricke. Men vor Herris Chriſti pine / kaldis

en pine

en pine for mine oc dine synder / at Gud vil forlade mig oc dig dem / icke komme dem ihu / men for Christi skyld giffue oss det euige liff. For denne sagd skyld vil hand vere alene / oc ingen lade gribe eller pine met sig.

Oc lige som Jøderne skulle rette sig effter denne Christi befalning / de skulle lade sig nøye met hannem alene / oc taare ellers ingen gribe / Saa seer mand / at Paffuen oc alle hans Tilhengere icke følge denne Christi befalning / Fordi at de søge ocsaa syndernis forladelse hoss de affdøde Helligen / oc trøste sig i deris fortieniste / oc giffue Afflad der vd paa. Det er lige saa meget / som Christus vilde haffue staaldbrødre i sin pine / oc haffde icke fuldkommit det alene. Fordi / at Pilatus her effter hengde Christum imellem tho Røffuere / det haffuer sin besynderlige bemerckelse / men her i Vrtegaarden kaldis det / *Sinite hos abire*, / Lader disse gaa / Jeg hører alene til denne handel / det er alene ste mit embede oc min gerning / der hører ingen til / huercken Johannes / Petrus eller Jacobus / alle disse skal mand lade fare. Jeg / Jeg

er det

er det/griber Mig/fanger Mig/ binder Mig/kaarsfester Mig / Det er mig paalagd / at ieg skal bære verdens synder / oc alle som tro paa mig/ det er/ trøste sig i min død oc pyne/ skulle haffue en naadig Gud oc det euige liff. Saa haffuer eders kierlighed det andet stycke aff Christi Historie / huorledis det gick til i Vrtegaarden / at wi icke skulle forglemme det gruselige fald met Juda/men holde oss i Guds fryct/ vocte oss fra synd / oc altid flitelige bede / at Gud vil naadelige beuare oss fra saadant fald. Der nest/ at wi (om wi ellers ere rette Christne) haffue ocsaa vor Judam/som for sin gerighed skyld skal føye oss alt ont til / det skulle wi lide/oc holde oss til den trøst/ at alligeuel Christus er skrøbelig i oss/ saa skal dog hanss krafft i sin tid giffue sig til kiende/oc naadelige beskerme oc beuare oss/ Det forlene oss alle/ vor Herris oc frelseris Jesu Christi euige Fader/formedelst sin hellig Aaand/

Amen.

Huorle-

III.

Huorledis Petrus vil redde Christum/oc drager suer-det/ men Christus forbiuder hannem det.

OC see / en aff dem som vaare met Jesu / racte sin hand vd / oc drog sit suerd vd / oc slo den ypperste Prestis suend / oc hug hannem it øre aff. Da sagde Jesus til hannem. Stick dit suerd i sin sted / Thi at huo som tager suerdet / hand skal formedelst Suerdet omkomme. Eller ment du / at ieg icke kunde bede min Fader / at hand skulde sende mig mere en tolff Skock Engle? Huorledis skulde Scrifften fuldkommis? Det skal saa gaa.

I den time sagde Jesus til Skaren. I ere vdgangne / som til en Mordere met suerd oc stenger at gribe mig / Haffuer ieg dog daglige sidet hoss eder oc haffuer lært i Templet / oc i grebe mig icke. Men dette er altsammen skeet / at Scrifften oc Propheterne skulde fuldkommis. Da forlode alle Disciplene hannem oc flyde.

Denne

DEnne er den tredie oc ſiſte part aff Hiſtorien / om huad der ſkede i Vrtegaarden eller paa Oliebierget / Som er / at Petrus / i det ſamme Jøderne gribe vor Herre Jeſum / da vil hand til dem met ſuerd / oc tencker at hand vil redde ſin Meſtere met mact. Denne Hiſtorie holder oſſ først en nyttelig oc nødtørfftig lerdom faare / om ſuerdet eller Verdzlig mact / huo det ſkal bruge eller icke bruge / oc huad ſtraff der hører til / om nogen vil tage ſig Suerdet til / oc er icke kaldet der til. Der neſt / effterdi Petrus i ſaa maade bruger ſuerdet / at hand vil redde Chriſtum det met / oc Chriſtus forbiuder hannem det / da er det nytteligt / at mand handler det ſpørſſmaal om mand oc maa eller ſkal beſkytte Euangelion met Suerdet / paa det at verdzlig Øffrighed kand paa begge parte haffue faſt oc grundelig vnderuiſning / oc huercken giøre noget imod deris embede oc kald / eller giøre mere end deris embede oc kald vdkreffuer. Fordi at der giørs wret paa baade parte / oc vil viſſelige komme ſtraff effter.

Saa meget nu ſom den første handel

del met Petro er anrørendis / da er det obenbare / at hand er en Predickere eller kirckens Persone / huilcken der bør icke at bruge Suerdet / som vor HErre Christus siger: Verdzlige første regæ/re / men i icke saa. Der faare giør hand wret / der hand tager suerdet i haan/den / oc vil hugge der met / oc Christus straffer hannem der faare. Icke aleniste for den sag skyld / at dette vaar saa/dan en handel / der mand icke skulde bruge suerd til / som Christus siger: Ment du icke / at der som det skulde giel/de paa strid / Jeg kunde bede min Fa/der / at hand skulde sende mig tolff stock Engle: Lige som hand vilde si/ge / Jeg skal nu taale pine oc død / Jeg vil icke at nogen skal for min skyld / ta/ge suerd i haanden eller beskerme mig. Men ocsaa fordi / at hannem burde icke at bruge suerdet / efftersi hand haff/de icke befalning eller vaar i Øffrig/heds stat. Der faare biuder hand icke Peder aleniste at hand skal stinge suer/det ind / men hand setter it offuermaade hart drusels ord det til: Huo som tager suerdet hand skal formedelst suerdet omkomme. Disse ord skulle wi flitelige mercke.

Petrus bruger suerdet oc det er hannem dog icke befalet

E Thi

Thi at vor Herre Christus giør der met en skilssmisse mellem oss menniske / oc giffuer at forstaa / At suerdet giffuis nogle i henderne aff Gud / som det skulle bruge. Det ere nu alle de som formedelst skickelige oc seduanlige middel / bliffue kallede til verdzlig Øffrighed / at de skulle regære / see paa Menighedens gaffn oc nytte / oc forfremme huer mand til det beste / oc affuerige al obenbare forargelse. Saadane giffuer Gud. Suerdet i haanden / det er / det er Guds vilie oc skick / at de skulle bruge suerdet / icke dem selff til gode / men deris vnderdane / lige som Paulus siger: Verdzlig Øffrighed er Guds Tienerinde / oc en heffnerinde til straff offuer den som giør ont. Thi at effterdi verden icke vil lade sig vnderuise met ord / da nødis mand til at straffe aluerlige / oc met mact drage folck fra synd / paa det / at almindelig fred oc enighed kand holdis ved mact / oc fortredelighed kand affstyris. Vil en Tyff icke lade aff at stiele / da skal mand henge hannem op i en tyffue galie / saa kand mand vere i fred for hannem. Vil en fortredelig Skalck / giøre huer mand

Verdzlig Øffrighed haffuer alene suerdet.

usa magistra ...

Exempl:

mand skade oc forfong lige som hannem selff lyster/ oc for it ord skyld hugge oc stinge omkring sig/ da skal mand lade hannem staa sin ret paa Raffnemarckit saa haffuer mand rolighed for hannem/ Hand skal ingen hugge eller stinge mere / Bødelen kand smuct formene oc forbiude hannem det. Huor som verdzlig Øffrighed saa lader suerdet gaa til imod synd oc forargelse/ det kaldis at tiene Gud. Thi Gud befalede det / Hand vil icke lade forargelse oc synd gaa wstraffet hen. Dette er nu det forskel oc skilssmisse / der Gud giør iblant mennisken / at hand giffuer nogle Suerdet i haanden / at affuerie synd oc ondskab met / oc at beskerme deris vnderdane.

Men de andre / som icke haffue saadan befalning/ de skulle aldelis intet befatte dem met Suerdet/ oc icke drage det før / end verdzlig Øffrighed befaler dem. Tage de oc Suerdet selff/ da staar deris dom her oc skal visselige icke liuge/ at de skulle omkomme met Suerdet / som mand seer her oc der i alle Historier / at det bekom aldri nogen vel/eller kom got aff / at hand heffnde

Vnderdane skulle intet befatte dem met suerdet.

ſig ſelff/lige ſaa ere oc Oprøriſke ende=
lige omkomne / oc fulde faar Suerd.
Alle Mordere ſom haffue myrt andre
wtilbørlige/ere enten komne i Bøde=
lens hender / eller i andre maade tagne
aff dage / eller verit landflictige oc
fredløſe oc hafft ſaa ælendigt it leffnet/
oc det haffde verit dem hundrede gon=
ge bedre / at de haffde en gong døet.
Denne er Guds ſtick oc Ordinants/
hand vil det ſaa haffue / At alle de ſom
tage Suerdet / oc icke tøffue indtil
Gud eller Øffrighed giffuer dem det i
Henderne / ſkulle formedelſt Suerd
omkomme / Det bliffuer aldri til an=
det.

vindicta propria abstinendum

Der faare ſkal huer mand tage ſig
vel vare / oc icke lade vrede raade ſelff.
Men enten met taalmodighed lide oc
offueruinde wret / eller ſøge heffn hoſſ
dem ſom Gud haffuer befalet at ſtraf=
fe / Men huad den ſamme er / det er
nock giffuit til kiende. Thi at efftercdi
Gud haffuer giffuit verdzlig Øffrig=
hed den befalning at de ſkulle affuerie
forargelſe / oc beſkerme de fromme
met Suerd/da ſkalt du der ſøge beſker=
melſe/ Beklage dem ſom dig giør for=
fong

furia apud magistr: deferenda.

fong oc skade / icke aleniste paa det / at du kant bliffue met fred / men ocsaa paa det / at forargelse kand affstyris / oc fortredelighed kand affstillis / oc verdzlig Øffrighed kunde rettelige vdrette deris embede. Fordi at en Burgermestere i en Stad / en Første vti it Land / kand icke vide alt huad som der skeer / oc er dog plictig / paa sit embedis vegne faar Gud / at affuerie al forargelse oc fortredelighed. Der som du nu vilde tie stille met din skade / oc en anden lige saa / saa skede der ekon diss mere forargelse / oc du gaffue aarsage til din egen skade. Det er wret met baade sticke / men i saa maade kant du sticke dig rettelige i baade stycke / der som du raaber til din Øffrighed om beskermelse / men hende det sig saa / Øffrighed for dit klagemaal intet vilde giøre der til / oc icke hielpe dig til din ret / da ere der icke andre kaar paa ferde / end at du skalt lide det taalmodelige / oc vocte dig at du icke heffner dig selff / Fordi at ellers skulde du vel giøre din ret til wret baade faar Gud oc menniske.

Den som sker forfang skal søge beskermelse oc hielp hoss Øffrighed oc icke heffne sig selff.

Ja siger du / huor bliffuer da det

 der

Om det sprock Tager nogen din kiortel fra dig da giff hannem oc kaaben.

der Christus siger? Der som nogen giffuer dig en kindhedst paa det høyre kindben/ da vent hannem ocsaa det andet til / Oc der som nogen vil gaa i rette met dig / oc tage din kiortel/ da lad hannem oc saa beholde kaaben etc. Suar / Baade stycke sigis i den mening / at du skalt tage dig vare at du icke heffner dig selff / oc før lide alt det dig kand leggis paa / oc sette din sag ind til den Dommere i Himmelen / hand vil icke føre sit embede saa forsømelige oc vbesindelige / som verdzlig Øffrighed pleyer vndertiden at giøre. Men at du skulde icke beklage dig faar din Øffrighed huor som dig skeer wret / oc tie stille der til / det befaler Christus icke. (Ja siger du) naar som ieg da klager paa den som haffner giort mig ont / saa søger ieg alligeuel heffn? Suar / ia / oc du giør ret der vti. Oc dette kaldis icke din egen heffn / men Guds heffn / huilcken hand haffuer beskickit der til at forargelse skal affleggis / oc at huer mand kand beholde sit.

recte feceris causam apud ... deferas. Aff:

At dette er saa summa aff denne Historie / Huem som sueerdet icke er befalet/

falet / oc hand tager det selff / enten at heffne sig selff eller andre der met / hand giør wret oc falder i Guds dom / som kaldis saa. Huo som tager Suerd / hand skal ved suerd omkomme. Er det da saa at dig eller dine skeer wret / da vocte dig fra det wrette middel / oc heffn dig icke selff / Tag til det rette middel / det er / du skalt føre det faar din Øffrighed / lad den beskytte oc redde dig. Hand haffuer den befalning aff Gud / oc er der faare indsæt / saa giør du ret / oc kant icke forgribe dig. Men vil eller kand icke din Øffrighed hielpe dig / da skalt du lide oc tag icke selff suerdet / lad Gud heffne det / hand vil det visselige giøre / oc end saa der til met straffe din Øffrighed for sin forsømelse.

End om en Mordere vilde offuerfalde mig i en skou eller en vanartig skalck paa gaden / oc vilde giøre mig skade / oc ieg haffde icke saa long tid at ieg kunde søge hielp hoss min Øffrighed / skulde ieg da lade forderffue eller myrde mig? Suar / Ney / Thi der tilsteder Øffrighed at huer skal beskerme sit liff oc legeme imod fortredelighed

Om Nødver-rie.

 deligheed

delighed oc offuerfald. Der faare tager Øffrighed strax saadane ved halsen / huor som de staa til at faa fat paa / oc aff liffuer dem. Oc Moses haffde aff Guds befalning / lige for denne oc andre sager skyld beskicket / at mand skulde kalde nogle fri Stæder / der de skulde haffue tilfluct til / som haffde slaget nogen ihiel / icke aff vrede eller at de vilde heffne sig selff men wforuarendis / eller at de vaare nødde der til. Denne dom oc Lou følger ocsaa den verdzlige ret / oc tilsteder nøduerie. Men vndertagit dette eniste stycke da kaldis det. Huo som tager Suerdet hand skal formedelst suerd omkomme.

Verdzlig Øffrighed vil almindelige vere for meget metlidig / oc icke bruge suerdet.

Oc lige som de der Suerdet icke er befalit / stedze begære suerdet / oc gribe der effter / De foracte Øffrigheds heffn oc tencke at de ville heffne sig selff. Saa gaar det oc paa den anden side met dem / som Gud haffuer giffuit suerdet i henderne / at de skulle bruge det / oc hugge omkring sig der met / de ville stedze vere for meget metlidige lige som Gud haffde giffuit dem en reffuerompe i henderne / oc icke it skarpt suerd. Dette er oc en stor synd oc suar w-

lydighed

lydighed imod Gud / oc fører en suar straff met sig. Thi at huor som verdz=lig Øffrighed icke vil bruge tilbørlig aluerlighed imod obenbare forargelse/ der vil Gud endelige vere dommere oc straffe. Naar den samme dommere kommer / hand tager icke en eller tho/ men en gantske Stad/it gantske Land/ skal vndgielde saadan synd/ som scriff=ten alleuegne bær vidnisbyrd om / oc mange Exempel vduise.

Der faare giørs det vel behoff / at verdzlig Øffrighed icke er forsømelig eller seer gennem fingre met straff/ men bruger streng aluerlighed oc haffuer flitig tilsyn/ oc lader straffen alleuegne gaa / huor som forargelse begyndis/ Saa giør hand sit embede fyllest/ oc Gud haffuer en velbehagelighed der aff/ Men / som sagd er / det er suart/ mand giør det icke gerne / som Exem=pel ere faar øyen. Huor offte skeer det/ at mand seer igennem fingre/ oc straf=fer stor gruselig forargelse løslige? Huor offte stinger mand en pind faare oc søger forbedelse at ondskaff skal al=delis icke straffis? Skulde mand icke da meget mere see til Guds befalning

Mand skal icke anamme forbe=delse for Misde=dere.

oc bud / end til menniskens forbedelse:
Gud siger. Der haffuer du suerdet aff
min haand / det giffuer ieg dig / at du i
min sted skalt straffe al obenbare for-
argelse / oc ansee ingen mand som er vn-
der dit Regimente / huad heller hand er
ven / fiende / høy / lau / rig / arm / ædel /
wædel / huor som forargelse er / der hug
til / lad det onde icke faa fremgong. Saa
siger Gud til al Øffrighed. Saa kom-
me menniskₑn paa den anden side / de be-
de / at mand skal spare her eller der / eller
lade en naadig oc mild straff gaa / Oc
det skeer almindelige / at menniskₑn vd-
rette mere met deris forbedelse hoss
Øffrighed / end Gud met sin haarde
strenge befalning oc bud / Men om det
er ret / oc huad det giffuer Gud aarsa-
ge til / det kant du selff betencke.

Verdzlig øffrighed skal icke giffue mer straff til mand klager.

Vndertiden begiffuer det sig at
forargelse er obenbare oc skinbarlig /
Men verdzlig Øffrighed vil icke før
til at straffe / end der er nogen som der
klager paa. Effterdi ingen klager / da
lade de det gaa hen. Det kaldis at i alle
maade sla Guds befalning oc dit em-
bede gantske oc aldelis hen i værit. Thi
at lige som en Vectere eller torngiem-
mere

mere bliffuer der faare sæt pa it Taarn/ at hand skal see til/nat oc dag / om der kommer ild eller anden forderffuelse/ paa enten i eller wden faar Staden / oc sige tilige til / oc vare dem at / at de skulle icke faa skade. Saa haffuer Gud sæt Øffrighed høyt offuer andre folck/ at de skulle alleuegne see til/huor en forargelse / liden eller stor bryder vd / oc dempe hende ned met Suerdet / oc lade hende icke faa fremgong / huad heller mand klager eller ey / Thi at for denne sag skyld / bær Øffrighed suerdet/ som Paulus siger. De onde gerninger til redzel oc fryct/ paa det / at huer mand kand nyde fred/ oc fortredelighed kand borttagis / Oc vor Herre Christus siger her/ at Suerdet skal icke vere stille eller gaa aarkeløst / men det skal omkomme/dem som det tage. Saa gaar det imod strømen paa baade sider/De som icke haffue suerdet/ de ville haffue det / oc hugge omkring sig/ lige som Petrus her / Oc dem som det haffue / kand mand icke wden stor wmage oc arbeyde komme saa langt met/ at de ville tage det i haanden oc bruge det. Oc huo som rettelige forstaar dette

Sprock/

Sprock / oc vil tencke der paa / haffuer Gud icke giffuit hannem Suerdet i haanden / da lader hand det vel ligge / oc ſkal før ville lide oc taale i alle maade / end aff ſig ſelff tage det i henderne. Fordi at hand ſeer Chriſti befalning / oc Guds ſtick faar øyen / oc holder det viſſelige der faare / at det ſkal icke vere forgeffuis. Der faare vocter hand ſig der fra / lige ſom fra Bødelen / Galie oc Hiul / at hand icke giør imod denne befalning. Der imod / haffuer oc Gud giffuit hannem ſuerdet i henderne / da bruger hand det frimodelige oc driſtelige imod den meninge mand / wanſeendis huer mands ſtat oc formue / Naar der er forargelſe / da veed hand at hand ſkal ſtaa der imod / Der faare er hand Gud lydig / oc tien Gud met ſaadan aluerlighed / Dette er nock om den forſte part.

Spørſmaal / Om mand maa tage til verie for Euangeliũ ſkyld.

Nu kommer det andet ſpørſmaal der tilforn bleff berørt / Effterdi det er aldelis forment priuat perſoner / det er dem ſom icke ere Øffrighed / at tage Suerdet / oc Petrus ſtraffis fordi her aff vor Herre Chriſto / at hand drager ſuerdet til at redde hannem

nem

nem met / om dette Exempel recker ſaa longt / at der ſom en Øffrighed paa Ordens vegne lider forfølgelſe / maa verie oc beſkerme ſig/eller at ieg ſkal end ſige det klarligere/Om mand maa ſtride for Euangelij ſkyld / oc fordactinge det met ſuerdet faar huermand. Efterdi Chriſtus dog icke vil / at Petrus ſkal redde hannem met ſuerd.

Her ſkulle wi først ſee til den wligelighed / Thi wi mue bekiende/ at det vaar Guds vilie ſaa / at Chriſtus lige paa den tid ſkulde taale død oc pine/ ſom hand ſelff bær vidniſbyrde om /i ſin bøn. Fader/er det muligt da lad denkalck gaa fra mig. Men her aff følger det icke/at det er Guds vilie/at verdzlig Øffrighed ſkal tie ſtille der til / oc enten ſamtycke eller tilſtede / at Euangelion bliffuer ødelagd aff andre/oc Affguderi opret igen. Thi denne befalning ſtaar met klare ord i den anden Pſalme. Saa lader eder nu vnderuiſe i Konger/ oc tucte i Dommere i landet. Det er/ giffuer Euangelio rum / forfølger det icke / annammer det/ oc beſkytter det.

Der neſt er her end nu en anden w-

ligelighed

ligelighed eller forskel / huilcken mand vel skal mercke. Thi Petrus (som før er bemelt) er icke aleniste en priuat perso-ne. Huilcken Suerdet icke er befalit aff Gud / men en aandelig persone / som skal omgaaſſ met predicke embedet / oc aldelis intet haffue at giøre met suer-det. Oc i saa maade tale wi icke om priuat personer / men om dem som haffue embedet / oc dem Gud haff-uer formedelst tilbørligt kald hengd Suerdet paa siden / oc giffuit i hender-ne. Disse haffuer hand icke saa giffuit befalning / at de skulle som en Suine-hyrde / aleniste see til det legemlige huor-ledis fred kand holdis / oc huer mand kand søge sin næring oc biering / men de skulle ocsaa oc allermest see til det aan-delige / aluerlige holde den rette Guds-tieniste ved mact / straffe oc nedlegge falsk lerdom oc Affguderi / oc før sette til alt det de haffue / end de skulle lade dem selff oc deris vnderdane tuingis til Affguderi oc løgn. Der faare siger den anden Psalme / kysser Sønnen / det er anammer Guds ord oc forfrem-mer det. Dette er verdzlig Øffrigheds besynderlige embede / som mand seer i

Historier

Historier at Gud vdkreffuer det / oc icke aleniste de fromme konger hoss Jøderne/Josaphat/Jsaias/ Ezechias / men ocsaa iblant hedninge / som NabucadNezar/Darius/Cyrus/ prisis drabelige der faare aff den hellig Aand / at de forfremmede den rette Gudstieniste / oc sette sig met mact imod Affguderi.

Er nu dette Verdzlig Øffrigheds embede/ saa følger det io/naar som de wgudelige ville føre dem feyde paa (Thi det er wmuligt at disse haffue den hellig Aand / som forfølge Guds ord / oc bestyrcke Affguderi) da skulle de icke følge dem / men met mact beskytte oc fordagtinge dem selff oc deris vnderdane / saa lenge de kunde. Thi at giorde verdzlig Øffrighed det icke / huad vilde der da bliffue aff? De alene haffue Suerdet / ville de det icke bruge / saa taare vndersaattene icke heller bruge det / Huad vil der da andet følge / en at de wgudeligis opsæt gaar frem / Guds ord bliffuer vndertryct / den rette Gudstieniste nedlagd / oc det gamle Affguderi opret igen? Huo vilde nu eller skulde samtycke

tycke saadant / oc tage saa suar en synd paa sig: der som dog den befalning er der allerede / J konger lader vnderuise eder / kysser Sønnen / at hand bliffuer icke vred / oc i omkomme paa veyen. Jtem flyr Affguderi / Jtem / Suerdet er onde gerninger en fryct. Efftersdi det da er en ond gerning at oprette Affguderi / da er det icke aleniste tilbørligt / men aluerlige befalet dem / som haffue suerdet / at de skulle bruge det imod saadan falsk fortrøstning / oc beskerme oc redde dem selff oc deris vnderdane der fra.

Oc ieg taler nu stedze icke om andre end om dem som haffue Suerdet oc ere i det embede. Men de der icke haffue suerdet / Som Bisper vilde tuinge deris vnderdane til en part / aff Christi naduere / oc til anden obenbare vildfarelse / alligeuel vnderdane i saa maade mere skulle vere Gud lydige end mennisken / oc Gud legger dem saadan wlydighed paa / saa skulle de dog icke fordi drage Suerdet / men lide / Oc icke drage det som Petrus giorde / der haffde ingen befalning der paa.

Men

Men der som nogen vilde her giø=
re en skilssnisse / at den ene Øffrighed
imod den anden at regne / er ypperligere
eller ringere. Der ligger ingen mact paa
saadant forskel i denne maade. Thi
Gud er den største Øffrighed offuer al=
le / som siger. Du skalt høre min Søn /
Alligeuel at verdzlig Øffrighed end ere
wlige / saa bliffue de dog lige at regne
imod Gud / thi hand er offuer dem alle
saa ere de alle vnder / oc aff hannem. Der
faare skal ingen lade legge Affguderi oc
falsk Gudstieniste paa sig selff oc sine
vndersaatte / men met mact beskerme sig
oc staa imod / saa lenge mand kand. Thi
mand skal mere følge Gud / end men=
nisken.

Ja siger du / En Christen skal li=
de wret oc vold / oc icke stride der imod
met mact. Suar. Wi tale om verdzlig
Øffrighed som bær Suerdet / de lide
allerede vold oc wret nock / naar anden
Øffrighed giør dem wfred / oc strider
imod dem / Met denne genuordighed
skal mand lade det vere nock / oc icke
legge Christelig Øffrighed mere paa.
Oc huo som vil legge dem mere paa /
oc tage dem Suerdet aldelis aff hen=

 derne /

derne/huad giør hand andet/end samtycker/at ordens fiender skulle giøre alting effter deris egen vilie/oc aldelis tage Guds ord bort? Der kommer mand vel til/naar som mand det skal giøre/oc icke kand fordagtinge det met Suerd. Men effterdi der er end nu forhaabelse paa ferde/oc handelen staar i Guds beraad/oc vti hans hender/da skal mand voffue oc lide der noget offuer/at mand icke skal skylde oss/at wi haffue seet mere til gunst oc fred/oc andet mere/end til Guds ord oc vndersaatternis salighed oc velfart.

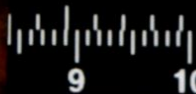
Saa er den befalning reen oc klar/*Osculamini filium. Hunc audite.* Kysser Sønnen/hører min Søn/flyr Affguderi etc. Denne befalning legger verdzlig Øffrighed dette paa/at de icke aleniste skulle sette sig imod verdzlig eller timelig forargelse/men ocsaa imod falsk lerdom oc falsk Gudstieniste. Huor met skulle de det da giøre/oc sette sig der imod? Huad haffuer Gud giffuit dem der til? Er det icke sant/at det er Suerdet? Imod huem skulle de da føre det? Imod dem/som fordagtinge falsk lerdom oc falsk Gudstieniste/oc

ville

ville tuinge andre der til. Saadant skal Christelig Øffrighed icke lide. Thi den høyste Herre i Himmelen haffuer forbudet det. Oc det kaldis at ære Gud oc prise hans ord / huor som mand før setter fred / menniskens gunst oc venskab oc andet i fare / end mand vil samtycke noget imod Guds ord.

Saa haffue wi nu Petrũ met sit suerd / som ficter oc vil redde vor herre Christũ / oc haffuer der ingen befalning paa. Nu staar her end en predickẽ / hun gaar besynderlige imod Jøderne / de haffde befalning aff deris rette Øffrighed / at de skulde tage suerd oc spiud / oc bruge imod vor Herre Christũ / oc vor Herre Christus straffer dem alligeuel der faare / I ere vdgangne (siger hand) som til en mordere met suerd oc met stenger at gribe mig / Jeg haffuer dog daglige sidet hosseder / oc lært i Templet / oc i grebe mig icke. Met disse ord straffer vor Herre Christus dem vor tuende sager skyld. Den første / at huor som verdzlig Øffrighed en giffuer vndersaattene suerdet i haanden / saa skulle de dog icke bruge det / huor som en ond oc wretferdig sager er. Den anden / at de skulde

Vnderdane skulle icke hielpe deris Øffrighed til wret.

icke bruget sverdet imod vor HErre Christum. Thi hand vaar ingen mordere / Det vaar paa lerdommens vegne at giøre / Saadan trette skal mand icke / som Papister pleye / forhandle oc forlige met ild eller sverd / men met Scrifften. Ere wi kettere som de skylde oss faare at wi ere / da beuise sig oss det offuer met Scrifften / oc lade Bødelen bliffue hiemme / hand hører icke til saadan disputats. Men lige som Jøderne begynde det met vor Herre Christo / saa bruge Papister deris Disciple det end nu. De huercken kunde eller ville disputere / wden saa er / mand vil lade deris Doctores / oc Paffuens Decret gielde saa meget som Guds ord. Der faare / effterdi wi sige der ney til / komme de lige som Jøderne imod Christum / met sverd oc stenger imod oss / paa det at huer mand io skal see / huad art de ere aff / Som er / lige som vor Herre Christus siger til Jøderne / Johan. viij. J ere aff Faderen Dieffuelen / Thi at i søge effter at sla mig ihiel. Saadant see wi paa alle Papister / wi nødis til at taale oc lide det / At wi ere / lige som Petrus / de sverdet icke er befalet /

let / Men Gud skal i sin tid straffe saa-
dan wret / oc redde sine Christne naade-
lige imod de blodgerige Tiran-
ners raseri.

IIII.

Huorledis vor HErre Jesus bliffuer ført faar Annam oc Caypham / oc huad Doms= handel eller proceſs Jøder= ne hulde met han= nem.

OC de ſom haffde grebit Je= ſum førde hannem til den ypperſte Preſt Cayphas/ der ſom Scrifftkloge oc de Eldſte haff= de forſamlet ſig. Oc Petrus følde longt effter hannem/ indtil den yp= perſte Preſtis pallaſſ / oc gick hen ind / oc ſette ſig hoſſ Tienerne / at hand vilde ſee/huad ende det vilde faa.

Men de ypperſte Preſter oc Eldſte oc det gantſke Raad / ſøgte falſke vidniſbyrd imod Jeſum at de kunde ihielſla hannem / oc funde intet. Oc alligeuel der traadde mange falſke vidne frem/ſaa funde de dog intet. Paa det ſiſte traadde thu falſke vidne frem / oc ſagde. Hand haffuer, ſagd. Jeg kand nedbryde

nedbryde Guds Tempel / oc bygge det i tre dage.

Oc den ypperste Prest stod op/ oc sagde til hannem. Suarer du intet til det / der disse vidne imod dig? Men Jesus tagde stille. Oc den ypperste Prest suarede/oc sagde til hannem. Jeg besuer dig ved den leffuende Gud at du siger oss/ om du est Christus / Guds Søn? Jesus sagde. Du siger det. Dog siger ieg eder/Her effter skal det ske/ at i skulle see menniskens Søn side hoss krafftens høyre haand / oc komme i himmelens skyr.

Da sønder reb den ypperste Prest sine kleder/oc sagde. Hand bespottede Gud / huad haffue wi ydermere vidnisbyrd behoff? See/ nu haffue i hørt hans Gudsbespottelse / huad tyckis eder? De suarede/oc sagde. Hand er skyldig at dø. Da spytte de vd i hans ansict / oc sloge hannem met knytte neffue. Oc nogle sloge hannem i

 ansictit/

ansictit/oc sagde/Spaa oss Chri-
ste/huo er det der dig slo?

EDers kierlighed haffuer her til hørt/huorledis vor Herre Christus bleff forraadt aff Juda i Vrtegaarden/ oc greben aff Jøderne/ Nu følger fremdelis huorledis de førde hannem faar den ypperste Prest Caypham/ oc beklagede hannem der saa/ at de beslutte endrectelige/ at de haffue aarsage nock til at antuorde Pilato hannem/ oc klage hans liff aff hannem. Denne historie er icke aleniste der faare saa flitelige bescreffuen aff Euangelisterne/ at wi der aff skulde see oc lære/ vor HErris Christi hellige wskyldighed. Thi efftherdi wi vide/ at hand er Guds Søn/vndfangen aff den Hellig Aand/ oc født aff en Jomfru/ da skulle wi beslutte der aff/ at hand vaar aldelis reen oc wden al synd. Men der til er denne doms handel besynderlige nyttelig/ efftherdi det skal lige saa gaa Kircken oc Euangelio i verden/ at wi icke skulle forarge oss der paa/ naar som oss vederfaris oc lige saadant/ men see stedze til dette exempel/

Ligesom det gaar Christo saa gaar det oc hans Kircke.

oc trøste

oc trøste oss der met / oc sticke oss til taalmodighed. Thi at gick det vor Herre oc hoffuit Guds Søn saa / at hand bleff falskelige beklaget / antuor-det Pilato i haand / oc giffuen i Bødelens snare / aff de Aandelige. Huad er det da vnderligt om det oc vederfaris osslige saa? Tieneren skal icke haffne det bedre end hans Herre / Oc wi skulle glede oss / naar det kommer saa longt met oss / at wi kunde rose der aff / oc sige / Det gick oc min Herre Christo Jesu lige saa / Thi wi kunde da haffue det haab / at wi oc skulle bliffue hannem lige i herlighed / Ja ocsaa faa trøst / hielp oc redning før herligheden obenbaris.

At denne Historie er saa først screffuen oss faare til trøst / at wi skulle bliffue frimodige til at lide oc taalmodige vnder kaarssit / effterdi vor HERre Christus vaar icke selff fri fra saadant. Der nest er det ocsaa nytteligt imod verdens almindelige forargelse. Thi disse som her haffue det naffn oc kaldis de ypperste Prester oc Elste iblant folcket / dem holder huer mand for fromme hellige Mend / paa deris em-

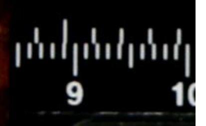
Huorle-
dis mand
skal ret-
telige
kiende
oc døm-
me folck.

bedis vegne oc for den stat de vaare
vti/ Lige som paa denne dag Paffuen/
Bisper/ Prester oc Muncke/ ville paa
deris embedis vegne vere de ypperste
lemmer i den Christelige Kircke. Men
du skalt her lære at icke see til embedet/
thi du bedragis da/ Men see der til/
huorledis de handle met Christo/ huad
hierte oc sind de haffue til hannem/
effter som du der finder ont eller got/
der skalt du døme effter/ saa skal din
dom icke kunde feyle dig. Thi embedet
er vden tuil helligt oc got/ Men den
kand vel vere en skalck/ som er i embe-
det. Thi her seer du/ at ret lige de yp-
perste Prester ere de/ som icke kunde
fordrage vor Herre Jesum/ De forføl-
ge hannem/ oc haffue besluttet/ at de
ville føre hannem paa kaarsset. Her
skalt du io bekiende/ at de ere ret arge/
vanartige Skalcke. Lige saa er det oc
her/ vilt du visselige vide/ om Paff-
uen/ Bisper/ oc deris lige ere fromme
eller icke/ da lad icke deris embede be-
drage dig/ see ekon der hen/ huorledis
de skicke sig imod Euangelion oc den
rette lerdom/ da skalt du befinde at de
ere idel Judas børn/ oc haffue lige
saadant

saadant it hierte imod Euangelion/ som de ypperste Prester haffde imod Christum. Denne er den rette fruct/ paa huilcken mand kand rettelige kiende/ de falske Propheter oc Vlffue / alligeuel at de end gaa oc suantze i faarekleder / oc haffue den anseelse / at de ere fromme wskadelige folck. Nu ville wi tage handelen oc processen faar oss/ huorledis de hellige mend handle saa hadskelige / behendelige / tredskelige oc forgifftelige met vor kiere HErre Christo.

Euangelisten Johannes bemelder/ at Jøderne førde vor HErre Jesum først til Annas / huilcken der icke vaar den ypperste Prest / men den ypperste Prestis Caiphe suager / Men faare Caipha vaar denne Annas Søn Eleazar/oc effter Caipha hans anden Søn/ Jonathas / de ypperste Prester. Der aff er det got at mercke/ at Annas vaar en drabelig / ypperlig / affholden Mand / oc den hob som førde Jesum fangen / lidde hannem fordi først til hannem / om saa haffde verit / at Jøderne vilde kommit tilsammen/at raadsla i hans huss/ som vaar den Elste oc

neste

neste der til. Men Annas foruiser dem strax til sin hustruis Fader Caipha/ som vaar det samme aar den ypperste Prest / Fordi at de ypperste Prester oc Elste haffde allerede forsamlet sig der hen.

I. De ypperste Prester baade anklagere oc dommere.

Der skalt du først see / huor wskellige de ypperste Prester handle met vor Herre Christo. Fordi at de ere baade anklagere oc dommere / Der faare skal vor Herre Christus haffue wret met sin sag / hand maa sige oc giøre huad hand vil. J verdzlig handel vaare det en offuermaade stor vanære. Lige som det oc formedelst besynderlige stickelser er forment / at ingen skal til lige vere anklagere oc dommere. Men der er ingen ting synd faar disse hellige Mend/de haffue mact til alting / Huad dem lyster/ det taare de giøre / oc tradz at nogen taar sige det er wret / eller straffe dem der faare. Met vore Aandelige/ Paffuen oc Bisper gaar det lige saa til. Paffuen haffuer nu i mange aar effter huer andre huldet munden aaben paa oss / oc stillet sig / lige som hand vilde nedlagd/ formedelst it Concilion / den tuedract paa Religions vegne.

vegne. Saa er det paa vor side forsøgt aluerlige paa mange herredage oc i an/dre maade / at mand motte holde it friet Christeligt Concilion / i huilcket mand kunde klarlige / met den hellige Scrifft/imodstaa oc nedlegge saadan wsamdrectighed. Men der seer mand skinbarlige / at Paffuen vilde gerne/ handle met oss oc det hellige Euange/lio/ som Jøderne her handle met Christo / Hand er den ene part / oc tret/ten begyndis for hans lerdom oc Guds tieniste skyld / huilcken hand stictede oc oprette i Kircken imod Guds ord/ oc end nu holder ved mact. Huad skal nu den beklagede giøre? Skal hand selff vere Dommere / da giffuer hand sig icke selff wret / oc siger sin modstande/re Anklageren aldelis fri. Det vil Paff/uen oc hans Tilhengere aldelis haff/ue i denne handel. Saa smucke from/me Mend ere de / Ja det som end mere er / hand lader obenbare høre sig / at skal it Concilion holdis / da skulle wi/ som de der tilforn ere fordømde aff hannem / huercken haffue røst eller sæ/de i saadant Concilio. Det er io dog en fortredelig / wredelig / forderffue/

Paffuen vil oc vere Dommere oc Anklagere.

lig

lig handel / Men her staar det / Verden kand icke sticke sig anderleds met Christo. Der faare skulle wi her tage taalmodighed i haanden / oc lide met vor Herre Christo saadan wret / indtil sin tid / Det vil dog icke andet vere / Caiphas / huilcken som en Dommere haffuer sæt sig paa Domstolen / hand klager selff paa vor Herre Christo / oc giffuer hans sag aldelis wret. Saadant er den første wretferdighed i denne handel oc Processe hoss de Aaandelige.

Falske vidne staa op imod Christũ.

Der nest er det oc it stort wskel / De ville icke andet end haffue liffuit aff vor herre Christo oc kunde dog icke finde skellig sag der til / men de behielpe sig met løgn oc falske vidne / Indtil Dommeren Caiphas selff / staar paa det siste op / oc bær it klagemaal frem / huilcket der haffde lidet en anseelse. Jbland andre falske vidnisbyrd er dette / at tho aff dem gaa frem / oc sige / Hand sagde: Jeg kand nedbryde Guds Tempel / oc opbygge det i tre dage. Huorledis denne Historie gick til finder du Johan. ij. Thi der vor Herre Jesus vddreff i Jerusalem paa en Paaske høytid met en svøbe / vetzlere / oc dem

som

som kiøbte oc solde/Øxen / Faar / duer oc huad andet de haffde / oc nedkaste vetzlernis pendinge / oc omstøtte vetzleborden / da forsamlede Jøderne sig/ oc sagde: Du tager dig besynderlig mact til / haffuer du oc befalning paa at giøre saadant? Huad tegen viser du oss/ at du mot giøre saadant? Da suarede vor Herre Jesus saa. Bryder dette Tempel ned/ oc paa tredie dag vil ieg oprette det igen. Dette mente hand lige som det Matth.xij. met Jone tegen/ som hand vilde sige: J begære it tegen/ det skal vederfaris eder. J skulle sla mig ihiel / men paa den tredie dag vil ieg opuecke mig selff igen aff døden. Huo som icke lader nøye sig met dette tegen/ hand staar icke til at hielpe. Dette er Historien. Men hui foruende de hans ord saa skalckactelige? hand siger: J skulle nedbryde det / Saa sige de at hand sagde / at hand vilde nedbryde det. Oc om mand en lode disse ord bliffue ved det forstand / som Jøderne forstode dem om Templet i Jesalem / skulde da it mennniske haffue forbrødet sit liff met saadant it ord?

In Summa / Huo som vil klage imod Christum / hand bliffuer en sken-dig løgnere. Lige som wi oc see paa vo-re Papister / det er idel løgn / huad som de skrige imod Euangelion. De fortuilede Menniske skamme sig icke / de scriffue i Bøger / at wi skicke oss saa forargelige met det høyuerdige Sa-cramente / at wi vdsla det paa vegge som bliffuer offuer i Kalcken / oc traa-de det velsignede brød met føder / som bliffuer offuer. Er icke dette saa grofft / at huer mand kand tage paa / at det er løgn? Saadant skeer dog icke met blot brød oc vin / mand tager det smuct op / oc holder det erlige / oc skulde mand icke da giøre det her / som wi bekiende oc lære / at det er icke aleniste brød / icke aleniste vin / som Sacramente suer-mere lære / men Christi legeme oc blod / giffuit for oss paa kaarssit oc vdgy-det for vore synder. Men forundre dig icke at Papister bruge saadan løgn / Huo som omgaass met løgn / hand kand ingen sandhed tale / Oc huo som handler imod sandhed / hand kand intet behielpe sig wden met løgn. Saa-dant begynde verden / som wi her see /

Papister ere store løgnere.

met

met Christo / oc vil saa holde det vd met de Christne / oc det hellige Euangelio.

Som disse vidnisbyrd nu icke ville komme offuer it / oc ere wduelige i sig selff / da begynder Caiphas / baade Dommere oc den ypperste Prest / oc (som Johannes formelder) spør Christum / om sine Disciple / oc om sin lerdom / Som hand vilde sige. Huad fører du dog for en ny lerdom? Er icke Moses dig god nock? Skalt du haffue noget bisynderligt? Est du alene lerd? Ere da wi altsammen Daarer? Huor ere nu de / som acte din lerdom at vere ret oc Gudelig? Hand motte vere saa god / at wi vilde vel ocsaa anamme oc lade hannem vere oss behagelig. Men det er en idel skalcke hob der du drager til dig / De som ere fromme oc retsindige ynske icke at ville haffue din predicken.

Til dette spørssmaal suarer vor Herre Christus / Jeg lerde altid i scholen oc vti Templet / der som alle Jøder komme til sammen / oc ieg talede intet hemmelige / hui spør du mig der at / spør dem der at / som det hørde / huad

 ieg

ieg talede til dem / See de samme vide / huad ieg sagde. Christus vil haffue sin lerdom wforactet / oc siger / at hand skyde icke liussit / men predickede obenbare. Der faare skal mand icke straffe hans lerdom for en bencke predicken. Men der staar en arge Skalck hoss / hand giffuer vor HErre Christo en suar kindhest / fordi at hand suarer den ypperste Prest saa / oc icke firer til hannem. Saadane Preste suenne ere paa denne dag de wnyttige ordgydere / Vitzel / Cocleus / oc andre saadane / som ville tiene til tacke / de skende oc bespotte det hellige Euangelion / alenistefordi / at de kunde fortiene yndest hoss deris Bisper oc den Affgud i Rom / det skulle wi lide / Christus lidde det ocsaa / Men dog icke tie stille der til / eller lade saadan vanart gaa wstraffet hen / eller intet tale der om. Som Christus her straffer den Suend hart / oc siger / at hand slo hannem wredelige / oc lader det dog bliffue der ved.

Saa haffue Christi fiender end nu intet der de kunde staa paa. Der faare begynder Caiphas den ypperste Prest oc tager hoffuit sagen frem. Jeg be- suer

suer dig (siger hand) ved den leffuen-
de Gud / at du siger oss om du est Chri-
stus Guds Søn. Denne kand føre sa-
gen ret frem / oc rettelige gaa effter
Christi bagbeen. Her skalt du først
mercke / at det er icke Caiphe mening /
at hand / eller de andre vilde tro paa
hannem / der som hand haffde sagd / at
hand vaar Christus. Ney / Men denne
bekiendelse ville de haffue aff hannem /
oc lade sig tycke / at det haffuer siden
ingen nød. Christus forstaar det oc vel /
men der faare vil hand icke sige ney.
Du siger det (siger hand) det er / Ja
lige som du siger / Jeg er Christus / Oc
Det som end mere er / det er paa faa
dage at giøre / saa skulle i see menniskens
Søn side hoss krafftens høyre haand /
det er / Jeg skal icke haffue mere be-
hoff at lide / men vere i dette kiød oc
blod en euig almectig Gud / oc regnere
offuer alting / indtil ieg paa den yderste
dag kommer igen i skyerne / oc skal dø-
me leffuende oc døde. Nu vel / der haff-
uer den ypperste Prest den herlige dra-
belige bekiendelse / huad hand skal hol-
de oc tro om dette menniske / huilcken
hand selff oc andre haffde ladet gri-
 be-

be/oc haffue i sinde at dræbe. Huorle-
dis bruger hand nu denne bekiendelse?

Hand sønderreff (siger Matthe-
us) sine kleder/oc sagde. Hand bespot-
tede Gud / huad haffue wi ydermere
vidne behoff? See i haffue nu hørt
hans Guds bespottelse. Huad tyckis
eder? Denne er nu den første domshan-
del faar den aandelige ret / i huilcken
de giøre Christū til en kettere oc Guds
bespottere. Der lade de ypperste Prester
sig nøye met/oc handelen staar nu frem-
delis der paa / at de ocsaa ville føre
saadane verdzlige oc vduortis klage-
maal faar Pilatum / oc aldelis hielpe
hannem til døde. Dissimellem / den
stund de beraade sig her paa / huer
hoss sig selff/da skal den wskyldige ar-
me Christus lade sig plage / bespytte
sig i sit hellige ansict / sla met neffue/
drage/støde oc forhaane / fordi de me-
ne at de giøre ret der vti/ efftérdi hand
er befunden i ketteri oc en Gudsbespot-
tere. At hand siger / hand er Christus/
der driffue de deris spot met / den ene
slar hannem faare den anden bag paa/
Est du Christus (sige de) kiere spaa
osshuo dig slo? Men see nu flitelige til/
om

om det icke gaar Euangelion lige' saa paa denne dag ? Papister spørie oss at/ oc ville vide vor lerdom. Naar som wi da paa det enfoldigste oc fliteligste be/kiende vor lerdom/som det skede i Aus/burg oc anden sted paa Herredage/da robe de met mact/Ketterie / Ketterie/ oc ingen skammer sig/huad forsmædel/se / forhaanelse / bespottelse oc skade hand kand giøre oc føre de arme Christ-ne paa / det giør hand. Ey sige de/ere i de Euangeliske/ er det eders Euange/lion ? Tøffuer / wi ville giffue eder no/get for eders Euangelio. Saa haff/ue de baade en sted oc anden sted legt Passien met de fromme Christne i Tyd/ske land / Valland / Franckerige/En/geland / at Gud maa forbarme sig der offuer. Der faare skulle wi vel oc flite/lige mercke denne Processum iuris oc domshandel hoss de Aandelige / om saadant ocsaa skulde vederfaris oss / at wi da kunde see til vor herre Christum/ oc lære taalmodighed aff hannem / oc beholde den rette trøst / at skulle wi lide for hans ord skyld met hannem / da skulle wi oc leffue oc vere herlige met hannem. Det forlene oss Gud alle/Amē.

 Huorle/

V.

Huorledis Petrus forsor vor Herre Christum tredie gong i Caiphe huss.

Men

MEn Petrus ſad der wden faare i Salen. Oc der traad-de en Pige til hannem/ oc ſagde. Oc du haffuer ocſaa verit met Jeſu aff Galilea. Da nectede hand faar dem alle/ oc ſagde. Jeg veed icke / huad du ſiger. Oc i det hand gick hen vd at døſrren / ſaa en anden hannem / oc ſagde til dem/ ſom der vaare. Denne vaar oc met Jeſu aff Nazareth. Oc hand nec-tede atter/ oc ſoer der til / Jeg kien-der icke det menniſke. Oc en liden ſtund der effter traadde de frem/ ſom der ſtode / oc ſagde til Petro/ Sandelige du eſt oc en aff dem/ Thi dit Maal forraader dig. Da begynde hand at forbande ſig / oc ſuerie/ Jeg kiender icke det menni-ſke. Oc ſtrax goel hanen. Da tencte Petrus paa Jeſu ord / der hand ſagde til hannem. Før hanen gael/ ſkalt du forſuerie mig tre gonge. Oc hand gick vd / oc græd bitter-lige.

Hvor til Petri fald er nytteligt

DEnne er en drabelig Historie/ der faare haffue oc alle fire Euangelister huer ferdelis beskreffuit hende / Men hun er besynderlige nyttelig i tuende maade/ først at wi skulle lære at vere ydmyge/ oc icke fordriste oss / efftersdi Petrus kommer saa lettelige i it stort fald/ huilcken der dog tilforn voffuer sit liff yderlige for vor Herris Christi skyld. Der nest at wi skulle lære/ huorledis wi skulle skicke oss til naade / naar som wi ere faldne i synd. Thi wi finde/ i Petro it deyligt Exempel til Christelig penitentze/ huad hun rettelige er / oc huorledis wi skulle bliffue fri fra synden. Men wi ville først fortelie Historien huorledis det gick til.

Som Jesus vaar nu greben i Vrtegaarden/ oc først ført til Annas Caiphe suoger/ oc fra Anna til den ypperste Prest Caipha/ da scriffuer Johannes/ huorledis hand følde longt effter / oc gick ind i Caiphas huss (Thi hand vaar der bekynt) oc førde Petrum oc saa ind met sig / der sette hand sig met det andet tiunde i husit hoss ilden/ oc vermede sig / da spurde en Pige hannem

at/

at / om hand vaar den fangne Mands
Diſcipel / Men hand ſagde hart ney
der faare/oc da goel hanen førſte gong.
Der effter ſige Mattheus oc Marcus/
at Petrus gick bort fra ilden vd at
dørren i forgaarden / der gick det han/
nem lige ſaa / at førſt en anden Pige
ſagde til dem ſom ſtode omkring Pe/
tro / Denne er en aff den fangne Jeſu
Diſciple. Men Lucas ſiger/at det vaar
en Mand ſom ſaa talede om Petro. Oc
det er vel troligt / der Pigen haffde be/
gynt at tale om Petro/at de andre ſag/
de oc deris der til/ oc gaffue Pigen ret/
da nectede Petrus anden gong. Tredie
gong oc ved en time der effter (ſom Lu/
cas formelder) kommer der en aff den
ypperſte Preſtis tienere / huis frende/
ſom Johannes ſiger / Petrus haffde
huggit ørit aff i Vrtegaarden / hand
taler Petrum noget haardere til / end
de andre / oc ſiger obenbare at hand
haffuer ſeet hannem i Vrtegaarden
hoſſ Jeſu / Saadant vilde Petrus icke
lade paa ſig gaa / thi hand befryctede
at hand ſkulde miſte huden / der faare
begynder hand at forbande ſig oc ſue/
rie / Jeg kender icke det Menniſke der i

tale om. Oc strax effter denne benectel-
se goel hannem / oc vor Herre Christus
seer til Petrum / oc rammer saa paa
hans hierte / at hand nu seer huad hand
haffuer giort. Der faare løber hand
bort aff Cayphe huss / oc græder bitter-
lige. Dette er paa det neste beskickelige
den gantske Historie / som alle fire Euan
gelister bescriffue hende.

I. Den første lerdom.

Her skulle wi først / som sagd er /
lære at kiende vor skrøbelighed paa den
fromme Petro / at wi huercken skulle
bygge noget fast paa andre folck / eller
paa oss selff. Thi vore hierte ere saa
gantske oc aldelis skrøbelige oc wstadi-
ge / at de omuendis i huer time. Som
vor Herre Christus siger. Johan. xi.
Huo vilde dog nogen tid forsee sig saa-
dan wstadighed oc skrøbelighed til
Petro? Der som vor Herre Christus
giffuer hannem atuarsel Luce xxii. At
Satan begærede hannem / oc vilde
gerne sicte hannem som huede. Huorle-
dis haffuer nu Petrus saa sterckt it
moedt? Huor dristig oc frimodig er
hand? Herre (siger hand) Jeg vil gaa
met dig i fengzel oc vti døden / Oc der
vor Herre Christus formaner hannem
fremdelis /

fremdelis / at hand icke skal fordriste sig / før hanem gael tho gonge / skal hand haffue forsoret hannem tre gonge / seer mand at Peder holder det for it ret fabel / Hand tencker det er wmuligt / hand vilde holde oc staa met hannem / skulde hand end miste sit liff der offuer. Oc i sandhed hand beuiser det oc met gerningen. Thi at der det galt for aluere / oc Jøderne grebe Christum i Urtegaarden / da vaar Petrus den første som drog suerd oc hug iblant hoben / wanseendis / at de andre vaare saa mange oc vel rustede / oc de vaare ekon tho som haffde verie. Huo vilde nu tro / at saadan en frimodig Mand / der holder saa trolige met sin Herre / skulde saa skendelige forsuerie hannem? Thi her begærer ingen at giøre Petro / eller de andre hans Disciple noget / Vor Herre Christus befride dem / der hand sagde. Lader disse gaa / Oc besynderlige her i Caiphas huss begærer ingen at giøre dem noget. Som denne Dørnockerske nu vdforuarendis / oc maa vel skee aff en metlidelse siger til Petro. Haffuer du icke ocsaa verit met Jesu aff Nazareth? da falder hans hierte oc

te oc moed / oc hand besørger at siger hand ia der til / da skal det gaa hannem lige som det gaar hans Herre/Der faare siger hand ney / oc der hand anden oc tredie gong talis til der om / begynder hand at forbande sig/Gud giffue mig det aar oc det fald / siger hand/ om ieg kiender hannem / eller haffuer nogen tid seet hannem. Dette Exempel skalt du vel legge paa hierte / at du kant lære der aff at kiende dig selff oc andre folck rettelige / oc vocte dig fra fordristelse.

Thi at kand saadant vederfaris Petro / som faar alle andre Disciple haffde it besynderligt hierte til vor Herre Christo / Ja vaar saa opliust met Guds naade / at Christus selff siger. Salig est du Simon / kiød oc blod obenbarede dig icke saadant / men min Fader i Himmelen / oc giffuer hannem det naffn / oc kalder hannem en klippe/ huad vil det da bliffue met oss arme Menniske / som ere fast ringere paa gaffuer / oc ellers i alle maade meget skrøbeligere oc mere forderffuede? Der faare vocte dig / ver icke dristig/ tenck icke/ ieg haffuer nu offuerstridet/her er

Ingen skal fordriste sig

icke

icke mere fare paa ferde. Thi dit kiød er forderffuit oc wdueligt/Saa er Sathan icke stille / hand giør sit beste paa alle sider / at hand kand føre oss i fald / oc bedrøffue vore hierte. Der faare gielder det intet at mand vilde vere tryg / Men fryc te Gud/ oc see dig allevegne faare / oc lige som Christus tilforn formanede Peder / Jacob oc Johannem oc sagde. Vaager oc beder/ at i icke skulle falde i fristelse. Saa giør oc du / vaage / sofficke / ver icke tryg lige som der vaare icke mere fare paa ferde / Men tenck saa / Min største oc verste fiende er mig nest / Jeg bær hannem i min barm / giør Gud mig icke vndsetning met sin Hellig Aand / da er det wde / Jeg kand icke regære eller beuare mig en eniste time. Der faare vil ieg bede Gud om sin hellig Aand / at hand formedelst hannem vil regære ledsage oc føre mig rettelige / oc enten beuare mig fraa fristelse / eller naadelige hielpe mig / oc icke lade mig falde. Dette er det første / som oss holdis faare i denne Historie.

Nu hører oc det der til/ der vor

Herre

Herre Christus taler om Luce xxj. At mand icke skal besuare hiertene met fraadzeri oc druckenskaff Thi det er vor vanart/at wi som queg der bliffuer balstyrigt aff foder/ Huo som haffuer offuerflødelige nock hand forglemmer snart Gud oc hans ord / eller acter det gantske ringe/der kand det snart ske/ oc før mand selff tror / at mand kand komme i Dieffuelens garn. Der faare skulle alle try stycke vere tilsammen / at du skalt frycte Gud / vaage oc vere edru / oc bede wden affladelse / saa skal det icke haffue nød. Thi at kunde wi icke end aldelis vere fri fra fristelse/ oc vndertiden falde aff skrøbelighed / saa skal dog Gud formedelst sin Hellig Aand føre oss vd igen / at wi skulle icke bliffue beliggende der vti.

II. Den anden lerdom.

Der nest er ocsaa denne Historie oss nyttelig til trøst / i det at vor Herris Christi pinis fruct/ lader smuct see sig/ oc wi finde icke aleniste i Petro it besynderligt Exempel paa Guds naade oc barmhertighed / men lære ocsaa/ naar det oc kommer der hen met oss/ at wi haffue giort wret oc syndet/ huorledis wi skulle skicke oss / oc søge naade.

naade. Det fald met Petro er forfer/
deligt oc suart / oc gaar hannem saa
hart til hierte at hand der faare icke
kand lenger bliffue hoss folck / men
skiul sig/oc græder bitterlige. Oc der
seer mand / at vor Herre Christus icke
aleniste sagde hannem dette fald til/
forn / men tog hannem der effter til
naade / oc vilde icke lade hannem vnd/
gielde saadan synd. Thi at Paaske dag
før vor Herre Christus obenbarede
sig / befalede Engelen (som sad hoss
graffuen) Quinderne/ at de skulde giff/
ue hans Disciple det til kiende / oc be/
synderlige Petro / at vor Herre Chri/
stus vaar opstanden. Oc vor Herre
Christus selff/strax hand haffde oben/
barit sig faar Magdalena oc de andre
Quinder / obenbarer sig faar Peder/
oc trøster hannem. Altsammen det ene
met det andet oss til trøst / om saa er
at wi end ocsaa falde / at wi dog icke
skulle lade troen til Guds naade kom/
me aff vort hierte / men lige som vor
Herre Christus beuiser sig imod Pe/
tro/icke tuile/at hand io er død for vo/
re synder / hans pine skal komme oss
til trøst oc hielp / alligeuel at wi end

ere arme Syndere. Thi at skulde Syndere icke verit delactige i denne pine / da haffde hans Disciple oc serdelis Petrus / bleffuet de første / der hand haffde vorskudet / oc aldri ladet komme til naade igen / effterdi at de flyde fra hannem / oc forsore hannem saa skendelige / Men den naadige Herre giør det icke / de ere end nu hans kiere Disciple / alligeuel de haffde end skicket sig ilde / Dette skalt du mercke / oc trøste dit hierte der met / Thi den naadige Gud vil giøre lige saa imod dig.

Skilssmisse mellem Juda oc Petro.

Ja siger du / huorledis gaar det da mit den arme Juda? Der seer mand. at al naade er vde. Alligeuel wi nu ocsaa faa at høre her effter der om / saa giørs det dog her oc behoff / at mand haffuer god vnderuisning / huad der forfremmede oc beuarede Petrum / oc forhindrede Judam oc førde hannem i fortuilelse / at wi kunde lære aff Petro / at skicke oss rettelige / oc vocte oss fra det / som offuergick Judam.

Oc først er det nytteligt at wi giøre en skilssmisse mellem Petro oc Juda ocsaa paa syndens vegne / Thi allige-

uel

uel at de baade formedelst synden giøre imod Guds vilie / oc der met føre den euige fordømelse offuer sig / saa er dog Jude synd større end Pedere. Judas gaar veluillige oc velbetenct til sin synd / oc alligeuel vor Herre Christus formaner hannem offte oc trolige / saa elsker hand dog synden mere. Saa haff-uer det sig icke met Petro / hand kom-mer vforuarendis der til / oc er icke it beraadt moed oc fri vilie / men en til-fallende vanmectighed eller skrøbelig-hed / at hand forsuer Christum / haff-de hand befryctet / at det skulde kom-met der til / da haffde hand neppelige kommet i Caiphas huss. Denne skilss-misse paa synden skal mand vel mercke / at alligeuel baade Peder oc Judas syn-de / oc falde i Guds dom / saa er dog Judas synd større end Peders. Lige som vor Herre Christus oc her effter giør en skilssmisse mellem Pilato oc Jøderne / Johan. xix. oc siger. Den mig antuordede dig / hand haffuer større synd. Der faare haffuer Judas mere bekumrelse oc angist oc større pine i sin samuittighed end Petrus / Thi den byrde som ligger paa hannem / er

suarere oc trenger hannem haardere/ alligeuel Petrus. Lige saa vel haffde met sin synd fortient døden / som Judas. Saa siger Paulus om sig selff/ at hand forfølde Christum / oc dem som trode paa hannem / men hand giorde det wuiderlige/ Der met giffuer hand oc denne skilssmisse til kiende/ at alligeuel hans forfølgelse vaar fordømelig oc dødelig / saa vaar hun dog icke lige ved de ypperste Presters oc Phariseers forfølgelse. Denne skilssmisse er nyttelig at mand mercker hende vel/ oc vocter sig fra saadan fortredelig/ opsettelig synd / som for en byrde/ der vil hart trycke oc trenge oss / oc er befryctendis / at wi skulle forderffuis der vnder.

Gud befaler alle syndere at haabe naade formedelst Christū.

Alligeuel der er nu saadan skilssmisse paa synden / at den ene er ringere den anden større/ oc wden tuil / den største mere trycker oc trenger samuittigheden / Saa staar dog Guds ord oc foriettelse der / at ingen skal falde i mishaab eller fortuile for syndens skyld / men forsee sig al naade til Gud/ formedelst vor Herre Christum / hans enbaarne Søn. Her skillis nu Judas oc

oc Petrus at i saadane stycke / Der lig-
ger en større byrde paa Juda ryg end
paa Peders / som sagd er / Der faare
falder hand i fortuilelse / oc tencker / at
der er huercken raad eller hielp i euig-
hed / oc det arme Menniske gaar hen
aff stor sorge oc henger sig selff. Huor
faare dog? Fordi hand haffde hørt
wflitelige oc foractet Guds ord / oc
icke forbedret sig der aff / Der hand
nu haffde trøst behoff / oc icke haffde
Guds ord / da vaar det wmuligt / at
hand stod til at hielpe. Nu græder Pe-
trus ocsaa bitterlige / hand er i angist
oc hannem er bange for hans synder
skyld. Men hand haffde fliteligere hørt
oc bedre merckt vor Herris Christi
ord / Der faare nu der er nød paa fer-
de / tager hand Guds ord faar sig / oc
holder sig der til / hand trøster sig der
met / oc tror at Gud vil vere hannem
naadig / Det er den rette hielp i saa-
dan nød / der paa feylde det den arme
Judas. Men at det gick saa til met Pe-
tro / oc at hand holt sig til Guds ord
oc naade / vidner vor Herre Christus
Luce xxij. der hand siger. Jeg bad for
dig / at din tro skal icke afflade. Der

Petrus trøster sig met Guds ord i nod fortuilelse.

hand forsuer Christum / seer mand icke en gnist tro i hans hierte / Men der samuittigheden kommer der effter / oc giør hannem bange / da lader troen finde sig igen / oc dette Christi ord beuarer hannem / at hand icke falder i fortuilelse.

Huor aff ter ruelse kommer.

Der faare skalt du lære her / huad den rette penitentze er. Petrus græder bitterlige. Saadant er begyndelsen til penitentze / at hiertet rettelige kiender synden / angrer oc fortryder hende / at mand icke haffuer lyst oc kierlighed der til / oc leffuer stedze hen i synden / men bekummer sig aff hiertet der faare / at mand icke haffuer huldet Guds vilie / oc syndet. Men saadant kunde wi icke giøre aff oss selff / Vor Herre Christus skal see til oss / lige som hand her seer til Peder. Thi vor nature er saa skicket / at wi elske synden / oc stedze met lyst leffue der i / Som wi her see paa Petro / der hand haffde en gong forsorit Christum / far hand stedze io lenger frem / oc bekumrer sig slet intet / Men der hanen gael / oc vor Herre Christus seer sig om effter Peder / da gaar det hannem

nem først til hierte / oc hand besinder/ Huad hand haffuer giort. Nu kand oc synden baade aff sin egen oc vor nature icke andet end at hun forferder / truer met Guds vrede / oc opfylder hiertet met angist / som mand seer paa dem baade / paa Juda lige saa vel som paa Petro. Der Judas seer sin synd / bliffuer hannem saa bange / at hand icke veed huort hand vil hen. Peder bliffuer oc saa bange / at hand holder sig bort fra folck / oc kand icke nock græde / saa suarlige plager hans synd hannem. J saadan angist oc hierte sorge er dette det beste / at du først ydmyger dig faar Gud / oc bekiender frilige din synd. Ah Gud / ieg er io en arm syndere / oc kand icke andet / der som du tager din naade fra mig / end synde. Der nest at du holder dig til Guds ord oc foriettelse / oc siger. Men ver mig naadig for din Søns Christi Jesu skyld. Naar som hiertet saa trøster sig met Guds ord / oc haaber visselige / at Gud vil vere naadig for sin Søns skyld / der skal da angist lade aff / oc visselige følge trøst. Dette er da en ret oc fuldkommen penitenze / at ydmyge sig for syndens skyld /

oc trøste sig i vor Herre Christo oc hans pine.

Lige saa trøstede Petrus sig vden tuil met det ord vor Herre Christus talede til hannem offuer borde / Luce xxij. Dieffuelen begærede dig / men ieg bad for dig / at din tro skal icke afflade. Thi alligeuel hiertet vaar fult met angist oc bekumrelse / saa fortuilede hand dog icke aldelis / som Judas. Men denne trøst vaar første gong gantske ringe / oc som it lidet seneps korn / Dog efterdi grunduollen / der saadan ringe trøst stod paa / vaar Guds ord oc forjettelse / da forfremmedis hand drabelige / oc vaar paa den hellige Paaske dag / der hand saa Christum igen / vort saa stor at al bedrøffuelse vaar forsuunden / oc aleniste den hiertelige ydmyghed bleff igen / at hand bekiende sin skrøbelighed / oc gaff sig skyldig som en arm syndere. Vden denne ydmyghed oc bekiendelse / kunde synden icke lade mere bliffue i hans hierte / den trøst fordempede oc vdslucte / som en regnsky den ild som tilforn vilde opbrende hans hierte. Der faare efterdi wi dog icke kunde leffue vden fristelse / skulde

wi i tide beskicke oss der til / oc besynder-
lige høre flitelige Guds ord / øffue oss
der i / oc mercke dem vel / at wi da kunde
haffue at trøste oss met / lige som Petrus
Saa staar den hellige Petri Exempel
her oss til lerdom oc trøst / at wi skul-
le lære baade stycke. Først at wi icke
skulle vere trygge / men holde oss i Guds
fryct / effterdi det kand saa snart ske / at
ocsaa store Helligen saa suarlige falde.
Der nest / om wi ere faldne / at wi dog
skulle holde oss til Guds ord / trøste oss
der met / oc icke falde i mishaab / oc for-
tuile / som Judas. Thi at lige som Gud
icke vil at nogen skal hoffmode sig aff
sine gaffuer / wi skulle alle fryćte Gud /
vaage oc bede / Saa vil hand oc icke / at
nogē skal fortuile for syndens skyld. Thi
lige til at affuerie dette wraad / bleff
Guds Søn menniske / oc døde paa kaars
sit. Der faare kaldis det saa / Vilt du ve-
re en ret Christen / da fryćte Gud / for-
lad dig pa hans naade oc ord / da finder
du trøst redning oc hielp baade i denne
verden oc vti den anden. Det forlene oss
alle vor kiere Fader i Himmelen forme-
delst sin hellig Aand / oc for vor kiere
Herris oc frelseris Christi skyld / Amen.

Huorledis Christus

bliffuer antuordet Pilato / oc Judas henger sig / oc de ypperste Prester

Prester kiøbte for de tredive sølff-
pendinge en ager til at be-
graffue Pillegrime vti.
Matthei. xxvij.

SOm morgenen hulde alle
de yperste Prester oc Eld-
ste iblant folcket it raad
offuer Jesum / at de vilde dræbe
hannem. Oc de bunde hannem
oc førde hannem hen / oc atuorde-
de Landzherren Pontio Pilato
hannem.

Der Judas det saa / som han-
nem haffde forraadt / at hand
vaar vordømt til døde / da angre-
de det hannem / Oc hand bar de
tredive Sølffpendinge til de yp-
perste Prester oc Eldste igen / oc
sagde. Jeg giorde ilde / at ieg for-
raadde det vskyldige blod / De
sagde / huad kommer det oss ved ?
Der see du til. Oc hand kaste Sølff
pendingene i Templet / skyndede
sig der fra / gick bort / oc hengde
sig selff.

Men de ypperste Prester toge Sølffpendingene / oc sagde. Det duer icke / at wi legge dem i Guds kiste / thi det er blodpendinge. Da hulde de it Raad / oc kiøbte en Pottemageris ager der faare / til Pillegrimmis begraffuelse. Der aff bleff den samme ager kaldet / blodager / indtil paa denne dag. Da er fuldkommit / det som sagd er formedelst Propheten Jeremias / der som hand siger. De toge tredive Sølffpendinge / der den solde bleff betalit met / huilcken de kiøbte aff Jsraels børn / oc gaffue dem for en Pottemageris ager / som Herren befalede mig.

EDers kierlighed hørde / huorledis vor HErre Christus først bleff ført faar den Aandelige Øffrighed / oc tabte der sin sag / effterdi at lige de samme som vaare anklagere / vaare oc Dommere i deris egen sag. Nu følger fremdelis huorledis hand bleff ført faar Pilato / oc

huad der ſtede. Men før wi komme der til/ville wi tilforn giffue til kiende/ huor aff den forfølgelſe dog haffde ſin begyndelſe oc hueden hun kom. Thi det er her ſmuct affmalet/ oc det gaar end nu ſtedze lige ſaa til / huor ſom forfølgelſe er imod Euangelion.

Strax den ypperſte Preſt haffde hørt det ord aff vor Herre Chriſto/ at hand ſagde. Nu her effter ſkulle i ſee menniſkens Søn hoſſ krafftens høyre haand/oc komme i ſkyerne/ da ſønderreff hand ſine kleder / oc ſagde. Hand haffuer beſpottet Gud / huad haffue wi ydermere vidne behoff? i haffue nu hørt hans beſpottelſe / Huad tyckis eder? Da ſagde alle de andre/ ſom vaare hoſſ dette beraad / hand er ſkyldig at dø / oc begynte ſtrax der effter / oc omgingis iemmerlige met den fromme Herre Jeſu / der vaar icke it menniſke iblant dem / ſom holt met hannem/ De vaare alle ſammen imod hannem. Oc alligeuel laa der end nu it ſtycke i veyen faar dem / Den ſag / de actede hand vaar ſkyldig at dø faare / viſte de vel / at Pilatus ſkulde icke paſſe meget

I. Aff huad aarſage Pilatus fordømer Chriſtum.

paa/

paa / Thi hand vaar en Hedning / haffde ingen befalning aff den Romske Reysere / at dræbe Jøderne for deris tro skyld / thi hand skulde da dræbit dem alle. Der faare komme de strax om morgenen aarle tilsammen / oc som Mattheus siger / holde it raad offuer Jesum huorledis de kunde dræbe hannem / det er / de beraade dem paa huad klagemaal de vilde føre imod hannem faar Pilato. Thi de merckte vel / at alligeuel (som de actede) Christus haffde bespottet Gud / Pilatus skulde fordi icke ville affliffue hannem

Jøderne holde raad imod Christū.

Der faare efferdi de skulde faar en verdzlig Dommere / tencke paa it verdzligt klagemaal som haffde anseelse oc kunde drage / Det haffde icke taget liff uit aff Christo at de sagde / hand vaar en Guds bespottere.

See nu her til oc lær / huor snedig oc forgifftig Sathan er / naar mand haffuer der til raad behoff / at mand kand tage Christum aff dage. Det første ord Pilatus taler met Christo / er / at hand spør hannem. Est du Jøde Kong? Aff disse ord kand mand vel mercke / at de haffue her besluttet i dette raad

te raad / oc beklaget vor Herre Jesum faar Pilato / at hand vilde giøre oprør / oc giffue sig vd for Jøde kong. Men huor met kunde de føre saadant paa vor Herre Christo? Huor haffuer hand nogen tid kaldet sig en kong? Huor haffuer hand giffuit sig vd for en stor Herre? Det kunde de vel vidnet met hannem/haffde de villit/at folckit vilde tagit fat paa hannem / oc giort hannem til kong / Men hand vilde icke oc skiulte sig. Item/ at hand haffde befalit dem/de skulde giffue Keyseren det som hannem hørde til / oc icke forholde det. Nu skulle wi alligeuel ocsaa dette betencke/at Pilatus loed sig icke nøye met dette blotte klagemaal/ de skulde oc beuise dette klagemaal. Huorledis skede nu det?

Vden tuil i saa maade. De haffde hørt aff Christo / at hand haffde bekient faar de ypperste Prester / at hand vaar Christus. Der paa toge de Scrifften til vidnisbyrd / oc beuisde aff Propheterne / huorledis Christus skulde vere en Kong. Thi saa siger Zacharias. See din Kong kommer til dig sactmodig. Oc Osee iij. De skulle søge deris

Kong

Kong David / oc i mange andre steder. Effterdi vor Herre nu bekiende / at hand vaar Christus / saa vaar oc det allerede bekient / at hand vaar Jøder/nis Kong. Thi Christus skulde vere en Kong. See saa skarpt kand Dieffuelen søge / Men hand tier dette som er imod hannem/oc kunde vere vor Herre Christo til hielp Som er / at Zacharias siger. Hand skal vere elendig/det er/hand skal icke vere en verdzlig Kong / hand skal ekon omgaaff met menniskens samuittighed / at trøste hende imod synden oc Guds vrede / men met legemet / met pendinge / met gods / vil hand intet haffue at giøre/ thi Gud haffuer andre Konger der til / det ere verdzligge Konger. Saadant tale de Skalcke icke it eniste ord om / de vende Pilati øyen i blaar / oc sige. Hand giorde sig til Jøde Kong. Saa føre de Pilatum i denne handel / huilcken der ellers / om hand haffde bleffuit hoff det første klagemaal (ketteri eller Gudsbespottelse anrørendis) intet haffde befattet sig met den handel.

Lige saa gaar det oc paa denne dag/ Thi verdzlig Øffrighed haffuer der

foruden

forudẽ almindelige den vanart met sig / at de besynderlige icke bekumre sig met Guds Rige oc Religion. Naar Konger oc Førster haffue lydighed aff deris vnderdane / deris Landgilde oc indkomme / deris herlighed / da passe de icke paa mere / oc Christus bleffue vel saa met fred for Pilato. Men der komme de ypperste Prester oc Eldste iblant folckit / det er / den blodtørstige hob / Paffuen / Cardinaler / Bisper / Muncke / Prester / de beklage Christum faar Pilato / de opuecke Konger oc Førster imod Euangelion / giffue det skyld lige som Jøderne skyldede Christum faar Pilato / at det er en oprørisk lerdom / lader mand hannem saa haffue sin fremgong / oc icke staar imod i tide / da beholde de icke deris lydighed hoss deris vnderdane / Ja der som de icke sette sig der imod aluerlige da skulle de huercken haffue lycke eller salighed i deris Regimente. At Tørcken saa falder her ind / wi haffue ingen lycke imod hannem / at fructen i saa mange maade vantriffuis paa iorden / at der findis alleueyne saa mangfoldig wlycke / alt saadant vdskrige oc beklaffe Prester

faar

faar de ſtore Herrer/at det er Euange-
lij ſkyld. Der met vecker mand Pilatum
op / ſom ellers intet ſkulde paſſe paa
Chriſto eller hans predicken/at hand/
tager hannem frem / oc endelige befa-
ler at kaarſſeſte hannem.

Nu kand det icke andet vere / end
ſaadan løgn oc forgifftig baguaſkelſe/
giøre offuermaade we / Men lige for
denne ſag ſkyld / haffue Euangeliſter-
ne ladet denne Hiſtorie effter ſig/ paa
det at naar det gaar oſſ lige ſaa / wi
ſkulle lide det taalmodelige oc ſige. Det
gick min Herre Chriſto oc lige ſaa.
Tieneren er icke bedre end hans Herre.
Pilatus haffde alle ſine dage ladet han-
nem predicke oc giøre vnderlige gernin-
ger / oc intet paſſit der paa / Men de
ypperſte Preſter / den aandelige hob/
kom ſaa meget aff ſted / at Pilatus ſom
en Dommere oc Chriſtus ſom en Miſ-
dedere bliffue knytte oc ſyde tilſammen.
Lige ſaa gaar det end nu. Paffuen/
Biſper / Preſter / Muncke ere Chriſti
argiſte fiender / Naar de haffue be-
ſluttet at det er ketteri / ſom icke befal-
der dem / eller oc er dem imod / Da be-
tracte de huorledis de kunde opuecke

Konger

Konger oc Førster imod Euangelion/ de skulle vere deris Bødele/ oc effter deris klagemaal oc tilskyndelse besmitte sig met wskyldig Blod/ lige som Pilatus/ Det skalt du fromme Christne lide/ Met din Herre Christo legte mand oc lige saa/ oc tacke Gud / at du est verdig til at lide for hans Naffn skyld/ som Lucas siger om Apostlene Acto. v. Dette er det første stycke aff denne dagis Text.

Det andet er det forferdelige Exempel met Juda / huilcket der fordi er saa flitelige bemalet faar oss aff Euangelisterne / at wi der som vti en malning skulle lære at kiende syndens rette art oc nature/ oc vocte oss der fra. Thi at wi see paa Juda / baade huorledis synden sledsker sig først saa sacttelige ind / oc foraarsager der effter saa gruseligt it endeligt. Eders kierlighed hørde tilforn / huor ringe en begyndelse/ denne gruselige synd haffde / at Judas aff naturen vaar gerig / oc haffde pendinge kiere / Der faare der denne beleylighed nu begiffuer sig / at vor herre Jesus kand bære hannem pendinge hiem/ da acter hand det en ringe ting/ II. Om Judas død.

J at

at forraade det wskyldige blod / Der imod holder hand det for en stor vinding / at hand kand saa snart komme til saadan en sum pendinge / Vor Herre Christus maa predicke oc formane saa trolige som hand vil / som hād oc i den siste naduere besynderlige offte giør / oc saa groffuelige at hand motte taget der paa / saa hielper det dog icke / hand bliffuer ved sine tancker / oc seer til de tredive Sølffpendinge. Huor trolig / streng oc aluerlig en formaning vaar ekon denne / der som hand tilforn gaff hannem. Den som met haanden dypper met mig i fadet / hand skal forrade mig. Nu vel / menniskens Søn gaar hen som det staar screffuit om hannem / dog we det menniske / formedelst huilcken menniskens Søn bliffuer forraad / det vaare hannem bedre at det samme menniske end aldri haffde verit fød. Skulde Judas icke taget saadane ord til hierte? Skulde hand icke betenct sig / oc sagd. Ah Gud / beuare mig / Huad haffuer ieg arme menniske ladet Dieffuelen predicke faar mig i mit hierte? Men hand acter det intet. Hād spør end offuer disse ord / om vor herre Christus oc da veed / huad hand haffuer i sinde. Rabbi (siger

hand) er det ieg? oc vor Herre Christus ſuarer hannem/ Du ſiger det/ det er/ Ja det eſt du. Men ſom ſagd er/ Det er hannem en ringe oc vbeſuarlig handel/ efftersi hand ved ſaadant it middel/ kand komme til ſaa mange pendinge.

Dette ſkalt du mercke/ Thi det er den førſte farffue der mand ſkal male ſynden met/ naar mand vil rettelige maie hende lige ſom hun er/ at hun ſy-nis en læt/ ringe vforuarendis ting/ Mand frycter icke Guds vrede der hoſſ/ mand beſørger icke at der ſkal komme vlycke/ hun ſynis icke at vere nogen byrde/ men en liden læt fieder/ huilcken mand kand blæſe oc driffue bort met ſin aande. Der faare frycte wi oſſ icke faar hende/ naar hun opuecker oſſ/ Ja wi haffue end lyſt oc kierlighed der til/ oc oſſ tyckis at wi kunde icke be-dre beſtille vor ſag/ end om wi kunde bedriffue megen ſynd/ ſom du maat ta-ge it Exempel aff en gerig Aagerkal/ eller Horkarl/ eller Drancke re. S. Pau-lus affſiger en offuermaade ſtreng dom offuer ſaadane. j. Corint. vj. Lader eder icke forføre (ſiger hand) Huercken Skiørleffuere/ eller Affgudiſke/ eller

Synden ſynis først at ſee til en ringe ting.

horkarle etc. eller gerige/ eller Drancke- re/ skulle arffue Guds Rige. Saadant staar her oc bliffuer predicket/ oc de som leffue i saadan synd høre det gãtske vei/ men de tage det til hierte lige som Judas giorde/ kunde de komme til it kiøb/ der hundrede gyldene kunde drage xx. xxx. gyldene til aager/ da kunde de vel styre deris lyst/ kunde de huer dag haffue selskaff/ oc vere druckne oc galne/ da lade de sig tycke/ at det er vel bestyrit/ De bekumre eller gremme sig der icke faare/ men ere frimodige oc gantske glade.

Adams predicken om syndens art Gen. 4.

Dette er nu det Adam predickede faar sin Søn Cain/ at hand skulde vocte sig fra synd Gen. iiij. der hand be- merckte at hand vaar suarlige vred paa sin Broder. Er det icke sant/ siger hand/ naar du est from/ da est du beha- gelig/ Est du oc icke from/ da huiler synden faar dørren. Som hand vilde sige/ lær at kiende synden rettelige/ Thi det er hendis art/ naar hun vil off- uerfalde it menniske/ da er hun lige som it galit glubende diur/ der soffuer/ faar huilcket mand icke fryćter sig/ det lader tage paa sig oc stryge sig i søffnen/ oc

giør

giør ingen intet. Lige ſaa ſynis oc ſynden at vere en wſkadelig ting / hun er lige ſom en ſmuck ſlæt kat der lader ſtryge ſig oc omgaaſſ met ſig/men vnder paa foden haffuer hand offuermaade ſkarpe klør. Der faare / ſiger Adam/ vocte dig/hun ſoffuer / men hun vil icke ſoffue euindelige. Fordi at hun ligger i dørren / paa en wrolig ſted / der ſom huer mand gaar vd oc ind / Der faare kand det ſnart ſke / at hun kand vogne op / Der bliffuer hun da en glubendis leue / en vred biørn/ ſom ihielriffue oc opſluge alt det/ der de komme til. Lige ſom Adam nu ſagde Cain tilforn / ſaa gick det oc. Adam befalede hannem at hand ſkulde regnere offuer ſynden / oc icke lade ſig regære eller ſtyre aff hende/ Men Cain giør det icke / hand lader hende raade ſelff / hand ſlo ſin Broder ihiel / der laa ſynden icke lenge/ hun fick ſnart vdſoffuit / oc plagede ſiden den arme Cain ſaa ſuarlige / at hand icke viſte huort hand vilde hen / Hand torde icke bliffue hoſſ Fader oc Moder/ oc hand viſte icke heller nogen ſted der hand kunde vere wden liffs fare.

Denne er ſyndens anden art/huilc-

ken du skalt flitelige mercke. J begyn-
delsen soffuer hun / oc synis at vere en
ringe wskadelig ting / Men hun soffuer
icke lenge / oc naar hun vogner op / da
er hun en wlidelig byrde / huilcken der
er dig wmuligt at du kant bære / wden
Gud hielper dig besynderlige. Saadant
skalt du see her paa den arme Juda. Der
synden end nu soff / vaar det hannem
wmuligt / at hand kunde frycte sig for
hende / den slette lal bedrog hannem / at
hand icke kunde see de skarpe forgiffti-
ge klør. Men hun kunde icke soffue len-
ge / hun laa faar dørren / oc vaar snar
til at vecke op / Der som tilforn ingen
atuarsel oc formanelse vilde hielpe /
kommer nu it eniste øyeblick / det forfer-
der hannem saa suarlige / at hand icke
veed huor hand skal bliffue. Thi der
hand seer at de føre vor herre Christum
hen til Pilatum / oc besørger nu / at det
skal gielde hans liff / da anger det han-
nem / oc hand seer nu først huad hand
haffuer giort. Der vaager synden op /
oc stiller sig effter sin art oc nature / saa
grum oc grusetig / at hand icke kand
taale hende. Tilforn haffde hand de
tredive Sølffpendinge saa kiere / at det
vaar

vaar hannem en ringe sag / at forraade
oc selie vor Herre Christum. Nu ven⸗
der det sig om / der som hand haffde al
verdens pendinge oc gods / da gaffue
hand det gerne der til vd / at vor Herre
Christus ekon motte beholde liffuit.
Oc efferdi den kierlighed hand haffde
til pendinge haffde fört hannem i saa⸗
dan nød / oc hand for pendinge skyld
haffde besuarit sig met saadan synd/
da hader hand de pendinge saa suarli⸗
ge/ at hand kand huercken haffne huile
eller rolighed for dem / hand løber eff⸗
ter de ypperste Prester i Templet/ be⸗
kiender at hand giort ilde / vil gerne
giffue dem de pendinge igen / at de vil⸗
le ekon lade Christum løss/ oc der de icke
ville/ kaster hand dem faar deris føder/
at hand ekon kand skille sig aff met
dem.

Dette er nu syndens rette art/ naar
som hun vogner op / at hun taler sam⸗
uittigheden saa hart til / hun begynder
saadan en forferdelig predicken / at
hiertet icke veed for angist / huad det
skal giøre eller lade. Oc her findis end
nu it stort iemmer / Thi at lige saa li⸗
den trøst som det arme mennniske haff⸗

NB Tonam gravamen conscientiae

uer i sigselff / saa liden trøst finder hand oc hoss andre folck. Hand klager sin nød trolige faar de ypperste Prester / Ah (siger hand) ieg giorde ilde / Jeg saalde wskyldigt blod. Men huorledis trøste de hannem ? Huad kommer det oss veed ? Der see du til / sige de / De skulde det altsammen paa hans halss / der lade de denne suare byrde ligge / oc røre der icke ved met en finger / at de kunde trøste eller redde den arme bedrøffuede Mand.

Den tredie oc siste temmer.

Der følger da den tredie oc siste temmer / Thi at huor det gaar saa til / at synden bliffuer ved at predicke faar samuittigheden / der forsømer Dieffuelen sig icke lenge / hand puster oc rager saa i ilden / at det bliffuer idel kar lue / oc al redning synis at vere forgeffuis / hand driffuer Judam / at hand i saadan angist oc plage lige gaar hen paa de fodspor / oc henger sig selff. Dette er nu det endeligt der Dieffuelen søgte i begyndelsen formedelst synden. Huo som kunde strax i begyndelsen betencke eller tro saadant endeligt / hand skulde segne oc vocte sig der fra. Men det er skiult.

Synden soffuer oc lader icke see sig i
begyndelsen / huort hun vil hen vd.
Dette er nu Historien om det elendige/
arme menniske Juda / huilcken der for
en ringe pending skyld / saalde vor Her-
re Christum / oc haffuer icke aleniste icke
nytte eller gaffn aff disse pendinge /
men hand mister oc der offuer legeme /
liff / siel oc altsammen. Der faare skalt
du flitelige lære dette Exempel / oc
aldri lade det komme aff dit hierte / Thi
det skal tiene dig oc mig oc oss alle der
til / at wi skulle lære at kiende synden ret-
telige / oc vocte oss der fra. Wi kunde
besuigis paa baade sider / oc forderff-
uis formedelst synden / naar som wi icke
giffue vel act paa dette Exempel / oc
lære der aff at kiende synden. Først i det /
at synden lige som en smuck kat haffuer
en slæt lal oc lader stryge oc klappe sig /
mand haffuer lyst oc kierlighed der til /
Men saadant varer icke lenger end
hand vogner op / da komme de forgiff-
tige skarpe klør frem / slar hand dem ind
oc riffuer dig / da er det møye / arbeyde /
angist oc nød. Disse thu stycke skalt du
lære paa Juda / oc lad den slette lal icke
bedrage dig / som verden dog giør / oc

ingen ord eller formanelse kand hielpe.

Der er mange Borgere/ Bonde/ ædel Mand / som slar stort paa met sin handel oc biering / Sæl hand noget/ da seer hand til huorledis hand kand prange det vd paa det dyriste / kiøber hand noget / da seer hand til huorledis hand kand pracke det til sig for halfft verd / Haffuer hand huss eller andet som hand lader paa leye/ da lader hand det icke bliffue ved den gamle seduanlige leye oc landgilde / hand forhøyer oc stiger op met rente / leye / landgilde oc anden indkomme etc. Saadant er gantske almendeligt i verden / huermand lader sig tycke / at kunde hand i saa maade eller andre / i it aar drage sammen hundrede / thu hundrede gyldene mere eller minde (effter som handelen er til) oc legge paa kiste baanden/ da haffuer hand vel draget i hob. Der faare see wi huorledis huer mand bruger snedighed oc bedregeri til at biergę sig met / Dette er nu Judas synd/ der som hand skal først offuertraade. Men lige saa lidet som Judas fryctede der faare/ eller holt saadant for en far-

lig han-

lig handel / saa lidet fryeter oc verden sig paa denne dag. Huor faare? Synden soffuer / Hun lader sig icke strax see i begyndelsen / huordan hun er / hun farffuer oc pryder sig / hun lader en deylig vng bluferdighed til sine / at mand kand intet gruseligt see paa hende / der aff kommer det at huer faar lyst til hende. Men huo som kunde drage den beprydelse aff hende / oc to farffuen aff met skarp lued / hand skulde fly faar hende / lige som faar Dieffuelen selff. Der skulde ingen haffue lyst til aager eller vere gerig / der som hand viste huad ende det vil paa det siste faa / naar synden skal begynde at predicke faar samuittigheden. Thi der staa de Exempel faar øyen / at saadane mennisker som aleniste haffue lagd sig effter pendinge oc godz / icke kunde paa deris yderste verie sig fra de daglige tancker. Naar som mand trøster dem met Guds ord / da vilde det icke gaa dem til hierte / de vancke den stund omkring met deris tancker i scriffue kammeret / paa taarrit / hoss kiøbmandskaff / tencke paa denne oc den geld oc offuerlegge huad dem staar til etc. In summa/

Torne

Torne haffue saa beueblet dem eller de-
ris samuittighed er saa besuarit at de
icke kunde anamme trøst.

Dette skal mand icke aleniste for-
staa om Judas pendinge eller gerig-
hed/men om alle synder. Thi at huor
som synden kommer soffuende hen/ der
vogner hun endelige op / oc kommer
saadant iemmer aff sted / som wi see
paa Juda. Men det skal besynderlige
forstaas huor som de rette Judas pen-
dinge ere / der som mand for gods oc
pendinge skyld handler imod Guds
ord / at Guds ord forfølgis / oc der
giffuis aarsage til falsk lerdom oc Aff-
guderi/ som Paffuen / hans Cardina-
ler/Bisper/Canicker/ Muncke/ Doc-
tores oc andre saadane / suarlige tren-
gis oc riffuis om Judas pendinge/
Det kommer der aff at Judas pending
er icke skarp eller stinger/hand er smuck
slæt oc behagelig / oc synis faar ver-
den at vere en offuermaade deylig ting/
at nogen kand saa forfremme sin sag/
at hand kand leffue i rolighed oc haff-
ue gode oc herlige dage. Der imod la-
der det sig ansee/at det er en ringe ting/
om mand giør det eller det imod Guds
ord/

ord / imod det som mand selff bekien-
der at vere ret / oc imod sin samuittig-
hed / Det synis at vere got at forsuare/
at en Cannick staar i Chor / en Pre-
dickere holder til bage / oc icke vil fri-
lige sige sandhed frem. Thi huo det
vil giøre/ hand kand nyde saadant me-
get got at hoss verden oc Dieffuelen.
Men i sandhed vil der komme andet
effter oc du skalt ret lige faa løen met
Juda / at synden skal predicke faar dig
paa dit yderste / du skalt icke finde ret-
skaffen trøst hoss nogen / oc Dieffuelen
skal føre dig i fortuilelse. Der faare
vaare det vel got / at du betencte saa-
dan fare i tide / lade Biscops dome/
Canicke dome / gode dage / det ene met
det andet fare / oc tenckte til at bliffue
en from Christen / at forfremme oc be-
kiende Guds ord / oc leffue saa met en
god samuittighed / Gud skulde vel al-
ligeuel giffue dig dit daglige brød / oc
icke lade dig dø aff hunger.

Der faare er nu dette den rette ler-
dom aff denne Historie / Efferdi syn-
den soffuer i begyndelsen / oc vaager si-
den op / oc begynder al femmer i sam-
uittigheden / oc Satan driffuer men-
nisken

nisken der met til fortuilelse / At du skalt vocte dig fra synd / intet giøre imod din samuittighed / oc der til met dagli-ge / ia alle øyenblick bede Gud / om sin hellig Aand / at hand skal icke lede dig i fristelse / men hielpe dig naadelige der aff / oc vocte dig fra synd. Thi som sagd er / efftersdi synden icke vaager i begyndelsen / men soffuer / at mand kand icke besørge sig for hende / da kand det gantske lettelige ske / at wi kunde for-raskis oc offuerfaldis. Der faare giørs det behoff at bede flitelige / oc der til met at wi tencke oss om / oc see oss vel faare alleuegne / at hun skal icke faa indgong met oss.

Der nest est du falden oc forraskit / oc den synd som soff i begyndelsen / vog-ner nu op / oc gaar dig vnder øyen / oc klager paa dig / da skalt du oc vere ruster at staa imod / oc du kant her lære paa Judas huorledis du skalt ruste dig der til. Thi du seer io huad hannem fattis / Dieffuelen giør it stort høyt bierge aff synden / at hand huercken kand see Gud / hans ord / foriettelse eller naade der faare / fordi falder hand aldelis hen i fortuilelse. Huor aff kommer da første

saadan

saadan forderffuelse? Er det icke vist/ at haffde hand icke slaget Guds ord hen i værit / merckt det fliteligere / oc skicket sig der effter / da kunde hand oc haffue trøstet sig i saadan nød? Men efterdi hand foractede ordet / oc haffde hørt det wflitelige / da er det icke vnderligt / at nu hand haffuer det behoff i ingen sted finder det.

Der faare lige som du paa den ene side skalt foruare dig imod synden som soffuer / met Guds fryct oc at du fliteli ge giør din bøn / Saa skalt du naar synden vogner op / predicker faar dig / oc giør dig wrolig / beskerme oc ophol de dig met det hellige Euangelio / huilcket der saa maler dig Christum / at hand taalde pine oc betalede for al verdens synder. Gud den almectigste skabere oc Fader maler det saa / at hand haffuer icke lyst til Synderens død. Men der haffuer hand lyst til / at en Syndere skal omuende sig oc leffue / det er / at hand skal bekiende sine synder / angre oc fortryde dem / oc haabe syndernis forladelse formedelst vor Herre Christum. Dette fattis her Juda / der faare fortwiler hand. Der imod vaar

Petrus

Petrus ocsaa iemmerlige falden / oc det gick hannem lige som Juda. Den synd som i begyndelsen soffuer (Thi det synis hannem icke at vere besynderlig fare / om hand end forsuer Christum) hun vogner endelige op / oc quel hans hierte / at hand kunde icke nock begræde saadant fald. Som Euangelister siger. Petrus gick hen vd oc græd bitterlige. Huorledis gaar det nu til / at Petrus icke ocsaa henger sig / lige som Judas? Det gaar saa til. Petrus tenckte wden tuil paa vor herris Christi ord / oc reddede sig der met / at vor Herre Christus først haffde tilforn sagd hannem dette fald / oc der nest ocsaa trøstet hannem / Som der staar Luce xxij. der vor Herre Christus siger serdelis til hannem. Simon / Simon / see Sathan begærede eder / at hand vilde sicte eder / lige som huede / Men ieg bad for dig / at din tro icke skal afflade / oc naar du omuender dig en gong / da styrcke dine Brødre. Denne predicken haffde Petrus hørt oc beuarit. Dette ord vaar den staff / der hand støttede sig ved / at synden icke kunde vndertrycke hannem / ellers haffde synden giort lige ved hannem /

Huad der beuaret Petrum at hand icke henger sig lige som Judas.

hannem / som ved Juda. Men met or-
det reddede hand sig. Dette skalt du læ-
re flitelige / oc beskicke dig tilige der til/
høre Guds ord flitelige / læg dig icke
i din seng / stat icke op / før du haffuer
sagd it / thu / try eller fire deylige sprock
faar dit hierte.

Som Matthei.ix. siger Christus.
Jeg er kommen at kalde Syndere til
Penitentze / oc icke de fromme.

Matthei xj. Kommer hid til mig
alle i som ere besuarede oc beladde / Jeg
vil verquege eder. Tager mit aag paa
eder / oc lærer aff mig / thi ieg er sact-
modig oc ydmig aff hiertet / saa skulle
i finde rolighed for eders siele / Thi mit
aag er søt / oc min byrde er læt.

Johan. iij. Saa elskte Gud Ver-
den / at hand gaff sin enbaarne Søn / at
alle de som tro paa hannem icke skulle
fortabis / men haffue det euige liff. Thi
Gud sende icke sin Søn / at hand skal
døme verden / men at verden skal for-
medelst hannem bliffue salig. Huo som
tror paa hannem / hand skal icke dømis.

Johan. v. Sandelige / sandelige /
Jeg siger eder / huo som hører mit ord /
oc tror den der mig vdsende / hand

haffuer det euige liff/ oc kommer icke i dom / men er gangen hen igennem fra døden til liffuit.

Johan. xj. Jeg er opstandelsen oc liffuit / Huo som tror paa mig / hand skal leffue/alligeuel hand end døer.

j. Johan. ij. Der som nogen synder / da haffue wi en Talssmand hoss Faderen / Jesum Christum / som er retferdig / oc den samme er forligelsen for vore synder/Dog icke aleniste for vore/ men ocsaa for den gantske verdens synder etc. Der som du daglige øffuer dig i disse oc andre saadane sprock / oc formedelst saadan øffuelse lærer dem vel/ da haffuer du sielens rette lægedom/ huilcken der fattedis her den ælendige Juda.

Skilssmisse mellem Dauid oc Saul.

Saadane Exempel haffuer mand flere. Dauid kom i it gruseligt forferdeligt fald / oc synder suarligere / end Kong Saul/der hand først begynde at falde. Huor kommer det nu at Saul tager liffuit aff sig selff / oc Dauid bliffuer frelst? Saul haffde icke Guds ord/ Der faare der synden bleff leffuende / oc predickede faar hannem / da kunde hand icke fri sig fra hende / hand haff-

de

de intet hand kunde trøste sig met oc holde sig til. Synden predickede oc faar Dauid saa / der hun vognede op / at hand dømde sig selff den straff til / at hand haffde forskyldet døden. Men i saadan nød holt hand sig til Prophetens Nathans ord / som tilsagde hannem / At Gud er naadig / oc vil icke tilregne hannem saadan synd. Dette skalt du lade vere den anden lerdom / at du icke aleniste skalt vocte dig fra synd / men ocsaa der som hun vogner op / stride imod hende / oc beskerme dig. Oc du skalt al den stund du leffuer ruste dig imod saadan nød / oc beuebne dig met Guds ord / ellers bliffuer der huercken hielp eller raad / lige som Jude Exempel staar til syne / hand glæder sig i begyndelsen aff de xxx. Sølffpendinge / Det vaar hannem (som mand siger) it got bytte / Thi synden soff end nu. Men der hun vognede op / da bleffue disse xxx. Sølffpendinge hannem en wlidelig byrde / oc hand hengde sig selff / ekon fordi at hand skulde icke lenger bære denne samuittighed / Men hand giffuer der met aarsage til / at hand skal bære det til euig tid / Der skalt du vocte

 dig

dig faare / lad synden icke sledske sig ind / frycte Gud oc see til at du haffuer en god samuittighed / oc høer io fliteli- ge Guds ord / saa skalt du finde trøst i allehonde nød.

Nu formelde Euangelisterne frem- delis huorledis de ypperste Prester hul- de raad om pendingene / at de vilde icke legge dem i Guds kiste / men de kiøbe en Pottemageris ager der faare / oc gior- de en begraffuelse til Pillegrimme der aff / saadant synis intet besynderligt. Men nu wi see at den Prophete Za- charia haffuer saa lenge tilforn Pro- pheteret der om / da kand io denne han- del icke vere forgeffuis / men haffue sin egen vdtyning / huilcken der wden tuil er saadan. De Børgere i Jerusalem haffde deris egen begraffuelse / De frem mede (som wi see) haffde ingen / Naar som wi nu see til det rette Jerusalem / den Christelige kircke / da ere Jøderne Guds folck / Wi hedninge ere fremme- de / oc høre icke til Guds Rige. Men de xxx. Sølffpendinge / der vor HErre Christus bleff saald faare / de bestille pillegrimme ocsaa en begraffuelse / det er / formedelst Christi wskyldige pine

oc

oc død / komme wi Hedninge ocsaa til det euige liffs forhaabelse/ Thi saadant kaastede vor herris Christi liff oc blod/ lige som Ageren xxx. Sølffpendinge.

Saa vise Euangelisterne oss stedze der hen i denne Historie/ at wi icke skulle forglemme / Huor faare Christus bleff saald / taalde død oc pine/ Som er/ icke aleniste for sit egit folckis skyld/ huilcke hand vaar loffuit oc tilsagd/ men ocsaa for oss hedninge skyld/ som icke haffde nogen begraffuelse i det rette Jerusalem/ Men for de trediue Sølffpendinge / der Judas saalde Christum faare / komme wi ocsaa til en Guds Ager/ oc saadan en graff/ huilcken vor Herre Christus skal paa den yderste dag kalde oss vd aff/ oc giøre oss til euig tid salige. Det forlene oss vor kiere Fader i Himmelen/ formedelst sin hellig Aand/ Amen.

VII.

Om domshandel faar Pilato huorledis Christus bleff beklagit/oc endelige dømt til døde.

Historien aff de fire Euangelister.

MEn Jeſus ſtod faar Landz-
herren. Oc Landzherren
ſpurde hannem at / oc ſag-
de. Eſt du Jødernis Kong? Da
ſagde Jeſus til hannem / Du ſiger
det

det

det. Oc der hand bleff beklagit aff de ypperste Prester oc Eldste/ suarede hand intet. Da sagde Pila-tus til hannē. Hører du icke huor hart de klage paa dig? Oc hand suarede hannem icke it ord/saa / at Landzherren oc forundrede sig.

Men om høytiden/haffde Landz-herren en seduane/ at giffue folc-ket en fange løss/huilcken de vilde. Oc hand haffde paa den samme tid en fange/som vaar et besynder-lig faar andre / hand hed Barra-bas / oc der de vaare forsamlede/ sagde Pilatus til dem. Huilcken ville i/at ieg skal giffue eder / Bar-rabam eller Jesum / huilcken der sigis om/Hand er Christus? Thi hand viste vel / at de haffde ant-uordet hannem aff had.

Oc der hand sad paa Dom-stolen/ sende hans hustru til han-nem/ oc loed hannem sige. Haff du intet at skaffe met denne retfer-dige / Jeg lidde meget i dag vti drøme paa hans vegne.

Men de ypperste Prester oc Eldste toge folcket met ord / at de skulde bede om Barrabas/oc affliffue JEsum. Da suarede nu Landzherren / oc sagde til dem. Huilcken ville i at ieg skal giffue eder løss aff disse tho: De sagde. Barrabam/Pilatus sagde til dem. Huad skal ieg da giøre met Jesu/ huilcken der sigis om / hand er Christus: De sagde alle/lad kaarsfeste hannem. Landzherren sagde/ Huad ont haffuer hand da giort: Da robte de end mere / oc sagde/ lad kaarfeste hannem.

Merck huorledis det ord Christus stedze føris ind met/til it vidnisbyrd offuer Jøderne.

Men der Pilatus saa/ at hand intet vdrette/ men at der bleff it meget større bulder tog hand vand oc tode henderne faar folcket / oc sagde. Jeg er vnskyldig/ i denne retretferdigis blod/See i til/Da suarede det gantske folck / oc sagde. Hans blod komme offuer oss/ oc offuer vaare børn. Da gaff hand dem Barrabam løss/ Men Jesum loed hand hudstryge/ oc antuorde hannem

hannem hen/at hand skulde kaarsfestis.

Da toge Landzherrens Stridzmend Jesum til sig i Domhusit/oc samlede den gantske skare offuer hannem / Oc de førde hannem aff/oc lagde en Purpur kaabe paa hannem / oc flette en torne krune/ oc sette hannem paa hans hoffuit/ Oc it røer i hans haand / oc bøyde knæ faar hannem/oc spottede hannem/oc sagde. Vil vere dig dn Jøde Kong. Oc de spøtte paa hannem/oc toge rørit/oc sloge der met hans hoffuit. Oc der de haffde bespottet hannem / droge de kaaben aff hannem / oc førde hannnem i sine egne kleder/ oc førde hannem hen / at de skulde kaarssfeste hannem.

Eders kierlighed hørde i den neste predicken / den procesß/oc domshandel / der de ypperste Prester hulde met vor herre Christo. Nu følger her effter / huad der skede der de haffdeført hannem faar Pilatum. Oc

 efftердi

efferdi Euangelisterne ere noget atskil-
lige i disse stycke / oc icke alle bescriff-
ue beskedelige alle stycke / men den ene
giffuer it andet til kiende / da er det nyt-
teligt / at wi drager den gantske handel
tilsammen aff dem alle fire / oc forte-
lie stickelige det ene effter det andet / lige
som det altsammen bleff forhandlet.

Euangelisten Johannes formelder
først / at der de vel aarle førde Jesum
fra Caipha faar Domhusit / da vilde
de icke gaa ind / at de skulde icke bliffue
wrene / men kunde ede Paaske. Thi eff-
terdi de bleffue actede at vere wrene /
oc skulde holde sig fra andre folck / som
wforuarendis komme i it huff / der no-
gen vaar død / da actede de / effterdi
mand dømde i dette huff om blod / at
det kunde giøre dem skade. Oc de blin-
de menniske betencte icke / at det vaar
meget større synd / at vdgyde wskyldige
blod. Saadan hellighed finde wi ocsaa
hoff vore Papister / de holde det for en
meget ringere synd / at forfølge oc ihiel-
sla de arme Christne for Euangelij
skyld / end ede kiød om fredragen / eller
æg i dimel wge. Det første acte de gant-
ske ringe / som der skulde icke ligge stor
mact

mact paa. Men det andet / der som al-
delis ingen synd er / oc ekon aleniste men-
niskens bud / giøre de sig en suar sam-
uittighed offuer.

Der de hellige Menniske icke nu
ville gaa ind. Da skal Pilatus gaa hen
vd til dem / oc hand spør dem at / huad
klagemaal de bere frem imod vor Herre
Jesum. De suare dristelige oc hoffmo-
delige / haffde denne icke verit en mis-
dedere / da vilde wi icke antuordet dig
hannem / lige som de haffde verit saa
retskaffne oc fromme / at mand skulde
icke formodit sig aff dem / at de skulde
giort nogen wret. Men Pilatus møder
dem offuermaade smuct / oc siger. Da
tage i hannem hen / oc dømer hannem
effter eders Lou / Som hand vilde sige.
Wi Romere haffue icke saadan skick
at wi dræbe nogen wden wi tilforn for-
staa sagen. Er icke det hoff eder Jøder /
da mue i dræbe hannem / Jeg vil det
icke giøre. Saa seer mand smuct huor-
ledis Jøderne / effter de haffde raadsla-
get alting som dem syntis best at vere /
da tro de dem alligeuel icke selff / de be-
sørge at deris klagemaal icke ville giel-
de.

Jøderne

Jøderne ville alligeuel icke lade ta-
ge sig met ord/thi det giør dem offuer-
maade/we/Der faare suarede de/wi
taare ingen dræbe. Som de vilde sige.
Haffde wi den mact/det skulde icke kom
met til dig. Men dette embede er tagit
fra oss/oc giffuit dig/der faare tenck
du til/oc straffe hannem/her setter
Johannes til/met dette ord er Christi
ord fuldkommit/huilcket hand sagde/
der hand vdtyde/huad død hand skulde
dæ. Thi hand haffde tilforn sagd dem
saadant/huorledis hand skulde ant-
uordis hedninge/Matth. xx. Luce xviij
Men paa det de kunde dog haffue it
klagemaal/da scriffuer Lucas at de
beklagede hannem met disse ord. Wi
finde denne/at hand affuender folckit/
oc forbiuder at giffue Keyseren skat/
oc siger. Hand er Christus Kong. Der
staar nu handelen/huor faare de ant-
uorde Pilato hannem. Dog huad ret de
haffue der til/vduiser Historien nock.
Men det kunde de beuise Christo off-
uer/at de haffde ladit friste hannem/
om hand vilde lade sig vndfalde no-
get ord imod Keyseren oc hans mact/
Oc Christus siger klarlige/Giffuer
Gud

Gud / det som Gud hører til/ oc Key-
seren / det Keyseren hører til. Saadant
hielper vor Herre Christo aldelis intet/
hand skal haffue skyld / at hand er op-
rørisk/vender folckit fra Keyseren/for-
biuder skat/oc vil selff vere Kong / lige
som Paffuen/Bisper/Muncke/ Pres-
ter oc giøre paa denne dag met det hel-
lige Euangelio. De giffue det alle skyld/
at det er en oprørisk lerdom / seer mand
lenge til / oc staar icke imod/ da kom-
mer verdzlig Øffrighed i foractelse/ oc
ingen skal ville vere dem lydig. Der skalt
du icke forundre dig paa/ tacke Gud/
at du vedst/at de liuge / som Skalcke/
oc at Euangelion haffuer andre oc
høyre sager at giøre met / Som er / at
det lærer / huorledis du skalt bliffue fri
fra synden/ oc komme til det euige liff/
aleniste for troen til Guds Søn. Saa-
dant lærer Euangelion dig / det vil in-
tet haffue at giøre met verdzlige ting/
Det lader alting bliffue der met / lige
som Gud haffuer allerede forordine-
ret det formedelst verdzlig Øffrighed.

Der Pilatus nu hører dette klage-
maal / falder hand der icke strax til oc
giffuer det mact / men som Johannes
siger/

ſiger/hand gaar i ind Domhuſit/oc la-
der Jeſum komme faar ſig / ſpør han-
nem at / oc ſiger. Eſt du da Jødernis
Kong? Jeſus ſuarer. Taler du det aff
dig ſelff/eller haffue andre ſagd dig det
om mig / Som hand vilde ſige. Ah
vaare icke mine fiender / da bleffue ieg
vel ſnart wſkyldig hoſſ dig. Thi det
veed ieg / at du icke anſeer mig for no-
gen Kong/eller for ſaadan en/der ſkul-
de ville giøre oprør. Pilatus ſuarer. Er
ieg en Jøde? Dit folck oc de ypperſte
Preſter / antuordede dig mig / Huad
haffuer du giort? Jeſus ſuarer. Mit
Rige er icke aff denne verden/vaare mit
Rige aff denne verdē/mine tienere ſkul-
de vel ſtride der faare/ at ieg ſkulde icke
bleffuit Jøderne antuordet/ Men nu er
mit Rige icke der aff / Da ſagde Pila-
tus end en gong/Saa eſt du alligeuel en
Kong/ Jeſus ſuarer. Du ſiger det/ Jeg
er io en Kong / Jeg er der til født/oc
kommen til verden/at ieg ſkal vidne om
ſandhed / Huo ſom er aff ſandhed/
hand hører min røſt. Pilatus ſiger/
Huad er ſandhed? Som hand vilde
ſige. Eſt du ekon en Kong / ſom ſkal
bære vidniſbyrd om ſandhed/ da taar
mand

mand icke fryctc faar dig / Du giør icke Keyseren stor skade / Mand strider icke saare for sandhed / hun gaar oc trygler / Huo som kand liuge / stiele / hand gaar frem met sin sag.

Der Pilatus nu haffde nock offuerhørt Jesum / gick hand vd til Jøderne igen / oc sagde. Jeg finder ingen skyld met hannem / ieg finder ingen sag met dette menniske. Men Jøderne / som Lucas formelder / hulde fremdelis ved / oc sagde / Hand haffuer opuact folcket / der met at hand lerde baade en sted oc anden i det gantske Jødiske land / oc begynde i Galilea hid indtil. Der Pilatus nu hørde Galileam / spurde hand om hand vaar aff Galilea / Oc der hand fornam / at hand hørde vnder Herodis Øffrighed / forsende hand hannem til Herodes / huilcken der i de samme dage ocsaa vaar i Jerusalem. Der Herodes nu fick Jesum at see / bleff hand glad / Thi hand vilde lenge tilforn gerne seet hannem. Thi hand haffde hørt om hannem / oc haabede hand skulde see it iertegen aff hannem / oc hand spurde hannem at allehonde / men hand suarede hannem intet. Oc de ypperste Prester

oc

oc Scrifftklage stode oc klagede hart paa hannem / Men Herodes met sine Hoffsinder foractede oc bespottede hannem / lagde it huit klede paa hannem / oc sende hannem til Pilato igen / oc Pilatus oc Herodes bleffue paa den dag venner met huer andre / thi de vaare tilforn wuenner met huer andre.

Her motte vel nogen forundre sig / huor faare vor Herre Christus taler saa met Pilato / oc giffuer hannem god besked / oc vil icke suare Herodes it ord som dog vaar Kong i Galilea. Men den rette aarsage huor faare det skede vaar denne / At Herodes vaar saa forgifftig en arge Skalck / oc alligeuel en stor hyglere der til met. Thi hand haffde nylige tilforn ladit afflifue den hellige Døbere Johannem / oc leffde i obenbare forargelse / at hand haffde Philippus sin broders Hustru hoss sig / oc holt sig dog lige som hand haffde verit offuermaade from / Der faare kalder vor Herre Christus hannem i Euangelio en reff / der intet got er paa wden belgen / it ont oc dog offuermaade listigt diur. Saadane folck ere icke verde / at hand skal handle noget met dem /

Det

Det er dog icke deris aluere/De ere Spot-
tere / som acte Euangelion at vere it
Raaglerí/oc holde de Christne for store
daarer/at de for troens skyld giøre sig sto-
re Herrer til wuenner/oc sette liff oc gods
i fare. Der faare skal ekon huer mand vere
til frids met saadant Folck / oc huercken
suare eller tale dem til / som Christus her
giør Herodi. Oc lige som Pilatus oc He-
rodes bliffue venner offuer vor Herre
Christo/huilcke der tilforn vaare wuen-
ner. Saa seer mand end paa denne dag.
Alle bebinde sig tilsammen imod Euan-
gelion/som ellers icke kunde fordragis oc
vere tilsammen. Jngen Bisp kand forli-
gis met den anden / intet Aarden haffuer
huldskab aff det andet. Førster kunde icke
vere til freds met huer andre/Huer vil ve-
re den beste/haffue størst anseelse oc for-
del/oc vndertrycke oc fordempe de andre.
Men naar Christus kommer der mellem/
oc hans Euangelion vil frem/da komme
de alle offuer it/oc ere de beste venner/set-
te tilsammen gods oc blod / som Dauid
lenge tilforn i den ij. Psalme haffuer pro-
pheterit.

Der vor Herre Christus nu bleff ført
fra Herode til Pilatum igen/siger Lucas/.

at Pilatus kallede tilsammen igen de yp⸗
perste Prester oc Offuerster iblant Fol⸗
ckit/ oc sagde: J haffueført mig dette
menniske paa/ som den der skulde affuende
Folckit/ oc see/ ieg haffuer offuerhørt han⸗
nem faar eder/ oc finder ingen aff de sager
hoss dette menniske / der i skylde hannem
faare/ Herodes oc icke/ Thi ieg sende eder
til hannem/ oc see mand haffuer intet ført
imod hannem/ der hand kand aff liffuis
faare/ Der faare vil ieg straffe hannem oc
lade hannem løss. Thi hand skulde giffue
Barra⸗ bas. dem en løss effter Høytidens seduanlig⸗
hed/ Oc der vaar lige paa den samme tid
i den store Høytid en berøctet oc oprørisk
Mordere / som hed Barrabas. Denne
holder Pilatus frem imod Christum / oc
giffuer Jøderne kaar/ met den forhaabel⸗
se at der skulde ingen bede for Barrabam/
som den der vel haffde forskyldit døden/
Men der siger Mattheus / at de ypperste
Prester oc Eldste tilskyndede Folckit at de
skulde bede om Barrabam. Der faare
robte den gantske hob/ oc sagde: Bort met
denne oc giff oss Barrabam løss/ huilcken
der vaar kast i fengzel/ for it oprør der ske⸗
de i Staden/ oc for it mord skyld. Pilatus
robte atter høyt / oc vilde lade Jesum
løss/

løß/ Da robte de / oc ſagde: Kaarſſeſt hannem / Da ſagde hand tredie gong til dem / Huad ont haffuer da denne giort? Jeg finder ingen døds ſag met hannem/ der faare vil ieg ſtraffe oc lade hannem løß. Men de hulde ved met ſtort ſkrig / oc begærede at hand ſkulde Kaarſſeſtis.

Som Pilatus nu ſad paa Domſtolen/ ſiger Mattheus / ſende hans Huſtru bud til hannem/oc loed hannem ſige/At hand ſkulde io intet haffue at ſkaffe met denne retferdige Menniſke/ hun haffde lidt meget for hans ſkyld i en drøm. Dette vaar oc en drabelig formaning/ wden tuil / aff en god Engel/ſom i en drøm gaff Pilati Huſtru til kiende/Huor ſtor wlycke oc iemmer Pilatus ſkulde beſuare ſig ſelff oc ſine met/der ſom hand fulde til Jøderne / oc for deris tilſkyndelſe affliffuede den wſkyldige Mand. Men lige ſom al formanelſe vaar wnyttelig oc forgeffuis hoß Juda/ſaa halp oc intet paa det ſiſte met Pilato/Dog redder hand ſig end alligeuel nogen ſtund / Oc der det vilde icke gaa faar ſig at hand motte ladis løß/ fordi huer mand vilde at Morderen ſkulde leffue/oc Chriſtum det wſkyldige Menniſke vilde de haffue død/Da forſøger Pilatus

 det

det end en gong/oc tager Jesum oc befa-
ler hudstryge hannem. Da forsamlede Pi-
lati Stridzmend den gantske skare/de to-
ge Jesum til sig ind i Domhusit/førde
hannem aff/oc hudstryge hannem / Der
effter lagde de it Purpur klede paa han-
nem/flette en torne Krune / den sette de
paa hans hoffuit / oc gaffue hannem it
Rør i hans høyre haand/i steden for spi-
ren/bøyde knæ faar hannem / bespottede
hannem / oc sagde : Hil vere du Jøde
Kong/oc spytte i hans ansict / de sloge
hannem met Rørit paa hoffuedit / oc
gaffue hannem kindheste/Jn summa/de
vanartige Stridzskalcke bruge al fortre-
delighed met den fromme Herre Jesu/Jø-
derne vden tuil til tieniste/som haffde det
saa bestillit.

Nu vaar det seduanligt hoss de Ro-
mere/at mand skulde hudstryge Misdede-
re/før mand affliffuede dem. Der faare
lader oc Pilatus hudflette Christum/oc
forhaabis alligeuel/oc giør sit beste / om
hand kunde fri hannem / Oc fordi leder
hand hannem vd met sig / saadan som
Stridzmendene haffde hudflet oc klæd
hannem i Purpur/oc met torne Krunen/
oc siger : Seer ieg leder hannem vd igen/
at i

at i skulde kiende/at ieg finder ingen skyld hoss hannem/Seer huilcket Menniske det er / Som hand vilde sige: J skulle lade eder nøye met denne straff / efftердi eders klagemaal er dog saa aldelis intet vert/ oc hans wskyldighed saa klar. Men saadant halp oc intet. Strax de ypperste Prester oc deris Tienere finge Jesum at see / oc bemerckte/at Pilatus haffde end nu i sinde/ at hand vilde fri hannem / da robte de/ Kaarsfest/ Kaarsfest. Da bleff Pilatus fortørnit at de vaare saa offuermaade wstellige(Thi som Mattheus siger / hand viste vel/at de aff had haffde antuordit hannem)Der faare suarer hand dem vredelige igen/Tager hannem hen oc Kaarsfester/thi ieg finder ingen skyld met hannem. Jøderne suare hannem/wi haffue en Lou/oc effter den Lou skal hand dø/Thi hand giorde sig selff til Guds Søn.

Der Pilatus hørde det ord / fryctede hand sig end mere / oc gick ind igen i Domhusit/oc sagde til Jesum / Hueden est du? Jesus suarede hannem intet/Da sagde Pilatus til hannem: Taler du icke met mig? Vedst du icke at ieg haffuer mact/at Kaarsfeste dig oc lade dig løss? Da suarer Jesus oc siger: Du haffde in-

gen mact offuer mig/vaare hun icke giff-
uen dig her offuen ned / Der faare haffuer
hand større synd / som antuordede mig.
Dette er oc en sterck formanelse / Thi Pi-
latus kommer her dybt i den fristelse/ oc
lader sig tycke for sit velde skyld (lige som
verdzlig Øffrighed oc synde gantske me-
git met saadan hofferdighed) at handelen
staar i hans hender / hand maa giøre oc
lade / huad hannem lyster / Ney / siger
Christus : Pilate / Du est alt for megit
hoffmodig/holt maade/haffuer du mact/
da haffuer du den icke aff dig selff / hun
kommer her offuen ned. Der faare bruge
hende saa / at du kant forsuare det. Denne
formanelse anammer Pilatus veluillige/
oc tracter fremdelis/huorledis hand kand
giøre hannem fri. Men Jøderne vilde in-
gelunde/de robte oc sagde : Lader du den-
ne løss/da est du icke Keyserens ven / Thi
at huo som giør sig til Kong / hand er
imod Keyseren.

Der Pilatus hørde det ord / førde
hand Jesum vd / oc sette sig paa Domsto-
len/paa den sted som kaldis brolagd / oc
paa Hebraiske Gabatha. Men det vaar
beredelse dagen i Paaske / ved den siette ti-
me / det er / ved middag. Oc hand sagde til
Jøderne.

Jøderne. Seer / dette er eders Kong / Som hand vilde sige: J bliffue end nu ved det klagemaal / at hand haffuer giort sig til Kong / Ah Gud / huad hand haffuer i ingen maade den anseelse / J giøre hannem wret faar Gud / Huad er dog paa hannem som er en Kong eller oprørist menniske ligt? Men det vaar forgeffuis / De robe atter / Bort / bort / met hannem / Kaarsfest hannem? Pilatus siger til dem / Skal ieg Kaarsfeste eders Kong? De ypperste Prester suare / wi haffue ingen Kong / wden Keyseren. Der Pilatus nu saa / at hand intet beskaffede / men at der vaar it meget større bulder / tog hand vand / oc tode sine hender faar Folckit / oc sagde: Jeg er wskyldig i denne retferdigis blod / See i til. Da suarede det gantske Folck / oc sagde: Hans blod komme offuer off oc vore børn / det er / skeer hannem wret / da gaa det vd offuer off oc vore børn. Da antuordede hand dem Jesum / at hand skulde Kaarsfestis. Saa meget bleff handlet met vor Herre Christo faar Pilato.

VIII.

Her effter forklaris nogle stycke aff denne Historie.

I Disse vor Herris Christi Historiestycke / ere offuermaade mange deylige oc trøstelige puncte som høre til vor Christelige lerdom / Men efterdi det er for meget til en predicken / oc Historien er long nock i sig selff / da ville wi besynderlige tage try stycke faar oss. Det første / at der bæris saa offte vidnisbyrd i Historien aff Pilato oc andre om vor Herris Christi wskyldighed. Det andet / den bekiendelse / der Christus giør faar Pilato / oc rosis drabelige aff den hellige Paulo / j. Timot. vj. Det tredie om Pilato oc Jøderne / huorledis de baade / acte vor kiere Herris blod saa ringe / huilcket dog bliffuer dem der effter en wlidelig oc euig byrde / huilcken dem fører i al timelig oc euig wlycke.

I. Vidnisbyrd om Christi wskyldighed.

Om det første / hører eders kierlighed aldelis vd igennem / huorledis Pilatus stedze staar der paa / at hand finder ingen døds sag met Christo. Hans Hustru sender ocsaa bud til hannem / at hand skal intet haffue at giøre met den retferdige wskyldige

skyldige Mand. Oc Pilatus befinder paa al handelen/oc aff flitig bespørelse saa meget/at det er ekon had oc affuind / der de ypperste Prester oc Eldste / haffue til Christum / Saadane vidnisbyrd findis der effter Christi død end flere oc veldigere/der de store/herlige/underlige gerninger ske/iordskel/mørck oc andre/Der saare bekiender den øffuerste Høffuitsmand frilige obenbare/oc siger: Sandelige denne vaar it fromt menniske/ oc Folcket som der stod hoss/sloge dem faar deris bryst/ til it tegen at det giorde dem ont/at mand haffde handlet saa tredskelige met det wskyldige Menniske.

Huor til tiene nu alle disse vidnisbyrd? Huor faare haffue Euangelisterne saa flitelige bescreffuit oc giffuit dem til kiende? Uden tuil for den eniste sag skyld/ at de der met ville vise oss Guds raad/oc giffue oss hans vilie til kiende/ der met at betencke/huor til denne wskyldige retferdige Herris pine skal besynderlige vere nyttelig. Paa det / effterdi wi haffue saa mange vidnisbyrd / at hand vaar wskyldig oc haffde icke fortient saadant/wi da skulle vere saa meget fastere i vor tro oc beslutte. At alt det som vor Herre Christus

taalde/det taalde hand for vor skyld / oc Gud lagde hannem saadan pine paa / oc vilde icke tage hende fra hannem / allige= nel hand vaar wskyldig / oc wi der met skulde bliffue fri fra synden / oc forligte met Gud igen.

Der faare skulle aldelis vd igennem i Passiens gantske Historie/huor wi høre/ huor wredelige Jøder oc Hedninge hand= le met vor Herre Christo/huorledis de sla hannem faar den ypperste Prest/ forhaa= ne hannem faar Herode / hudstrygge oc bespotte hannem i Domhusit/Huor siger ieg wi høre saadant i den gantske Histo= rie/da skulle wi altid fatte oc haffue disse tancker der hoss / See hand er wskyldig/ for sin egen skyld lider hand icke / hand haffuer det icke fortient/Men ieg/du/oc wi alle haffue det fortient/ wi haffue lagd døden oc al wlycke paa oss for syndens skyld / Men der kommer den wskyldige/ hellige Guds Søn/tager sig min skyld til/ vil betale der faare / at ieg bliffue quit oc fri der fra.

Aff saadane tancker skal den trøst komme / at hiertet skal icke fortuile for sin synd skyld/icke fly faar Gud som faar Bø= delen eller en Tiran / men vende oss til han=

hannem met hiertelig tillid / rose oc prise hans barmhertighed/huilcken hand/som Paulus siger Roma. v. besynderlige pri-ser imod oss i det / at hand giffuer sin en-baarne Søn vor Herre oc Frelsere hen i døden/oc lader hannem dø for vore syn-der/Huo kand eller vil tuile / at Gud vil io vere oss god oc handle paa det naadelig-ste met oss? Wi vaare paa syndens vegne i Guds vrede/vnder døden/oc i Sathans rige/det euige liff vaar fortabit/ oc i den sted al timelig oc euig wlycke erffuit paa oss. Men den naadige/barmhertige Fa-der/tager sig oss til / oc vil icke lade oss ligge i saadan iemmer/Hand vdsender før sin enbaarne Søn / lader hannem fødis aff en Jomfru/hannem giffuer hand vn-der Louen/paa det / effterdi kiød oc blod icke kunde giøre Guds vilie/Louen allige-nel icke skulde vere giffuen forgeffuis / oc fuldkommis aff dette Menniske for alle andre menniske. Hand lader hannem en-delige dø paa Kaarsit/ oc met sin wskyl-dige død/betale for vore synder/at wi for-medelst hannem skulde bliffue fri fra den euige død oc Sathans rige / haffue det euige liff oc vorde Guds børn. Det skalt du tage dig til/der skalt du trøste dig met/

Trøst som flyder aff Christi pine.

oc tro

oc tro at det er skeet for din skyld oc dig til gode / Thi du hører her icke en gong eller tho gonge/men offte / at huad hand lider/det lider hand wskyldelige. Huor faare tilsteder Gud saadant? Ja huor faare beskicker oc beskaffer Gud det saa? Fordi at du skalt trøste dig i hannem / Hand lider icke pine oc død for sig selff / men for dig oc for den gantske verden / som Johannes siger / Hand er en forligelse icke aleniste for vore synder/men ocsaa for den gantske verden / Oc Døberen giffuer hannem fordi det Naffn / oc kalder hannem Guds Lam/som bær verdens synder/det er/it Offer der til beskicket aff Gud / at hand skal tage den gantske verdens synder paa sig/ oc giøre verden ledig oc løss der fra. Der faare skal det gaa anderleds til end wi kunde tencke. Hand er Guds Søn/ i alle maade hellig/oc wden al synd / Der faare skulde hand met rette vere fri fra formaledidelse oc døden. Wi ere syndere vnder forbandelse oc Guds vrede/der faare skulde wi met rette bære døden oc fordømelse. Men Gud vender det om/Den som ingen synd haffuer/der som icke er wden naade / oc som Johannes siger: Den Guds naadis fuldhed bor vdi/hand skal

bliffue

bliffue til en forbandelse/oc bære syndens straff. Men wi ere formedelst hannem i naade oc Guds børn/Der faare skulle wi fast holde denne trøst/oc besynderlige lade disse Christi wskyldigheds vidnisbyrd vere oss kiere. Thi huad som Christus taalde wskyldelige/der gaff vor synd oc skyld aarsage til. Der faare kunde wi met hans wskyldighed trøste oss imod synden oc al wlycke. Thi saadan wskyldighed er it wtuilactigt vidnisbyrd/at wi skulde nyde hans pine/oc den fromme Herre oc naadige Frelsere taalde pine oc betalede for oss. Men oss giffuis aarsage til at tale ydermere her om/naar wi faa hannem paa Kaarssit oc mellem de tho Røffuere. Wi ville nu tale om dem anden punct.

Den hellige Paulus formaner Timotheum i det første Epistel vdi det vj. Capitel met disse ord. Jeg biuder dig faar Gud/som giør alle ting leffuende/oc faar Christo Jesu/som vnder Pontio Pilato vidnede en god bekiendelse/at du holder dette bud/det er/denne lerdom wden besmittelse wstraffelig/indtil vor Herris Jesu Christi obenbarelse. Efferdi disse ord klarlige holde oss faare den bekiendelse faar Pilato/oc Paulus der met saa skickelige

II. Christi bekiendelse som hand giør faar Pilato.

lige oc aluerlige formaner Timotheum/ da giffue de oss aarsage til at tencke paa denne bekiendelse/huordan hun vaar oc huor til hun er oss nyttelig. Nu er det oc klart aff Historien/huad Christus bekiende. Thi der Jøderne beklagede hannem/ at hand haffde giort sig til en Kong / oc Pilatus taler hannem til der om/ da siger hand icke ney/men bekiender frilige/oc siger til Pilato. Mit Rige er icke aff denne verden/Mit Rige er icke der aff. Der Pilatus nu spurde anden gong / Saa est du alligeuel en Kong? Da suarede Jesus/ Du siger det / Jeg er io en Kong. Jeg er der til født oc kommen til verden / at ieg skal vidne sandhed / Oc huo som er aff sandhed/ hand hører min røst.

Her mot du tencke / huad giør dog saadant til den formaning der Paulus giør Timotheo/at hand skal føre oc holde det Bud / det er lerdommen reen / oc icke forfalske hannem? Suar. Gantske megit/Ja altsammen det ene met det andet ligger det paa dette eniste stycke/at du/ om du vilt vere en ret Predickere eller Christen / skalt tro baade de stycke / som Christus bekiende/Som er / at hand er en Kong/oc hans Rige er alligeuel icke aff

denne verden / At hand giør icke mere i denne verden/end giffuer sandhed vidnisbyrd. Thi der aff flyder det / at lige som denne Kong er/saa skulle oc hans vnderdane vere her paa iorden. Det Naffn haffuer hand io / at hand kaldis en Kong / Men huo som vil regne hannem imod verdzlige Konger/imod Herodem/eller Pilatum/ som vaar end ringere/end Herodes/hand kand icke andet end holde hannem for en stackarl/ia for it ynckeligt elendigt menniske. Herodes er en stor Herre/hand praler/leffuer i allehonde vellyst/haffuer alt det hans hierte begærer/oc holdis herlig aff al verden/ Disligest Pilatus oc andre / ere alle herlige faar verden / Men den fromme arme Christus er en stackarl der imod/de spotte oc forhaane hannem / lige som de ville selff / de fordøme hannem til døde / sla hannem til Kaarssit / oc dræbe hannem / Der faare siger hand ret / Mit Rige er icke aff denne verden.

Huor faare fører hand da en Kongis naffn? Suar / Hand er en Kong / men i en anden verden / Hans Kongerige kaldis icke at giffue pendinge eller gods/beskerme legemet/ oc giøre andet/

huad

huad verdzlige Konger giøre. Men at giffue den hellig Aand / syndernis forladelse / oc det euige liff / Dette Rige begynder hand her paa iorden / men ekon i ordet oc troen. Der for wden skal mand her paa iorden lide pine oc dø. Lige som vor Kong selff lidde pine oc døde.

Huo saa veed denne Kongis oc hans Kongerigis art / hand giffuer sig veluillige vnder Kaarssit / Thi hand veed icke aleniste / at det gick hans Herre Christo / den euige Kong oc lige saa / er der faare veluillig oc redebon til at lide / Thi suenden skal io icke haffue det bedre end hans Herre. Men hand fatter oc den trøst / at skal hand end her lide / saa skal det hissit i euighed vere fryd oc herlighed / Dette giør de Christne ocsaa frimodige / mit i fristelse oc bekumrelse / Der som de andre der imod som icke vide saadant / icke kunde andet / naar det gaar dem ilde / end vere ilde til frids / klage / knurre / vere wtaalmodige / oc paa det siste aldelis fortuile. Thi deris tancker staa saa / Der som Gud haffde got i sinde met dig / da lode hand icke saa megen wlycke komme dig paa / eller hand io strax hulpe oc reddede dig igen. Saadane tancker ere i grunden icke andet / end

som

som Christus skulde vere en Kong aff denne verden / De samme skulle paa deris embedis vegne / beskerme liff oc legeme / oc gods / oc beuare oss fra wlycke. Saa lader den Kong Christus / legeme oc gods / liff oc altsammen komme i fare / det skalt du lære / at det skeer fordi at hans Rige er icke aff denne verden / Her paa iorden skalt du icke nyde din Christelige tro der til / at du skalt haffue offuerflødighed / oc dig skal intet fattis. Thi see til din Kong vor Herre Jesum selff / huorledis gaar det hannem? Huor met brammer oc praler hand? Huad haffuer hand for gode dage? Huor herlig bliffuer hand hulden? Er det icke sant / det kaldis met hannem ekon lide / lade bespotte oc forhaane sig / oc dø forsmædelige? Hand haffuer it eniste stycke / der regærer hand met / men hoss gantske faa / Som er / met sandheds vidnisbyrd. Det er / met det hellige Euangelio / formedelst det samme giffuer hand den hellig Aand i menniskens hierte / hand forlader synden / oc skencker it vist haab til det euige liff. Men altsammen dette bliffuer ekon i troen oc ordet / mand seer det icke / mand føler det icke. Det er icke i haanden / men i forhaabelsen. Naar som verdens Rige aff-

Christelig tro.

lader/oc wi ere icke lenger paa iorden / da skal paa den tid hans Rige oc herlighed obenbaris i oss / at wi skulle met hannem leffue til euig tid/oc rægere offuer alt det/ som er i Himmelen oc paa iorden.

Ved denne maade kiender den ene Røffuere vor Herre Christum paa Kaarssit/der hand siger: Herre/tenck paa mig naar du kommer i din Faders rige / Hand saa Christum henge der paa Kaarssit/lige i det iemmer/der hand vaar vdi / Paa saadant forargede den anden Røffuere sig hoss den venstre haand/hand begynte met Jøderne/oc bespottede hannem / Ey huilcken deylig Kong est du? Hand tenckte/ at efterdi vor kiere Herre Christus vaar saa elendig oc fattig her paa iorden / da kunde mand icke formode sig mere aff hannem. Men den hoss den høyre haand/ kiender hannẽ smuct rettelige/ huad hand er for en Kong / Som er / icke en Kong aff denne verden/oc beder/hand vil komme hannem ihu/ naar hand kommer i sit Rige/det er/at hand vil hielpe hannem/ naar som hand nu er død der paa Kaarssit/oc haffuer vdgiffuit sin Aand. Lige saa skulle oc wi tro om Christo / da skulle wi visselige finde trøst hoss hannem.

Saadan

Saadan trøst haffue oc alle Christ-
ne behoff / at de kunde stedze i allehonde
wlycke holde sig til denne Christi bekien-
delse faar Pilato / oc betracte hende hoss
sig selff / Huad vilt du græde? Huad vilt
du lade denne eller den modgang besuare
dig? Betenck huad du haffuer for en
Kong. Huorledis siger hand faar Pila-
to? Mit Rige er icke aff denne verden /
vilde du da her haffue dit Rige? Vocte
dig der fra / det kunde ingen bistand haff-
ue / Her vil det aldelis intet andet vere end
mand skal lide / men herlighed oc det gode
leffnit skal lade sig finde i en anden ver-
den / lode det sig her finde / da vaare det en
stacket oc forgengelig glede. Thi her er in-
tet bestandigt eller euigt i denne verden.
Men min Kong Christus Jesus / er en
Kong i den anden verden / det er / en euig
Kong / wi ville spare vor glede oc herlig-
hed til wi komme der hen / oc her i verden
tage for got / huad mand gior oss / Thi
wi ere icke bestillede aff vor Kong at wi
skulle her bliffue / uden sandheds vidnis-
byrd vil hand intet haffue at skaffe her
met verden oc dette timelige liff / etc. Saa-
dan trøst siger ieg haffue alle Christne be-
hoff / oc besynderlige de som ere i Predicke

embedet/oc føre ordet/Der faare forma-
ner den hellige Paulus Timotheum ret li-
ge met disse ord om Christi bekiendelse
faar Pilato/at hand skal holde fast ved
denne rette lerdom / oc icke lade hannem
forfalskis. Thi effterdi verden oc Dieffue-
len icke kunde lide ordet oc i mange maade
ville fordempe det / da skal oc bør huer
Predickere besynderlige / at holde sig til
dette vidnisbyrd / oc kiende Christum for
saadan en Kong/der hand kand trøste sig
met/oc tencke at nyde got at/men icke her
paa iorden. Thi hand siger saa : Mit Ri-
ge er icke der aff / Oc atter / Jeg er io en
Kong/ Jeg er kommen i verden til sand-
heds vidnisbyrd. Huo som fordi vil haff-
ue den Kong Christum / hand skal holde
ved sandhed/eller ved Guds ord / oc vi-
de/at hand skal icke haffue mere aff hans
Rige her paa iorden / Ja hand skal end
for ordens skyld lide allehonde wlycke/li-
ge som Kongen Christus selff lidde. Men
naar dette liff faar ende / da skal mand
rettelige bruge vor Herris Christi Rige.

Denne trøst haffuer Paffuen oc Bis-
per icke huldet sig til / de ville icke haffue
denne Kong/der icke haffuer mere / end at
hand vidner om sandhed/De sige met Pi-
lato:

lato: Ah huad er sandhed / wi skulde vel der met gaa oc tigge vort brød / Der faare ville wi haffue en anden Kong / der kand giffue oss her i verden pendinge / gods / ære / velde oc alting offuerflødelige / denne Kong met sin sandhed maa den stund bliffue huor hand kand. Fra saadan forderffuelse formaner nu Paulus at wi skulle vocte oss / oc huer from Predickere skal aluerlige betencke denne formaning / oc sette det der paa / at wi icke skulle vere herlige i denne verden / Al vor herlighed er / at wi giffue sandhed vidnisbyrd. Der løner verden oss faare / lige som hun lønte vor Herre Christo met Galien oc Bødelen / det skalt du lære at bære taalmodelige / Oc sæt dit hierte oc haab der hen / at lider du end oc plagis / saa skal dog saadan pine vel belønis oc vederleggis / i den anden verden / formedelst den enige Kong vor Herre Christum. Det er kortelige nock om det vidnisbyrd faar Pilato.

Nu ville wi oc besee det tredie stycke / Som er / huorledis Pilatus oc Jøderne actede Christi blod saa ringe / men saadant bliffuer dem endelige en wlidelig oc euig byrde. Mattheus formelder besynderlige / At Pilatus tode sine hender faar Folckit / III. Pilatus holt sig at vere wskyldig / der hand dømde Christū.

 oc

oc sagde: Jeg er wskyldig i denne retfer-
digis blod/ Der met er hand til frids / oc
lader sla Christum til Kaarssit / lige som
det vaare der met nock / at hand siger sig
at vere wskyldig. Men haffde atuarsel
kunde hulpet / da haffde hans Hustru vel
kunde sagd hannem / huor wskyldig hand
skulde bliffue / huilcken / som tilforn er be-
melt i Historien / der lidde meget den gant-
ske nat / at Gud haffde obenbarit hende /
huor suar en dom oc fordømelse Pilatus
skulde føre offuer sig selff / oc alle sine for-
medelst denne død. Men det gaar altid
saa met vor Herris Christi oc hans
Christnis blod. Den gamle Herodes myr-
de de wskyldige smaa børn trint omkring
Bethlehem. Hans Søn ihielslo den helli-
ge Johannem Døberen / oc de lode sig
baade tycke / at de vilde haffue gaffn oc
nytte der aff. Pilatus acter det her oc icke
stort / at hand dømer Christum til døde /
lige som hand tencker der om / saa lader
hand sig tycke / at Gud skal oc tencke der
om / at acte hannem at vere wskyldig /
Men wden tuil da tøffuede Guds vrede
icke lenge / at Pilati huss / slect oc naffn
bleff ødelagd / oc der efter legeme oc siel
nedstøt i Helffuede oc ewig ild / Der fornam
hand

Herodes myrde børn

Pilatus

hand huor wskyldig hand vaar i dette blod.

Men Jøderne ere end frimodigere oc letsindegere til dette mord / Der Pilatus siger/ See i til/ da fare de dristelige til/ oc sige: Hans blod komme offuer oss oc vore børn / Det er / skeer hannem wret / da gaa det vd paa oss oc vore børn. Strax er det talit/ oc det gaar dem der effter lige som tilforn/ det synis/ som det er talit hen i værit / Men før fyritiue aar forløbbe/ finge de at see / at der vilde bliffue andit aff/ oc dette blod begynde da / at røre sig saa veldelige/ at Jerusalem oc det gantske Land bleff i en stacket tid ødelagd / Folc- kit ihielslagit / oc altsammen det ene met det andet aldelis omuent. Oc det vaar icke nock der met/ End paa denne dag oc nu mere end i femten hundrede aar ere de oc haffue verit i elendighed / haffue icke nogen bliffuende sted / oc det er en ringe sag/ at de timelige ere i saadan elendig- hed / Deris hierte ere gruselige opstyrede imod Guds Søn/ hoss huilcken de skulde søge oc vente/ syndernis forladelse oc det euige liff/ De haffue lyst til løgn oc vild- farelse/ de arbeyde flitelige paa huorledis de kunde formørcke Scrifften for dem

 selff/

selff/oc icke kunde komme til ret forstand/ Naar som de mene at de tiene Gud / at de paakalde Gud / da tiene de den fule Dieffuel/ oc Gud vil icke høre dem / Oc endelige er der intet vissere/ efftersdi de ville icke formedelst Guds ord bliffue fri fra deris synder / end at de skulle dø i deris synd / oc vorde euindelige forderffuede.

Saadant iemmer vilde de paa den tid icke see/de lode sig tycke / at det skulde vere deris beste / der som Christus ekon kunde bliffue snart affliffuit / Der faare sagde de / wden al ydermere betenckelse/ Skeer hannem wret/da gaa det vd offuer oss oc vore børn. Men lige som Judas haff de en stacket glede mtt sine xxx. Sølffpendinge/saa skickede det sig snart anderleds met Jøderne / at deris væsen formindskedis dag fra dag/indtil de endelige bleffue aldelis ødelagde.

Der faare skulde mectige Konger oc Førster besynderlige vel betencke dette Exempel/at det er Pilato / oc der nest det Jødiske Folck saa læt en ringe handel/ at vdgyde wskyldigt blod / men det trycker dem endelige ned i Heffuedis affgrund. papa Vore Bisper met deris Affgud Paffuen/

huor

huor som de kunde faa mact offuer en arm trofast Sogneherre eller Sielesørgere / da skynde de hannem strax til ild oc galie / oc lade sig tycke at det er da offuermaade vel bestillit / De acte saadant / met Pilato oc Jøderne / gantske ringe / Men her kom icke end afften / see huad ende det vil faa / Thi det er wmuligt / at Gud kand lenge tie stille / det blod rober saa veldelige i hans øern / at hand kand icke andet end staa op / oc straffe. Pilatus er borte / w=den tuil / at der bleff icke it menniske effter hannem aff hans naffn oc slect. Jøderne bære end paa denne dag paa Christi blod / det skal oc endelige trycke dem ned i Helff=uede. De store mectige Førster i det Ro=merske Rige / oc alle andre vegne / som nogen tid haffue sæt sig op imod de Christne / ere alle iemmerlige forderffue=de oc bortdøde. Lige saa skal det oc gaa Christi fiender paa denne dag / som hand=le saa Tiranskelige / oc for Euangelij skyld / aff liffue de arme Christne. Der taar ingen sørge / at straffen skal io vel komme / Vaare de end saa mectige / som Keyser Augustus / saa skulle de dog met alle deris efftertommere bliffue til intet / naar som de synde met wskyldige Christnis blod.

De mue vel nu holde oss for Rettere / oc lade sig tycke/at de giøre ret der met/naar de dræbe oss/ Men Pilatus oc besynderlige Jøderne lode sig oc lige saa tycke/oc det halp dem intet. Der faare skal huer mand see sig vel faare/oc lade de Christnis blod vere met fred. Det synis i begyndelsen at vere en slæt synd oc ringe handel/men paa det siste finder det sig vel / at alle de som haffue besmittet sig met de Christnis blod skulle ødeleggis oc bliffue til intet/som alle Historier giffue til kiende. Den almectigste Gud affstyre alle Tiranner/oc beskerme naadelige sin Kircke/ oc beuare oss ved sit ord/oc giøre oss til euig tid salige/
AMEN.

IX.

Huorledis de føre vor Herre Christum vd/Simeon bær Kaarsit effter hannem / oc Quinderne/som gaa met græde.

Oc der

OC der de førde hannem bort/ toge de fat paa en/Simeon aff Cirenen / som kom aff marc-ken/oc lagde Kaarssit paa hannem/ at hand bar det effter Jesum.

Oc der

Oc der følde en stor hob Folck oc Quinder effter hannem/som klagede oc begræde hannem. Da vende Jesus sig om til dem/oc sagde: J Døtter aff Jerusalem/græder icke offuer mig/men græder offuer eder selff/oc offuer eders børn. Thi see/den tid skal komme/i huilcken mand skal sige: Salige ere de wfructsommelige/oc de liff som icke fødde/oc de bryst som icke haffue giffuit di. Da skulle de begynde at sige til Biergene/ Falder offuer oss/oc til Høyene/ skiuler oss. Thi at giør mand det met it grønt træ/huad vil da bliffue met det tørre?

DJsse tho Historier stede/der de lidde vor Herre Christum fra Pilato vd til den sted som hand skulde affliffuis paa/Oc alle fire Euangelisterne tilsammen/tale om Simeon aff Cirene/ Wden tuil fordi/at dette vaar icke ingen ringe handel der stede wforuarendis/som det vel synis/men det vaar saa beskicket aff Guds besynderlige raad/at dette Exempel skulde settis frem faar alle Christne/lige paa den tid/der Christus skulde gaa

gaa til sin pine/aff huilcket de skulde læ-
re/huorledis det skal gaa dem her paa ior-
den/at de skulle hielpe vor Herre Christo
at bære Kaarssit / lige som Simeon her.
Den gode fromme Mand veed aldelis in-
tet aff den handel / der Jøderne haffue i
Staden/men hand gaar sit ærende effter
sin leylighed oc nødtørfftighed/ at besty-
re huad som hand haffde behoff i Sta-
den. Som vor Herre Christus nu oc de
andre tho Roffuere møde hannem/oc vor
Herre Christus vaar saa skrøbelig / at
hand icke kunde komme frem / met det
Kaarss de haffde lagd paa hannem / thi
det vaar uden tuil vel suart / efterdi en
fulduoxen sterck Mand skulde henge der
paa/da løbe Stridsmendene bort/oc nød-
de den gode arme Simeon til/at tage paa
sig det Kaarss eller træ/der Christus skul-
de hengis paa/ oc bære det til pinelse ste-
den. Det synis at vere en ringe handel / oc
at det skeer uforuarendis. Men/som sagd
er/det er alle Christnis billede oc spegel/
huilcket Gud vilde lige paa den tid sette
frem faar sin Kircke/der Guds Søn lid-
de selff pine/at den almindelige forargelse
skal saa borttagis / huilcken der fører oss
alle i vildfarelse. Thi at strax Gud kom-
mer

mer met Kaarſſit / plager dig paa legemet / paa gods / met vanartige børn / eller i andre maade / da bliffue wi ſtrax miſtrøſtige / oc beſlutte der aff / at Gud haffuer icke got i ſinde met oſſ / oc at der ſom hand elſkte oſſ / da ſkulde hand vel ſkicke ſig venligere met oſſ / Men effterdi Gud lader ſaa trycke / plage oc pine oſſ / da befrycte wi / det er it tegen til / at Gud er vred paa oſſ / oc vil icke vere oſſ naadig.

Jmod denne forargelſe ſtaar dette billede her / at førſt Guds Søn ſelff bær ſit Kaarſſ / oc bær ſaa ſuarlige der paa / at hand der vnder paa det neſte falder til iorden / oc kand ilde komme frem / Dette ſkalt du vel mercke. Thi det er ſnart beregnit oc offuerlagd / ſom her følger effter / at ſkeer ſaadant paa det grøne oc fructſommelige træ / at det icke da kand eller ſkal anderleds gaa det forortnede oc wfructſommelige træ. Der neſt ſeer du huorledis den gode Simeon for fremmet ſkyld kommer der til / haffde hand icke ret lige da kommet til maade / der Chriſtus ſkulde bære ſit Kaarſſ / da haffde hannem aldri bleffuit Kaarſſ paalagd at bære. Men der maa hand vndgielde for Chriſti ſkyld / effterdi Chriſtus bær Kaarſſit / da ſkal hand der

til oc

til oc bære met. Dette skalt du mercke. Det vil aldri bliffue til andet met de Christne i denne verden/ de skulle frem met Simeon oc bære Kaarssit effter Christum.

Nu er det icke minde / alligeuel at Gud end til en tid seer igennem fingre met de wgudelige/ oc lader dem faa alt det de begære oc dem lyster at haffue / saa bliffuer dog icke straffen stedze borte/ De skulle ocsaa plagis her paa iorden oc haffue modgang/ at dem nu skal slaff wlycke til her/ nu der/ oc det skal icke altid gaa som de gerne vilde/ som den xxxij. Psalme siger: Den wgudelige haffuer megen plage/ men miskundhed skal omkringgiffue den som forlader sig paa Herren/ Lige som wi veldelige see saadant i Exempel / Den wgudelige Pharao met sine Egypter bleffue hart oc suarlige plagede. Lige saa Jøderne i Ørcken / oc der effter i det Land Canaan/ haff de de icke der megen wlycke/ trengzel oc bekumrelse / indtil endelige de thi slecte bleffue aldelis ødelagde aff de Assyrer/ oc nogen tid der effter Juda slecte kom der oc til at det gantske Land bleff indtaget aff de Babylonier: Men det giørs icke behoff at føre mange Exempel ind / Huer betencke sig ekon huad hand

haffuer

haffuer leffuit for sig selff / oc forsøgt paa sig oc paa andre. Thi det er icke andet muligt/ huor som mand icke fryéter Gud / oc leffuer imod hans ord oc vilie / end der skal endel ge følge straff/ angist/ iemmer oc nød.

Skilssmisse mellem de wgudeligis straff/ oc de frommis Kaarss.

Oc du skalt her lære hoss denne Simeon at giøre en skilssmisse imellem Helligens Kaarss / oc de wgudeligis vel fortiente straff oc plage. At det gaar vanartige Skalcke ilde / det er icke vnderligt / de ville icke haffue det bedre / Vilde en Tyff lade aff at stiele / da bleffue hand vel fri fra galien oc Bødelen / Vilde en Mand/ en Quinde offuergiffue deris wkyskhed/ da skulde de vel beholde deris gods / ære oc karske legeme. Men effterdi mand vil icke lade aff / oc bruger sig stedze i synd/ da straffer Gud met fattigdom at gots forsuinder / met skendzel/ met pocker oc anden wlycke. Ville dog de Dieffuels kroppe icke forskylde det anderleds/ de ville icke haffue det bedre / Formedelst deris synd oc forherdede leffnet / giffue de aarsage til al deris wlycke / oc forfremme hende / Ja de tuinge oc nøde Gud til / som gerne vilde vere naadig / oc giffue alt got / at hand maa bliffue vred/ sla iblant dem/ oc affuerie syn/

rie synden. Der faare siger Petrus/j.Pet. iiij. Ingen iblant eder skal lide som en Mordere eller Tyff eller Misdedere/eller som den der trenger sig i it fremmit embede. Saa giør hand en skilssmisse/at al pine oc plage kaldis icke eller er it Kaarss/Thi at huad som de wgudelige lide/det er en straff oc deris fortiente løn/oc icke it Kaarss. Thi det kaldis Kaarss/naar som de Christne komme der til/som Simeon her/hand bær icke sit egit Kaarss/ men vor Herris Christi Kaarss/ oc nødis til at vndgielde for vor Herris Christi skyld/ hand kommer der til for fremmet skyld oc wfortient/Der som det icke haffde wforuarendis saa begiffuit sig/at hand haffde kommet vor Herre Christo til møde/da haffde hand vel bleffuit met fred. Men hand skal vndgielde det/at hand kommer nu ret til maade/der Christus skal Kaarsfestis. Lige saa skal oc de Christnis pine oc Kaarss vere/det er/som Petrus siger/Lider icke som Tyffue oc Mordere/ men som Christne/det er/for vor Herris Christi/hans ordis oc bekiendelsis skyld. Thi at alligeuel alle Christne skulle bekiende sig som arme syndere/oc vide/at de formedelst synden haffue fortient al wlycke/

I. Det kaldis Kaarss huor mãd skal lide wforskyldet.

oc meget mere end Gud skicker dem til her paa iorden / Ja de alene bekiende deris daglige brøst/skrøbelighed oc offuertrædelse (Thi at syndens rette straff / kaldis icke denne eller den timelige wlycke / men den euige død) saa kaldis deris pine dog icke syndens straff / men it ret hellige Kaarss. Thi den onde Fiende oc verden/ hade dem icke fordi / at de ere Syndere/ snuble her oc der oc falde. Ney / det kand baade Dieffuelen oc verden vel lide / oc lade dem vel for den sag bliffue met fred/ Men for ordens oc troens skyld/at de sette deris haab til Guds Søn / trøste sig i hans død oc opstandelse / frycte Gud oc begære at leffue effter hans vilie / De begære/at andre skulle formedelst deris bekiendelse ocsaa lære at kiende Christum/ Saadant kand huercken verden eller Dieffuelen lide. Der faare sette de sig altid imod de Christne oc forfølge dem / oc Sathan plager dem paa legemet met siugdom/ som den hellige Paulus selff beklager / at Sathans Engel slar hannem met neffue/ oc stinger hannem / J samuittigheden oc hiertet met bedrøffuelse/bekumrelse/suarmodighed forferdelse oc andet saadant. Ja vndertiden ocsaa met skade paa gods/ forme

formedelſt ſtorm/hagel/ild / ſom mand ſeer paa Hiob. Huad ſom verden nu giør der til er faar øyen/beſynderlige i vor tid/ der mand handler ſaa ynckelige oc iem⸗ merlige met de arme Chriſtne. Saadant kaldis at bære vor Herris Chriſti Kaarſſ ſom Simeon/ Hand vaar oc vden tuil en arm Syndere/ Men huad actede Stridz⸗ mendene det? ſaadant vndgielder hand intet hoſſ dem/ Men det ſkal hand vnd⸗ gielde/at Chriſtus er der / oc icke kand komme frem met ſit Kaarſſ/ hand ſkal haffue en/ſom kand hielpe hannem at be⸗ re. Lige er det ſaa met dig/alligeuel du end eſt en Syndere/oc bekiender huorledis du her oc der haffuer handlet imod Gud/ dog effterdi du tror paa Chriſtum / da kommer icke Kaarſſit oc al modgang be⸗ ſynderlige aff ſaadan ſynd / Dieffuelen oc verden ſtraffe dig icke der faare/Det vaa⸗ re deris lyſt oc glede / at du vilde aldelis holde met dem / oc icke met Gud / eller hans ord. Du ſkalt beſynderlige vndgielde oc lide for vor Herris Chriſti/hans ordis/ oc din trois ſkyld.

Dette er det førſte ſtycke / der wi her ſkulle lære / at Simeon bær vor Herris Chriſti Kaarſſ / Oc det tien beſynderlige

til trøst/oc giør vor forhaabelse om red-
ning oc hielp smucte visser / oc skynder oss
til at bede. Thi at huo som ekon vil der see
hen/naar som hand ligger vnder Kaars-
sit oc i wlycke/ at hand er en Syndere/oc
haffuer vel fortient saadan straff / han-
nem giøre saadane tancker kaald oc lad til
at bede. Thi synden fører altid det met sig/
at hiertene forferdis / beklemmis oc fryc-
te/oc icke kunde vel forsee sig nogit got til
Gud/eller trøste sig. Men huo som vil see
til den rette aarsage / huor faare Dieffue-
len oc Verden dog hade oss saa suarlige/
oc vdøser al wlycke paa oss/hand skal kun-
de bekiende/at saadant skeer icke for vore
synders skyld/De hade oss icke der faare/
De vilde gerne/oc arbeyde der stedze oc al-
tid paa/at de kunde føre oss i al synd oc
last/det vaare deris lyst oc glede. Men det
opuecker dem imod oss/der faare hade de
oss besynderlige/oc føre oss skade paa huor
som de kunde/at wi haffue Guds ord faar
øyen/bekiende vor Herre Jesum/sette vort
haab til Guds naade oc barmhertighed/
oc begære at leffue effter hans vilie oc i
hans fryct. Dette er den rette grund oc
aarsage til saadan had oc affuind. Der
faare merck det vel / du skalt icke sige ney
faare/

faare/at du est io en arm Syndere / oc haffuer met din synd fortient al wlycke. Thi Gud pleyer oc at straffe synden paa sine/som Petrus siger: Dommen begyn/dis paa Guds huss. Men fordi (skalt du sige) hader icke Sathan oc verden mig/ De skulde vel kunde lide / at ieg wden al Penitentze/ sølede mig i synden/lige som en So i skarn/ Huor paa er det da at giøre? Paa den Mands vegne / som her bær Kaarssit/at ieg tror oc bekiender hannem for min Gud oc Frelsere.

Er nu det sant/huad skal ieg da frem/delis giøre? Skal ieg fortuile? Ingelun/de. Jeg skal haffue it vist haab / at allige/vel ieg er en arm Syndere/ oc at det er oc/saa vist / at ieg skal lide for vor Herris Christi skyld / saa vil hand dog icke lade mig bliffue i saadan pine/hand vil hielpe mig naadelige / oc lige som ieg lider for hans skyld/saa vil hand / at ieg for hans skyld skal komme til naade/oc bliffue her/lig. Alenniste at ieg skal lade munden fri/modelige op/robe oc sige: Ah Herre/Jeg er en arm Syndere/oc haffuer fortient en fast større straff met min wlydighed imod dig/end ieg nu lider / Men see huad me/ning den onde fiende haffue/ Hand hader

 dig

dig oc dit naffn/der faare efftterdi ieg holder mig der ved/oc trøster mig i dit ord/ Jeg haabis naade for din fortleniste oc død skyld/er hand ocsaa min fiende / kiere Herre Jesu Christe / heffn dit naffn paa hannem/oc hielp mig for dit naffn skyld/ etc. Met saadane tancker bliffuer hiertet smuct frimodigt/ trøstigt oc lystigt til at bede/Der faare haffue de hellige Propheter oc bruget denne skick oc maade i deris bøn / oc stedze trengd ind paa Guds naffn/ lige som Dauid giør i den xliiij. Psalme/Wi bliffue io daglige ihielslagne for din skyld / oc ere actede lige som slacte Faar. Dette er nu der om sagd / at Simeon skal vndgielde for vor Herris Christi skyld hoss Stridzmendene/oc bære hans Kaarss/ paa det du kant lære at giøre skilssmisse imellem Christi Kaarss/ oc de Wchristnis synde straff.

II. Simeon nødis til Kaarssit. Der nest skalt du mercke / at Simeon bær icke aleniste vor Herris Christi kaarss/ men hand nødis der til. Thi at haffde det staait til hannem/ da haffde hand vandret sin vey hen / oc lidet passit paa huor Christus haffde bleffuit met sit Kaarss/ Men Stridzknectene gribe fat paa hannem/oc nøde hannem til imod sin vilie/at

hand

hand skal bære det. Dette er oc it smucke stycke/ huor aff mand skal lære / huad Kaarss er/eller icke Kaarss. Muncke oc Nunder (met ret aluerlighed) føre it strengt leffnet/oc lade det bliffue dem suarlige surt. Men saadant kaldis icke Christi Kaarss der Simeon bær / for denne sag skyld/at de legge dem det selff paa vden Guds befalning/oc vduele det selff. Gendøbere / giøre oc paa det neste lige saa/ Men som ordsproget kaldis / En god vilie/drager it stort læss / Saa kand mand oc sige om saadan pine oc plage/efterdi de legge dem det selff paa/oc de kunde vel vere det foruden/da kand det icke giøre dem besynderlige we/ Men huor mand skal oc giør det icke gerne/der er det suart oc leggis hart paa / Som vor Herre Christus siger til Petro/ Johan.xxj. Der du vaast vng/giordede du dig selff / oc gickst hen huort du vilde/Men naar som du bliffuer gammel/skalt du recke dine hender vd/oc en anden skal omgiorde dig / oc føre dig der hen som du icke vilt. Thi at de Christne mue vere saa fuldkomne som de nogen tid kunde/saa kand dog kiød oc blod icke andet end krympe sig faar Kaarssit/frycte sig der faare/oc fly det.

Der faare haffuer denne her det naffn
Hvad Simeon kaldis. oc kaldis Simeon/det er paa hans maal
saa meget/som en der lader sig sige oc føl-
ger. Thi det er en ret lydighed/naar som
mand gerne vilde vere fri fra dette eller
det/oc giffuer sig dog veluillige der til/
mand følger oc lader sig føre / effterdi
mand seer/at Gud vil det saa haffue. Det-
te naffn føre alle rette Christne/at de kal-
dis Simeon / Fordi at alligeuel kiød oc
blod vilde gerne haffue rolighed/oc gerne
vere fri fra pine oc plage/saa følge de dog/
de lade sig sige / oc giffue sig vnder Guds
vilie/oc hielpe vor Herre Christo at bære
sit Kaarss.

III. Skilssmisse mellem Simeõs oc Christi kaarss bærelse. Det tredie/Wi skulle her lære at giø-
re skilssmisse imellem Simeon oc vor Her-
re Christo. Simeon bær vor Herris Chri-
sti Kaarss/ indtil affliffuelse steden / der
gaar hand bort / Men Christus lader
henge sig paa Kaarssit/oc døer der paa/
Denne er den rette skilssmisse imellem vor
Herris Christi oc vor pine. Wi fortiene
icke syndernis forladelse met vor pine/der
hører aleniste vor Herris Christne pine
til / hand er aleniste det rette Offer oc
Guds Lam/som betaler oc giør fyllest for
alle verdens synder / Der faare henger
hand

hand paa Kaarssit/ oc Simeon gaar ale-
niste vnder Kaarssit / det er / det Kaarss
som wi bære / tien der til / at den gamle
Adam kand besuaris spægis oc vndertry-
ckis / oc synden forhindris oc affueries.
Men til syndernis forladelse/ hører aleni-
ste Christi gerning oc fortieniste. Saa seer
eders kierlighed huorledis denne Simeon
er alle Christnis billede / De skulle bære
vor Herris Christi Kaarss/men for denne
bærelse skyld / bliffue deris synder dem icke
forladne / den gamle Adam forhindris
der met/ at hand icke vorder fortredelig.
Men naar som Kaarssit skal hielpe til syn-
dernis forladelse/ da skal icke Simeon bæ-
re det/ men Christus skal henge der paa/
oc dø der paa. Oc denne er aarsagen/ at
Simeon gaar ledig oc fri der fra/ Thi at
formedelst Christi død/ bliffue wi fri fra
døden/oc komme til det euige liff. Lige
som saadant smuct giffuis til kiende i den
anden Historie/ der wi nu ville handle.

Lucas siger/ at der mand førde vor Herre Jesum vdaff Jerusalem/ da følde der nogle Quinder effter hannem/ de kla-gede oc begræde hannem/ Men vor Herre Jesus vende sig om/ oc sagde: At de skul- *Den Historie om de Døtter i Jerusalem.*

de icke græde offuer hannem / men offuer
sig selff / oc offuer deris børn / Thi den tid
skulde komme / at mand skulde sige / at den
vaar en salig Quinde / som intet barn haff-
de / Oc at det skulde gaa / som Oseas siger /
at de skulde ynske / at Biergene motte fal-
de paa dem oc skiule dem / Oc at aarsagen
til saadan wlycke skulde vere / at handlede
mand saa met it grønt fructsommeligt
træ / da skulde mand end omgaaff verre
met det forornede wfructsommelige træ.
Alligeuel denne predicken skede faar Jø-
derne / som paa den tid vaare til / saa gaar
hun dog besynderlige der hen / at wi skulle
lære at bruge vor kiere Herris Christi pine
rettelige / oc først kiende vore synder der
aff / Huor suar en byrde det er / effterdi
Guds Søn selff / skal dø for vore synders
skyld / oc der nest trøste off imod synden /
formedelst denne pine / efftterdi Guds
Søn haffuer betalit / oc giort fyllest der
faare.

Først giør vor Herre Christus en
skilssmisse mellem sin Persone oc Jøderne /
oc der ligger drabelig stor mact paa den-
ne skilssmisse. Hand ligner sig ved it dey-
ligt / vnge / fructsommeligt træ / huilcket
mand skulde kiøbe i en haffue eller vrte-
gaard /

Christus it grønt træ.

gaard/Jeg tier at mand skulde omhug-
ge/eller kaste det i ilden / Oc alligeuel skeer
saadant/Gud lader omhugge hannem/
det er/Hand lader nu føre hannem bort til
Galien/der skal hand aff liffuis lige som
en anden Misdedere / oc er dog it got/
saffult/deyligt/fructsommeligt træ. Hand
er vden al synd / Hand vandrer fuldkom-
melige i lydighed imod Gud / oc det ere
idel dyrebare kaastelige fruct / huad som
hand taler oc giør/ Det er Gud velbeha-
geligt altsammen/det er oss nytteligt alt-
sammen. In summa/ det er idel naade/
liff/salighed / huad som er hoss vor Herre
Jesu. Oc der imod ligner hand Jøderne
ved it gammelt / raadet / forfornet / v-
fructsommeligt træ/som icke giør andet/
end far vild i hauen / oc duer til intet an-
det/end at mand omhugger/oc kaster det
i ilden. Fordi at de actede icke Guds ord/
Johannes hand predickede / men vden
fruct/de sagde at hand haffde en Dieff-
uel. Christus Guds Søn predickede selff/
met sine Apostle / men de vilde oc icke
anamme hannem/de kaldede hannem en
Vindranckere/oc sagde: At hand haffde
en Dieffuel / der faare forfølde de hannem
met saa bitter had oc affuind/ at de kunde
icke

icke haffue rolighed / før de førde hannem fra liffuit til døden. Oc alligeuel ginge de lige frilige hen i de tancker / efftersdi de haffde Mosen / Louen / oc den vduortis Gudstieniste i Templet vdi Jerusalem / som de haffde verit idel leffuende Helligen / oc sidet i Guds skiød.

Nu kand mand det snart betencke / at gaar det Guds Søn saa / huilcken der er lige som it deyligt fructsommeligt træ / at Gud lader gaa saa streng en dom offuer hannem / da vil det gaa meget / ia meget verre til / met det forfornede træ / de grusselige store syndere. Saadant vilde nu vor Herre Jesus gerne at Jøderne skulde paa denne tid betenckt / icke syndet saa stedze hen / men lært paa hannem / som taalde dog pine wskyldelige / at fryctе Guds vrede / oc formedelst retsindig Penitentz vndfly hende. Men saadan formanelse halp lidet. Det forfornede træ kunde icke mere komme til sin fruct / oc bleff der faare kast i ilden / som Historien giffuer til kiende / at der kom en drabelig suar dom offuer Jøderne / ved fyritiue aar effter Christi død / oc det gantske Land bleff ødelagd for saadan synd skyld / aff de Romere. Der faare skulde de grædt offuer sig selff / oc icke

offuer

offuer Christum/bekient deris synder / oc giort Penitentze/som vor Herre Christus her formaner oc giffuer dem atuarsel.

Nu skulle wi ocsaa lade denne formaning vere oss sagd. Thi at wi skulle allesammen bekiende met huer andre / at wi for syndens skyld ere alle som it wfructsommeligt/forfornet træ/der intet got er vdi/eller kand komme aff/Huad er da tilbørligt at wi skulle giøre? Icke andet/end græde/oc robe til Gud om forladelse / oc aluerlige imodstaa den onde syndelige nature/oc wskickelig lyst oc begæring / oc icke lade hende haffue sin fremgong. Thi der staar dommen / Effterdi det gaar det wfructsommelige træ saa ilde/oc Gud lader saadan suar pine komme offuer sin elskelige Søn/at wi io icke skulle vere trygge/men bekiende vor synd / fructe Guds vrede/oc bede om naade oc forladelse. Wi skulle icke lee/icke dantze ved/oc vere wden al sorge/som verden pleyer/der icke seer eller veed aff denne Guds dom. Wi skulle græde / oc bekumre oss der faare aff hiertet/ at wi ere saa formedelst synden forderffuede / oc bleffne it wfructsommeligt træ. Dette er det første/wi skulle giøre / oc besynderlige lære aff Christi pine / at wi

skulle

skulle frycte Gud oc hans vrede for syn-
dens skyld/oc icke lade synden raade selff.
Saadant skulle wi giøre paa vore egne
vegne/fordi at wi ere it wfructsomme-
ligt forfornet træ/som i sig selff icke duer
til andet/end at kaste i ilden.

Nu lærer vor Herre Christus oss her
end it stycke / Wi skulle græde offuer oss
selff oc offuer vore børn / Men offuer
hannem skulle wi icke græde/men lee/ve-
re glade oc frimodige. Thi at huor faare
lider hand pine ? Hand er it ret got fruct-
sommeligt træ/hand haffuer icke fortient
denne strenge dom / oc hand lider det for
vor skyld. Oc det er hannem nu at giøre
paa denne gong / at hand vil fuldkomme
sit Prestembede/oc icke alenist e bede for
synderne/men ocsaa offre sit liff oc legeme
op paa Kaarssens altere / paa det at Gud
formedelst dette Offer skal stillis til freds/
oc arme syndere skulle bliffue fri fra Guds
vrede/oc arffuinge til det euige liff. Der
faare giør det vor Herre Christo we/ eff-
terdi hans pine er der beskicket til / at wi
skulde græde der faare / Hand vil at wi
skulle vere glade/loffue Gud / tacke hans
naade / prise / rose oc bekiende hannem/
Efftercdi wi formedelst denne gang / ere
komne

komne til Guds naade / bleffne fri fra synd oc død/oc Guds elskelige børn.

Men det ene gaar off lige saa lidet til finde som det andet. Wi følge mere verdens art/end vor Herris Christi atuarsel oc formaning / For off selff oc offuer off selff skulde wi græde/at wi formedelst synden ere saa offuermaade forderffuede / oc haffue saa suar en sentents oc dom faar off/ Men her seer mand ingen tørre sine øyen/ia det gaar saa til/at io dybere mennistē siuncke nedi synderniß dynd/io mere trygge oc diff gladere ere de/ Oc som tilforn noget er sagd/det er deris glæde/lyst oc liff/at de haffue stor aarsage til at synde. Den gerige kand aldri faa nock aff sin gerighed/io mere hand kand haffue fremgong oc fordel der met/io gladere bliffuer hand/oc lader sig tycke/at det er da vel bestillet. Disligest skeer det ocsaa met andre synder/met vrede/wkyskhed/affuind/hofferdighed/ Jngen bekumrer sig eller græder der faare / huer mand haffuer lyst oc kierlighed der til / oc lader sig finde veluillig. Men huorledis saadant bekom Jøderne/er faar øyen. Der faare skulde wi offuergiffue saadan vanart/oc paa vore egne vegne/som vor Herre Christus nu saa tro-

Verden er tryg i synd.

lige

lige formaner paa sit yderste/vere bekum-
rede oc bedrøffuede/ Thi synden skal dog
endelige straffis met den euige død / der
som mand icke forløsis der fra.

Whaffue wi icke vor fryd i Christo

Lige nu / som wi icke ere lydige i det
første/ Ingen græder/ Ingen beklager sig
for sin synd skyld/ Saa vil ingen paa Chri
sti vegne/ glæde sig aff hiertet/ Pendinge/
gods/ herlighed/ oc andet saadant fryder
hiertet / ehuor ringe oc lidet det oc er eller
vere kand/ Oc her/ som intet andet er end
naade / liff oc salighed / ere vore hierte
halff døde/ Wi haffue ingen attraa/ingen
forlengelse/ingen hiertelig begæring der
effter. Der faare er denne Predicken vel læt
oc ringe/ huo som vil acte hende effter or-
dene/ Men der imod drabelige suar oc al-
delis wmulig / naar som wi see til vore
hierte oc syndelige nature / Thi det er oss
metgiffuit/ at wi gerne omuende det. Der
som wi skulde græde for vore synders
skyld/ lee wi / der som wi skulde lee oc fryde
oss aff hiertet/ at Christus døde for vore
synder/ oc forhuerffuede oss det euige liff/
der græde wi / Thi at enten acte wi denne
glæde intet/ for anden verdzlig glæde/ der
wi elske mere/ Eller / huor som synden oc
Guds vrede gaar oss rettelige til hierte/
der

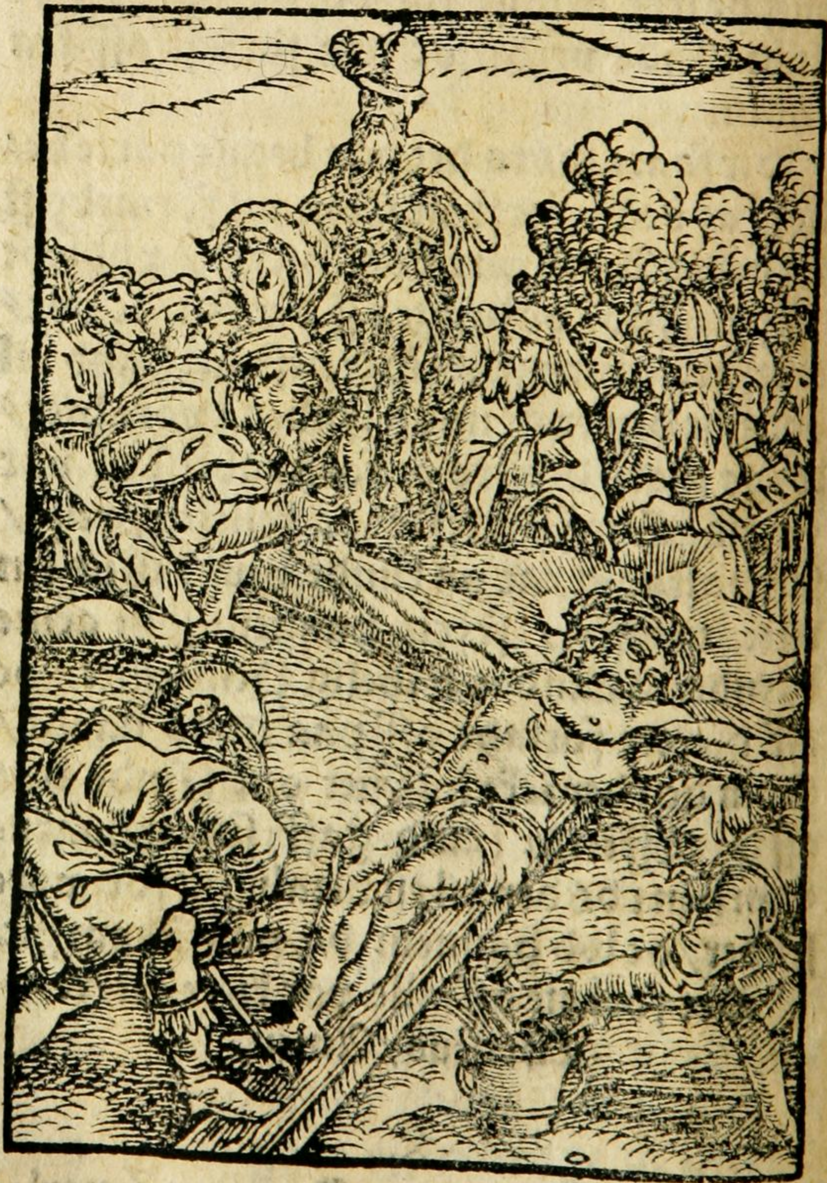
der huercken ville eller kunde wi lade oss trøste / Det vil icke ind i vort hierte/ at Christus her siger: Græder icke offuer mig/ Wi græde/ klage/ fortuile/ lige som Christus vaare icke død / lige som hand haffde icke betalet for vore synder / icke stillit Guds vrede/ oc icke forløst oss fra døden.

Der faare giørs det paa begge parte behoff at bede. Først/ at Gud vil formedelst sin hellig Aand røre vore hierte / vndlede oss fra synd/ oc drage oss der fra/ oc vocte oss fra al tryghed. Der nest/ at hand vil optende den trøst imod synden i vore hierte /oc giøre den tro oc forhaabelse til vor Herris Christi Offer oc fyllestgiørelse/ fast oc stadig/ at wi kunde beuise Gud sin rette tieniste / frycte hannem som arme Syndere/ vandre i idelig Penitentze/ oc aff hiertet forlade oss paa hans naade/ Som den der icke haffuer ont i sinde met oss / Efftterdi hand gaff sin enbaarne Søn hen i døden til en betalning for vore synder/ oc lød hannem dø paa Kaarssit.

Det forlene oss alle vor kiere Herre Christus/ Amen.

X.

Huorledis Christus bleff slagen til Kaarssit / oc huad hand giorde/taalde oc talede der paa / indtil hand døde/Matt.xxvij.

Oc der

Oc der de komme paa den sted/ som kaldis Golgatha / det er fordansket/ Hoffuitpandested/ da gaffue de hannem Edicke at dric-ke/blandet met galde. Oc der hand smagede det vilde hand icke dricke.

Oc der de haffde Kaarsfest han-nem/skiffte de hans klæder / oc kaste laad der om. At det skulde fuldkom-mis/som er sagd formedelst Prophe-ten: De skiffte mine klæder iblant sig/ oc kaste laad om min klædebon. Oc de sade der/oc toge vare paa hannem. Oc offuen ved hans Hoffuit sette de aarsagen til hans død / bescreffuen i saa maade: Denne er Jøde Kong. Oc der bleffue tho Røffuere Kaarsfe-ste met hannem/En hoss den høyre/ oc en hoss den venstre haand. Men de som der ginge frem/bespaattede han-nem/oc røste deris hoffuit/ oc sagde: Du som nedbryder Guds Tempel/ oc opbygger det i tre dage / hielp dig selff/Est du Guds Søn / da stig hid nid aff Kaarssit. Lige saa spottede oc de ypperste Prester hannem / met

Schrifftkloge oc de Eldste / oc sagde:
Andre haffuer hand hulpet / oc kand
icke hielpe sig selff. Er hand Israels
Kong/da stige sig nu ned aff Kaars-
sit/saa ville wi tro hannem. Hand
forlod sig paa Gud/hand frelse han-
nem nu / haffuer hand lyst til han-
nem/Thi hand sagde: Jeg er Guds
Søn. Lige saa forhaanede ocsaa
Røffuerne hannē/ som vaare Kaars-
feste met hannem.

Oc fra den siette time / bleff it
mørck offuer det gantske Land / ind-
til den niende time. Oc ved den nien-
de time robte Jesus høyt / oc sagde:
Eli/ Eli / lama asabthani: Det er/
Min Gud/min Gud / Huor faare
haffuer du forladit mig? Oc nogle
som der stode/der de det hørde/sagde
de/Hand kalder paa Elias. Oc strax
løb en aff dem / tog en Suomp / oc
fyllede hannem met Edicke / oc stack
hannem paa it røer/oc gaff hannem
dricke. Da sagde de andre: Holt/
lad see/om Elias kommer/oc hielper
hannē. Men Jesus robte atter høyt/
oc vdgaff sin Aand.

Oc

Oc see/Forhenget i Templet reff-
nede i thu stycke/fra det Øffuerste/til
det nederste. Oc Jorden beffuede/oc
Stenene brøste sønder/Oc Graffuer-
ne lode sig op/oc mange Helligens le-
geme/som soffue/stode op / oc ginge
aff Graffuerne/effter hans Opstan-
delse/oc komme i den hellige Stad/
oc obenbaredis faar mange.

Men Høffuitzmanden oc de som
vaare hoss hannem/ oc beuarede Je-
sum/der de saae det iordskel/ oc huad
som der skede/da forferdedis de saa-
re/ oc sagde: Sandelige vaar denne
Guds Søn.

Oc der vaare mange Quinder/
som longt fra saae til / huilcke der
haffde efterfult Jesum aff Galilea/
oc tient hannē / Iblant huilcke vaar
Maria Magdalena/ oc Maria Jaco-
bi oc Joses Moder/oc Zebedei børns
Moder.

Hvad som der skede paa Kaarssit/
bescriffue alle fire Euangelisterne/
men dog saa/ at den ene bemelder/

huad som de andre haffue ladet vde. Der faare før wi komme til den lerdom / som oss her bæris frem / da ville wi tilforn i denne Historie fortælie/ det ene stycke effter det andet/ lige som det skede.

Der Stridzmendene haffde ført vor Herre Christum til Hoffuitpande steden/ der som mand pleyde at affliffue obenbare Misdedere/ da gaffue de hannem/ som Mattheus formelder / Edicke at dricke blandet met Galde. Nu kaldis dette ord Galde/ icke en Galde aff leffuende Queg eller Fæ/ men en forgifftig oc bitter vrt. Met saadan drick/ som nogle mene / forgaffue de Folck / at de døde saa meget dissnarere / Men vor Herre Christus vilde icke dricke/ Thi hand gaff sig veluillige i denne død/ Saa staar dette ord Galde/ Deut. xxix. Psalm. lxix. Oc vdi Hieremie begrædelse i det iij. Cap. oc end da flere steder / Da sloge Stridzmendene hannem strax til Kaarssit / oc tho Misdedere met hannem/ den ene hoss den høyre / den anden hoss den venstre side. Men vor Herre Christus/ som den rette Prest/ der nu skulde vdrette sit embede/ bad for dem / som hannem Kaarsfeste/ oc for alle Syndere/ oc sagde: Fader/ forlad dem / thi de vide

Galde.

I. Vor Herris Christi første ord.

icke

icke huad de giøre / Huad for fruct denne bøn skaffede paa den samme tid / faa wi at høre her effter om Røffueren / Thi denne bøn vaar hans Euangelion oc predicken / huor aff hand lerde at kiende vor Herre Christum / at hand vaar Guds Søn / oc hengde fordi paa Kaarssit / at hand vilde betale for al verdens synder / oc skulde effter denne legemlige død / leffue oc regnere met Gud sin Fader euindelige. Euangelisterne formelde ocsaa / at Pilatus loed giøre en offuerscrifft offuer hans hoffuit / paa try tungemaal / Jesus aff Nazareth Jødernis Kong. Alligeuel saadant vaar sedvanligt at ske / at huer mand skulde vide / huor faare Folck bleffue aff liffuede / oc andre skulde støde sig der paa / Saa haffde det dog sin besynderlige mening met vor Herre Christo / at Jøderne / skulde ocsaa paa den samme tid der hand hengde saa ælendelige paa Kaarssit / formanis der met / at de icke skulde forarge sig paa denne død / men anamme hannem for deris Kong. Men det vaar forgeffuis / der faare tilskynder denne offuerscrifft dem / at de tale Pilatum til der om / at hand skulde icke scriffue / Jøde Kong / Men at hand sagde / at hand er Jødernis Kong. Da

bleff Pilatus fortørnit paa dem / oc vilde icke forvende scrifften / til it evigt vidnisbyrd offuer Jøderne / at de vilde icke vere stille / før de finge følt deris Kong paa Kaarsset.

Effter denne handel tage Stridzmendene vor Herris Christi kleder / oc dele dem i fire dele / fordi at de vaare fire / oc kiortelen / effterdi hand vaar icke syt / men tvindet eller knyt / da vilde de icke dele hannem / men de kaste laad der om / Oc Johannes siger / at saadant vaar tilforn propheteret i Scrifften / huor met hand vil giffue at forstaa / at det gick icke uforvarendis saa til / men aff Guds besynderlige raad / oc Kircken til it Exempel. Thi baade stycke giffuis her til kiende / først huorledis verden lader sig icke nøye der met / at hun slar de Christne ihiel. Men hun fører sig ocsaa ind i deris gods / ehuor lidet det oc er / oc plynder dem / som wi icke aleniste see i de gamle Historier / der som Julianus oc andre grumme Tiranner / fordreffue de arme Christne fra deris gods / oc røffuede fra dem det som de haffde / men Exempel ere ocsaa faar øyen paa denne dag / huorledis Tiranner oc Bisper / vel kunde lide / at deris vnderdane æde

kiød

klød imod deris forbud/ høre(som de det kalde) Luthersk predicken/ anamme Sacramentet i begge parte/etc. Thi der haffue de aarsage at trenge dem til at sælie huad som de haffue/eller at falde ind i deris gods eller at beskatte dem / som dem selff lyster. Men huor rige de vorde eller forfremmis aff saadane pendinge / det er oc faar øyen/at saadane wredelige syndelige pendinge/fortære alt det som de haffue/oc der er huercken velsignelse eller lycke mere hoff dem. Men at Stridzmendene kaste laad om vor Herris Christi kiortel/ det gaar besynderlige vd paa Parthier oc Kettere. Thi den hellige Scrifft er det klede/der vor Herre Christus haffuer ført sig i/oc lader see oc finde sig der vdi/Dette klædebon er tuindet vd igennem/oc knyt saa tilsammen/at mand icke kand skære eller dele det. Stridzmendene som Kaarsfeste Christum arbeyde der vel paa/det er/ Kettere oc Parthier. De haffue besynderlige denne vanart/at de ville haffue kiortelen altsammen/ oc tage huer mand met ord/at Scrifften kommer offuer it met dem/oc haffuer den samme mening der de haffue/Lige som wi paa denne dag besynderlige see paa Sacramente sueruere/ De

 acte

acte det ord (Det er mit Legeme/det er mit Blod) for it ringe ord / oc sige: Det er ekon it eniste Sprock. Oc der imod rose de / at den gantske Scrifft er fuld met Sprock/at Christus er icke mere paa iorden/men i Himmelen. Dette er alle Ketteris art/at de fatte dem en besynderlig mening/wden Guds ord / den samme mening flagrer stedze omkring faar deris øyen/lige som it blaat glass/ huad som de see der effter/det synis dem altsammen at vere blaat/oc komme offuer it met deris mening. Men de ere indtende skalcke/Lige som Paulus kalder det Ephe. iiij. der som hand formaner / at de skulle icke lade sig føre aff huer lerdoms vær / formedelst menniskens skalckhed. Der kaldis det ord skalckhed i Gredsken Kibia/ paa danske/ Terninge spil eller slindigt skalckhed. Fordi at lige som hine arge skalcke sette Terningen/ at hand skal bære huad som de ville/saa giøre oc Kettere oc Suermere met Scrifften/huer vil haffue hende altsammen/oc bruge Terningen der til. Nu ville wi til Historien igen.

Som vor Herre Christus nu henger paa Kaarssit/seer hand sin Moder oc sin Moder søster/oc Johannem hoss dem/oc

hand

hand siger til sin Moder / Quinde see det er din Søn / oc til Discipelen / See det er din Moder. Aff saadant begyntis den store bespottelse aff allehonde statte / De Øffuerste sige: Hand haffuer hulpet andre / Hand hielpe sig nu selff / er hand Christus Guds vdualde. Met saadane skarpe forgifftige ord / ville de icke alenisthe bespotte oc forhaane vor Herre Christum / men ocsaa vende Folcket fra hannem / at de intet skulle holde aff hannem / oc sla hen i værit / oc foracte / alle de vnderlige gerninger oc predicken / som de haffde hørt oc seet / oc holde hannem for en Guds bespottere. Stridzmendene / som de der vaare Hedninge / oc passe intet paa Gud / spotte hannem ved en anden maade / giffue hannem edicke til en verquegelse drick / oc sige: Est du Jødernis Kong / da hielp dig selff. Paa det siste kommer den ene Røffuere / bespotter ocsaa oc siger: Est du Christus da hielp dig selff oc oss / Men den anden Røffuere straffede hannem for saadane ord / Ey siger hand / at der er saa aldelis ingen Guds fryct i dig? Der henger du / inden tho eller tre time ere forløbne / er dit liff at ende / Saa haffuer du alle dine dage verit en fortuilet Skalck lige

saa vel som ieg/oc haffuer vel fortient saa-
dan straff/Vaare det icke da tid/at du be-
tenckte din salighed/oc offuergaffue saa-
dane wskickelige ord? Effter denne for-
maning vender hand sig til vor Herre
Christum/oc siger: Herre kom mig ihu
III. naar du kommer i dit Rige / Oc Jesus
suarede hannem/Sandelige ieg siger dig/
i dag skalt du vere met mig i Paradiss.

J det samme kom der it gruseligt
mørck/som gantske oc aldelis vaar wna-
turligt/oc døds angist tuingde vor Herre
Christum saa suarlige / at hand robte/
IIII. Min Gud / Min Gud / hui forlodst du
mig? Dette forstode Jøderne offuermaa-
de vel/men saa haadske oc forstyrede vaa-
re de paa hannem / at de foruende hans
ord/oc sagde: See / nu rober hand paa
Elias/Holt/lad see om Elias kommer oc
hielper hannem. Der Jesus viste nu at det
vaar paa det neste fuldkommet altsam-
men/at Scrifften skulde fuldkommis / si-
V. ger hand/Mig tørster. Da toge Stridz-
mendene strax en Suomp met edicke/ oc
lagde hannem om en Jsop/oc hulde han-
nem det der til munden. Der Jesus nu
haffde taget edicken/sagde hand: Det er
VI. altsammen fuldkommet / som hand vilde
sige:

sige: Verden oc Dieffuelen haffue giort/ saa meget som i deris mact vaar/saa haff-uer ieg ledet oc taald / saa meget som der giordis behoff til alle menniskens genløss-ning/oc der vaar propheteret i Scrifften formedelsk Propheterne/Nu er det vde/ Oc hand robte/met høy røst/Fader/Jeg befaler min Aand i dine hender/oc som hand det haffde sagd / gaff hand sin Aand op.

Oc strax i det samme/reffnede Tem-plens forhenge i thu stycke/fra øffuerst til det nederste/til it vidnisbyrd/ at det rette Offer vaar nu offrit der Gud haffde be-hagelighed til/oc at det skulde nu fremde-lis haffue ende / met Louen oc Lousens Offer/huilcke der ekon vaare en figure til dette Offer. Thi Templet vaar saa bygd/ at Folcket stod fremmerst / at høre der Guds ord/oc at siunge oc bede. Der nest vaar it skille rum/lige som Chor er i vore Kircker/der ginge aleniste Presterne ind/ oc vdrette Gudstieniste met Offer oc an-det/Denne del kalledis det hellige / fordi at der motte ingen gaa ind wden de helli-ge Prester. Der nest vaar end it andet skille rum/der som Naadestolen vaar inde/ det kalledis det allerhelligste / dette rum vaar

skile

skilt fra det hellige met it forheng (som Papisters hungerdug hengde mit it Chor om Fasten) Oc der motte ingen gaa ind/ uden aleniste den ypperste Prest / oc det ekon en gong om aarit / oc offrede der for sine egne oc for Folckens synder/ Om dette forheng sige nu Euangelisterne / at det reffnede/til it vidnisbyrd at saadan Guds tieniste skulde altsammen vere wde / oc haffue ende/efterdi den rette Prest/Guds Søn icke nu haffuer offrit Koblod eller Kalffue blod/men sit egit legeme oc blod/ faar Gud sin Fader for den gantske Verdens synder. Effter at forhenget vaar nu saa reffnet skede der it stort iordskel/ i hvilcket Stene bryste sønder / oc mange Helligens Graffuer lode sig op / aff hvilcke mange Helligens legeme stode op / effter Christi opstandelse/oc obenbaredis mange i Jerusalem / oc uden tuil predickede om Christo / oc gaffue hannem vidnisbyrd / at hand er Christus / oc den rette Messias. Disse fore til Himmels met vor Herre Christo ind i det euige liff / lige som tilforn Henoch / oc effter Syndfloden Moses oc Elias. Thi Gud vilde stedze beuare det haab om de dødis opstandelse i sin Kircke / Men her met vor Herre Chri-

re Christo skede det met it stort tal.

Høffuitzmanden nu/som skulde holde hoss Kaarssit oc andre / der de saae dette iordskel oc andet mere vsedvanligt som der skede / da forferdedis de / oc sagde: Sandelige denne vaar Guds Søn / Oc alt det Folck som der vaar hoss / oc saae til/der de saae huad der skede/ sloge de sig faar deris bryst/oc vende til bage igen.

Saa meget fortelie Euangelisterne/ at der skede hoss Kaarssit/indtil vor Herre Christus gaff sin Aand op. Nu er det for meget at handle i en Predicken / der faare ville wi paa denne tid ekon tage disse thu stycke faar oss. Det første/huor faare Euangelisterne dog føre mere scriffe ind i Christi pinis Historie / end anden sted. Oc der nest om Kaarssit / Huor faare Gud tilstedde at hans Søn ret saa lige skulde dø denne død.

Om det første/at Euangelisterne føre saa megen scrifft/Christi pinis gantske Historie igennem/ det skeer for denne sag skyld / at de der met ville møde den forargelse/der denne pine fører met sig / oc Disciplene besynderlige vel forsøcte. Thi at see huor suarlige icke alenliste de vantro Jøder/men ocsaa Christi Disciple selff/ I. Huor faare der førts saa megen scrifft i Passien.

forarge

forarge sig der paa / at Christus døer saa forsmædelige oc elendelige. Baade Jøderne oc hans Disciple haffde den tancke / at vaare hand Christus / da skulde hand hielpe det forfaldne / arme / forderffuede Kongerige op igen. Lige som mand seer / at denne tancke ocsaa bleff i Disciplene effter Christi opstandelse / der Christus nu vilde fare til Himmels / oc forlade dette leffnet her paa iorden. Thi at lige paa den samme tid spørie de hannem at paa Olie-bierget / Skalt du paa denne tid oprette Israels Rige igen ? Der vor Herre Christus nu kom i sine fienders hender / oc loed dræbe sig paa kaarssit / da falt det haab aldelis bort / som de haffde hafft paa hans herligheds vegne. Lige som de tho Disciple der ginge til Emaus friligе bekiende / oc sige: Wi haabede hand skulde forløse Israel / Som de vilde sige : Det er wde / wi haabede fast anderleds / end oss vederfaris. Jøderne fulde end dybere i saadan forargelse / Thi der faare at vor Herre Christus døde saa forsmædelig en død / oc icke vilde redde sig / da hulpe huercken vnderlige gerninger eller predicken / de hulde hannem aldelis for en forførere / oc tradzede hannem / At vaare hand Guds Søn / da skul-

da skulde hand stige ned aff Kaarssit/saa vilde de tro paa hannē. In summa/Baade Disciple oc Jøder / alligeuel de haffde wlige sind til hannem/Jøderne vaare hannem bitterlige hadske / Disciplene haffde hannē hiertelige kier / Jøderne vaare glade aff hans wlycke/Disciplene bleffue sorgefulde oc bedrøffuede der aff/Saa tencte de dog baade/at det vaar nu wde met hannem/ hand vaar icke den rette Messias.

Hueden kom da denne dom oc forargelige tancke? Icke aff andet / end at de haffde icke Scrifften faar øyen/oc/ tencte icke flitelige paa Propheterne. Thi det staar i Propheterne/at Messias skal taale død oc pine/Esa.liij. Det staar der i / at hand skal regnis lige ved Misdedere/ Esa.lj.Det staar der i/at den som sider til bords met hannem skal forraade hannem/oc selie hannem for xxx. Sølff pendinge/Psal.xlj.Zacha.xj. Det staar der i/ at Stridzmend skulle dele hans kleder / oc kaste laad om hans kiortel/Psal.xxij.Det staar der i / at naar hand beklager sin trøst/da skulle de giffue hannem edicke at dricke/Psal.lxix. Det staar der i/ at mand skal icke sønderbryde noget aff hans been/ men obne hans legeme met it spiud / Exo.

Prophecier om Christi pine.

P xij. Za-

xij.Zacha.xij. etc. Der som Disciplene oc Jøderne haffde nu tagit faar sig Propheternis scrifft/oc studeret der flitelige vdi/da haffde de icke aleniste icke forarget sig paa saadan pine oc denne forargelige død/men end ocsaa fattet en trøst der aff/oc besluttet. Efterdi det gaar denne Mand saa/som den hellig Aand haffuer tilforn propheterit formedelst Propheterne oc i Psalmerne/da kand det icke feyle at hand skal io vere den rette Messias. Men der de ville icke haffue Scrifften faar øyen/da kunde de icke fri sig fra denne forargelse/hun slider dem bort lige som en flod/at de aldelis miste Christum.

Efterdi nu Apostlene haffue lært aff egen forsøgelse/huad skade de finge der aff/at de ginge fra Scrifften oc icke trode hende/Der faare drage de stedze scrifften ind met i Historien/Som de vilde sige: Det synis vnderligt/at denne skal vere Guds Søn oc den rette Messias/der henger saa elendig paa Kaarssit/huilcken Stridzmendene handle saa vbarmhiertelige met/oc bruge saa stor fortredelighed. Men forarger eder icke der paa/Seer huad den hellig Aand haffuer saa lang tid tilforn formedelst Propheterne prophete-

pheterle om Messia/Da skulle i befinde det i gerningen / at denne Jesus er den rette Messias/ oc at det skal icke gaa Messia anderleds her paa iorden. Thi det er sandelige vist/ at huo som icke bliffuer ved ordet/ hand skal oc icke kunde staa imod den ringiste forargelse / Ordet alene skal opholde oc beuare oss/ ellers er det i alle maade forderffuit met oss.

Der faare skal huer mand fly Kettere oc Suermere / lige som Dieffuelen selff/ huilcke der føre oss fra ordet oc scrifften til menniskens tancker/ Som Paffuen/ Sacramente suermere / oc andre giøre. Thi det kaldis at føre Klippen vd paa fløds sand/ io mere mand begærer at staa der fast/ io dybere siuncker mand nid/oc er wmuligt at nogen kand tage sig vare / at hand skal io endelige falde. Thi Guds ord er alene den rette bestandige Klippe / der mand kand staa fast paa. Huo som nu vil skicke sig rettelige hand skal see til/at hand haffuer Guds ord. Der faare naar Christus siger / Det er mit legeme/ det er mit blod / da tro du/ oc følge icke de forførere/ som sige: Det er ekon brød / det er ekon vin. Naar Christus siger: Huo som trór paa mig/hand skal icke see døden euindeli-

ge/da tro det oc følge icke Paffuen / som foruiser dig hen til Messoffer / Helligens forbedelse/oc dine egne gerninger / Saa kant du vere visser paa din sag / oc est fri fra forargelse.

Nu ville wi oc tale noget om det an/det stycke/At Guds Søn vor kiere Herre oc F[illegible]rløsere/skulde aff Guds besynderli/ge raad/lige saa dø paa Kaarssit. Huilc/ket der actedis hoss Jøderne for den for/argeligste/forsmædeligste død / oc meget ia meget gruseligere / end hoss oss er ga/lie eller steyle/for denne sag skyld / at der staar saa screffuit i den femte Mosi Bog vdi det xxj. Naar nogen haffuer giort en synd/at hand er skyldig at dø/ oc bliffuer saa aff liffuit / at mand henger hannem paa it Træ/da skal icke hans legeme bliff/ue paa træet om natten/ men du skalt be/graffue hannē den samme dag. Thi hand er forbandet aff Gud som bliffuer hengd/ paa det du icke skalt besmitte det Land/ som Herren din Gud giffuer dig til arff/ue. Om nu denne strenge dom offuer de hengde taler om det tilkommende ende/ligt/at hans Søn selff skulde saa affliff/uis / eller om den fremfarne wlycke / at menniskē i Paradiss falt i Guds wlydig/hed/

Huor faare Christus skulde dø paa Kaarssit

hed / oc oed aff det forbudne træ / der lig-
ger besynderlige ingen mact paa. Dette er
det ypperste oc nytteligste / at wi vel skulle
lære oc mercke / at Gud kalder dem alle
forbandede / som dø paa træ. Thi der føl-
ger det woden middel / efftersdi Christus oc
døer paa træ / at hand oc er bleffuen en for-
bandelse / oc kaldis forbandet / Som
Dieffuelen oc verden besynderlige der faa-
re legge hannem denne død paa / oc gynde
hannē den gerne / at hand kaldis aff Gud
selff en forbandet død. Men huorledis
mand skal forstaa det / oc om mand skal
trøste eller forarge sig der aff / ville wi høre
aff den hellige Paulo / Thi hand hand-
ler disse Mosi ord / Gal. iij. oc siger saa.

Christus frelste oss aff Lousens for-
bandelse / der hand bleff en forbandelse
for oss. Thi det staar screffuit / forbandet
er huer mand som henger paa træ / paa
det at Abrahe velsignelse skulde komme
iblant Hedningene i Christo Jesu / oc wi
skulde saa anamme den foriette Aand for-
medelst troen. Lader oss io flitelige be-
tracte disse ord. Paulus holder disse thu
ord forbandelse oc velsignelse smuct skicke-
lige imod huer andre / oc fører oss til bage
til den foriettelse / som skede Abraham / der

Gud sagde: Formedelst din Sæd vil ieg velsigne alle verdens slecter. Thi der kunde wi icke andet end beslutte / at skulle alle verdens slecte velsignis formedelst Abrahams Sæd / saa ere io alle verdens slecte vnder forbandelse / huad haff de de ellers foriettelsen behoff om velsignelse? Der imod skal denne sæd / ved huilcken velsignelsen skal komme / alene vere den velsignede sæd / der Gud icke er vred paa / men der som idel naade oc velsignelse er hoss. Nu er det oc vist / Huo denne Abrahams sæd er / Som er / Jesus Christus / født af Jomfru Maria / den enbaarne Søn aff Faderen / som er alene fuld met naade oc sandhed / Alle andre menniske fra den første Adam / indtil den siste / ere paa deris naturis vegne / fulde met vgunst / Gud er dem vred / hand er deris fiende / der er ingen velsignelse / men forbandelse hoss dem / Fordi at de ere alle syndere.

Huorledis skicker det sig nu / den velsignede Abrahams sæd / bliffuer hengd paa træ / der Gud sagde om / Forbandede ere alle de som henge paa træ / der faare kaldis det icke nu mere den velsignede sæd / men den forbandede sæd / lige som Paulus formelder det klarlige / oc siger: Hand er bleff-

bleffuen en forbandelse. Huor faare dog?
Wi for vore synders skyld ere en forban-
delse/oc vnder Guds vrede/Christus den
enbaarne/er fuld met naade oc sandhed.
Huorledis kommer hand nu paa træ?
Huor faare kaster hand sig vnder Guds
formaledidelse? Huor faare lader hand
sig Kaarsfeste? For vor skyld/siger Pau-
lus/hand er bleffuen en forbandelse for
oss/hand vilde bære Guds vrede/ oc be-
tale for vore synder/ at wi skulde komme
til velsignelse/det er / anamme den hellig
Aand/forløsis fra synd/oc bliffue Guds
børn. Thi det gaar her til/lige som met en
forborget Tryglere/ der er meget skyldig
bort/oc kand icke betale/oc en anden tager
sig hans geld til som det formaa / siger
god for hannem/oc giør sig saa geldskyl-
dig/at hand skal betale det som den fatti-
ge vaar skyldig / lige som Paulus siger
offuermaade smuct: Roma.viij. Det vaar
Louen wmuligt / at hun skulde hielpe oss
fra synden oc døden/Der faare halp Gud
oss i saa maade/Hand sende sin Søn i det
syndelige kiøds skickelse(det er/Guds Søn
bleff Menniske / hand førde sig i vort
kiød oc blod)oc Gud fordømde synden i
kiødet/ formedelst synden (det er / Gud

Christus en forbandelse for oss.

giorde oss fri fra synden / formedelst sin enbaarne Søn / som bleff it syndoffer / oc skulde betale for synden / oc føre saa Abrahe velsignelse paa oss / som vaare vnder forbandelse) Som Paulus smuct forklarer sig selff / ij. Corint. v. Gud giorde den der icke viste aff synd / til synd for oss / at wi skulde bliffue i hannem den retferdighed som gielder faar Gud. Saa ligge baade stycke paa Christo / At hand bliffuer en forbandelse / oc der til met en synd / det er / it syndoffer / der alle menniskens synder / oc der til met / Guds vrede oc den forsmædelige død ligge paa oss til hielp / at wi der effter skulle bliffue quit oc fri. Som Døberen Johannes fordi kalder hannem it Lam / det er / it slacte Faar oc Offer / beskicket der til aff Gud / at hand skal borttage den gantske verdens synder. Oc vor Herre Christus siger selff / Johan. xij. Naar ieg bliffuer ophøyit / vil ieg drage alle ting til mig. Oc Johan. iij. Lige som Moses ophøyde Hugormen i Ørcken / saa skal oc Menniskens Søn ophøyis / at alle som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige liff. Oc Paulus siger / at hand veed intet / hand vil oc intet vide / wden den Kaarsfeste Christum. Thi

hand

hand er der faare Kaarsfest/ at hand vil-
de hellige / forløse oc retferdig giøre oss/
som til euig tid skulde bleffuit forderffue-
de i synden paa vore egne vegne / vnder
døden oc Dieffuelens Tiranni.

Huo vil nu forarge sig paa kaarssit? Huo
vil acte denne død at vere forsmædelig?
Huo vil icke tacke Gud aff hiertet der faa-
re/at hans Søn henger paa træ / oc tager
paa sig den forbandelse / som for syndens
skyld skulde verit paa oss? Hand henger
der som it forbandet menniske/der Gud er
vred paa/den Gud lader komme i skam/
nød oc angist. Saadant(siger Paulus)
skeer for din oc min skyld / at wi skulde
komme til velsignelse/ Thi at haffde for-
bandelsen bleffuit ligende paa oss/da haff-
de wi mist velsignelsen / men der kommer
den velsignede sæd / oc tager den forban-
delse / som ligger paa oss/ fra oss / oc leg-
ger hende paa sig selff / oc den velsignelse
hand haffuer / kaster hand paa oss / Eff-
terdi hand nu vilde oc skulde vere en for-
bandelse for vor skyld / da burde hannem
ingen anden død / end denne død paa træ/
der Guds ord predicker om / at det er en
forbandet død.

Her skalt du vel lære dette forskel / at

 du skalt

du skalt icke døme effter det som du seer met øyene/ men effter det der Guds ord si-ger dig faare. Effter den vduortis anseelse er vor Herris Christi død / en forsmæde-lig død / oc som Gud selff kalder denne død en forbandet død / Det træ som hand døer paa / er it formaledidet forbandet træ / Huor faare dog? Fordi at alle vore synder henge der paa. Thi synd oc forban-delse / eller Guds vrede oc al wlycke høre tilsammen. Der faare siger Esaias: Mange skulle forarge sig offuer hannem / thi hans skickelse er wsynligere end andre Folck / oc hans anseelse / end menniskens børn. Item / Wi saae hannem / men der vaar ingen skickelse / at wi kunde begære hannem / Hand vaar den aller foracteligste oc wuerdeligste / fuld met pine oc siug-dom / Hand vaar saa foractet / at mand skiulte ansictet faar hannem / Der faare ac-tede wi hannem intet. See / dette er den vduortis anseelse / oc det er wmuligt at fornufft kand anderleds døme / effterdi Gud kalder den forbandet / som døer paa træ / Træit er forbandet / den der henger paa er forbandet / Sagen / huor faare hand henger der paa / er ocsaa forbandet. Thi der hører forbandelse til døden / oc io

mere

mere synd der ligger paa vor Herre Chri⸗
sto/io større er oc forbandelsen.

See nu fremdelis / huad der følger
aff/at Christus den velsignede fød døer
saa forbandet en død / oc bliffuer selff en
forbandelse for oss. Paulus siger det met
offuermaade drabelige ord / det skede der
faare/at Abrahe velsignelse skulde komme
iblant Hedningene/oc wi skulde saa anã⸗
me den hellig Aand. Der findis noget an⸗
det/end wi kunde see met legemlige øyen.
Menniskens øyen forarge dem paa saa⸗
dan en forsmædelig død/forbandet aff
Gud / Men det er oss en salig død/som
tager forbandelsen fra oss/ oc fører Guds
velsignelse paa oss. Det træ som er i sig
selff it forbandet træ/er oss it saligt træ/
it dyrebart Altere / paa huilcket Guds
Søn offrer sig selff Gud sin Fader for
vore synder/oc lader see sig / at hand er
den rette euige Prest/som der faare kom⸗
mer paa det forbandede træ / oc giør sig
det til it saligt Altere/ at wi skulde forlø⸗
sis fra synden/ komme til Guds naade/
oc vorde hans børn. Der faare haffue de
gamle Lærere giort dem saa smucke tanc⸗
ker om Kaarssit oc det forbandede træ.
Der i Paradiss (sagde de) gaff it deyligt
træ

træ aarsage til/at wi fulde i synden oc dø-
den/ Men her er it gammelt forfornit træ/
it forbandit træ/ vaar aarsage til/ at wi
skulde bliffue fri fra synden/ oc komme til
det euige liff. Thi der henger Guds Søn/
met vdracte arme til it vidnisbyrd/ at
hand vil ingen forstøde/men gerne anam-
me huer mand/ oc som hand selff siger/
Johan.xij. at hand vil drage alting til
sig/ Hans hoffuit holder sig op imod
Himmelen/oc viser oss veyen til det euige
liff/ Hans føder henge ned imod iorden/
thi hand traader paa den gamle Hug-
orm/som kryber paa iorden/ Dieffuelen
paa hoffuedit/oc tager alt hans mact fra
hannem. Thi efftersdi vor kiere Herre
Christus henger der/betaler oc giør fyllest
for vore synder met sin død/ hand bliff-
uer en forbandelse for oss/ der met mister
Dieffuelen sin mact/som for syndens skyld
haffde bekommit mact offuer oss/ Der
faare lader oss her lære at kiende oc prise
vor naadige Faders naadige vilie i Him-
melen/oc hans hierte imod oss/ som icke
sparede sin Søn/ men gaff hannem i
døden/ia vdi Kaarssens død/oc loed han-
nem bliffue til en forbandelse/at wi skulde
faa velsignelse/ vorde fri fra synden/
anam-

anamme den hellig Aand / oc bliffue til euig tid salige. Det forlene oss Gud alle/Amen.

XI.

Om Christi Bøn paa Kaarssit/oc den Røffuere hoss den høyre haand.

DEr bleffue tho andre Misdedere førde bort met vor Herre Jesu / at de skulde affliffuis met hannem. Oc der de komme til den sted / som kaldis Hoffuitpande sted/ da Kaarsfeste de hannem der/ oc Misdederne met hannem/den ene ved den høyre/ oc den anden ved den venstre side. Oc Jesus sagde: Fader forlad dem/thi de vide icke huad de giøre. Oc de skiffte hans klæder / oc kaste laad der om / oc Folckit stod oc saa til. Oc de Øffuerste met dem/bespottede hannem / oc sagde: Hand

haffuer

haffuer hulpet andre/hand hielpe ſig
ſelff/er hand Chriſtus Guds vdual-
de. Der beſpottede ocſaa Stridzmen-
dene hannem/ traadde til hannem/
oc bare hannem edicke/ oc ſagde: Eſt
du Jø-

du Jødernis Kong / da hielp dig selff. Der vaar oc en offuerscrifft screffuen offuen offuer hannem / met Grekske oc Latinske oc Hebraiske Bogstaffue: Denne er Jødernis Kong. Men en aff Misdederne/som vaare hengde / bespottede hannem/ oc sagde: Est du Christus / da hielp dig selff/oc oss. Da suarede den anden/straffede hannem / oc sagde: Oc du frycter dig ocsaa icke for Gud / du som dog est i lige fordømelse. Oc sandelige wi ere tilbørlige der i / thi wi faa / det vore gerninger forskyllede/ men denne handlede intet wstickelige/oc hand sagde til Jesum: Herre/ tenck paa mig naar du kommer i dit Rige. Oc Jesus sagde til hannem: Sandelige ieg siger dig/ J dag skalt du vere met mig i Paradiss.

DEn hellige Euangelist Lucas formelder her thu stycke / som ere offuermaade trøstelige / Oc alligeuel Mattheus oc de andre haffue ladet saadant wde / saa ville wi dog føre det ind met/at wi kunde haffue Christi pinis Historie

storie altsammen. Det første er / at som Christus bleff slagen til Kaarssit / oc Kaarssit bliffuer opreyst met hannem / da begynder hand strax oc for alle ting at bede / oc siger: Fader / forlad dem / thi de vide icke huad de giøre. Det andet er om Røffueren / som hørde denne bøn / oc lerde saa meget der aff / at denne Jesus / er Guds Søn / oc den rette Christus / begærer der faare at hand icke skal forglemme hannem / naar hand kommer i sit Rige. Disse thu stycke ville wi nu paa denne tid tage faar oss / thi de ere offuermaade trøstelige / oc kunde aldri nock betenckis eller forklaris aff oss. Saa giørs det der for vden behoff / at wi skulle icke aleniste see til de gerninger / der denne Mand giør / oc til hans pine / men ocsaa høre hans ord flitelige / der hand predicker / Thi der met forklarer hand sin gerning oc pine / huor faare hand er der / oc huad hand giør. Wi skulle oc for alle ting skille denne pine / fra alle andre menniskis pine / Icke aleniste paa Personens vegne / at Jesus Christus er evig Gud / formedelst huilcken Himmel oc iord ere skabte / oc alting er giort / Men ocsaa paa den aarsagis vegne som vaar til hans pine / oc for den nytte oc fruct / huilcken

Om Christi bøn oc Røffueren.

huilcken der kommer aff saadan pine / oc ellers icke aff noget menniskis eller Engels eller noget Creaturis pine. Thi hand lider (som i hørde nest tilforn) icke for sin egen skyld / men for vor skyld / at wi der met skulle bliffue quit oc fri / fra synden oc døden. Dette samme høre wi oc her i hans ord / huilcke huer Christen skal met rette mercke / oc trycke dem ind i sit hierte som det høyste ligende fæ oc den beste trøst.

Thi at hand siger der paa Kaarssit: I.
Fader / forlad dem / thi de vide icke huad de giøre. Disse ord giffue klarlige tilkiende / som hand nu henger der i Lucten paa Kaarssit / at hand er i sit rette Preste embede / oc fuldkommer sin gerning / der hand er kommen til iorden faare / icke aleniste met sin pine / at hand offrer sig selff / men ocsaa met sin bøn. Thi det er en Prestis embede baade at offre oc bede. Oc offeret gaar rettelige der hen / at / som hand siger Johannis i det xvij. Hand vilde hellige sig selff for oss / at wi skulde bliffue helligede i sandhed oc rettelige. Item / Johan. x. At hand vilde giffue sit liff / for sine Faar. Saadane sprock finder du mange flere / huilcke der alle bære vidnisbyrd / at hans pine skal kaldis / en pine for oss /

Om Christi bøn paa Kaarssit

icke for hannem selff/eller for hans skyld. Denne gerning oc offer vdretter hand der/met saadan en aluerlighed / at hand ocsaa beder/At Faderen vil tilgiffue dem/ som hannem Kaarsfeste / icke straffe synden/men forlade. Paa det at huer mand skal see/ huor faare hand er kommen hid paa Kaarssit/oc trøste sig.

Der faare skalt du først lære aff denne bøn / at vor kiere Herre Christus er en Prest / oc haffuer vdret sit Prestembede der paa Kaarssit. Thi det hører rettelige til Prestembedet / at bede for Syndere/ Spør du nu/huad for en Presterlig prydelse eller kledebon hand haffuer/ eller Altere / Efterdi Aaron i Louen haffde sin besynderlige Presteprydelse / huilcket der vaar en prydelse til pral oc bram / Saa maat du see hid paa Kaarssit / der henger hand nøgen oc blot / fuld met saar / oc haffuer icke en traad paa sit legeme / Oc alligeuel vdretter hand sit Prestembede paa det aller beste oc fliteligste / at hand ocsaa beder for sine fiender. End dog saadant er icke nu Presteligt/ saa skal dog ingen forarge sig der paa/thi det haffuer aldelis en anden mening met denne Prest/ end met Moses Prester. Lige saa seer du

huorle-

huorledis Offuerscrifften staar offuen hans Hoffuit / At hand er Jedernis Kong/som hand selff bekiende obenbare oc klarlige faar Pilato/ Denne Titel stic- ker sig oc ilde met den vduortis anseelse/ Thi at i den sted hand skulde haffue Pur- pur/er hans gantske legeme blodigt / oc fult met saar oc ribler/ Oc i den sted hand skulde haffue en gyldene Krune/bær hand torn som er slagen i hans hoffuit. Saa- dan en Prest oc Kong / finder du der paa Kaarsset / huilcken verden skammer sig ved/foracter hannem/oc vil huercken hol- de hannem for Kong eller Prest / Som Esaias siger: Wi saae hannem/Men der vaar ingen skickelse / at wi kunde begære hannem. Hand vaar den allerforacteligste oc wuerdeligste / fuld met pine oc siug- dom / Hand vaar saa foractelig/at mand skiulte ansictet faar hannem / der faare ac- tede wi hannem intet.

Men det maa lade sig ansee faar ver- den / oc met kiødelige øyen / huorledis mand vil/saa skal det dog vere oss den kie- riste/deyligste/liffsaligste prydelse/at den- ne Prest offrer sit eget legeme oc blod der paa Kaarsset/ paa en wærlig / Ja oc saa wilder oc forbandet sted. Thi at Øren/

Køer / Kalffue som mand offrede / de bleffue offrede paa it viet Altere. Men Christus offrer sig selff paa it wuiet oc forbandet Altere. Lige som end nu Galie oc Steyle er fælsome werlige steder. Thi saa staar i Mose / Forbandet skal den vere / som døer paa træ. Faar verden er saadant straffeligt oc wærligt / at denne Prest icke maa haffue den sted til sit Offer / der Køer oc Kalffue haffde. Men det skeer altsammen for vor skyld / oc oss til gode / at wi skulle lære / at hand giorde it fuldkommeligt Offer for vore synder / som oc bleff omtalit i den neste predicken. Thi at lige som vore synder icke kunde forligis eller affbetalis / wden formedelst denne Prest / som vaar Guds euige Søn / saa kunde denne Prest / intet hederligt Altere haffue / eller kaastelig prydelse / for vore synders skyld. Men saadant hindrer hans embede intet. Hand offrer icke aleniste sit liff oc legeme / men hand beder ocsaa for de arme vanuittige Syndere.

Der faare skulle wi hiertelige trøste oss i denne Prest oc hans embede. Thi at lige som hand lider / saa beder hand oc / Icke aleniste for dem / som paa den tid vaare neruerendis / oc lagde hender paa han-

hannem/oc ſloge hannem til Kaarſſit/ thi det vaare at drage Chriſti bøn for meget ind/men ocſaa for oſſ. Fordi at de vaare ekon vore ſynders tienere oc ſuenne/ Der ſom dine oc mine ſynder icke haff de ſlaget Chriſtum til Kaarſſit / da haff de de vel ladet hannem bliffue met fred. Men eff terdi Chriſtus / ſom den rette Preſt oc Guds Lam er der/at betale met ſit Offer eller død / for den gantſke verdens ſynder/ det giør/at Jøder oc Hedninge faa mact/ at giøre imod hannem. Der faare naar hand beder for dem hannem Kaarſfeſte/ da beder hand ocſaa for oſſ menniſke alle/ ſom met vor ſynd giffue aarſage til hans Kaarſſ oc død.

Der faare ſkulle wi icke anderleds anſee den Galie oc det Kaarſſ/ der Chriſtus taalde pine paa/ end it Altere / der Chriſtus offrede ſit legeme paa/oc vdrette ocſaa ſit Preſterlige embede met ſin bøn / at wi ſkulde bliffue quit fra ſynden/ oc fri fra den euige død. Thi at huo ſom borttager ſynden/hand tager oc døden bort / Fordi at døden haffuer icke mere mact / huor ſom ſynden er borte / diſligiſt icke heller Helffuede. Dette vdrette Chriſtus vor eniſte oc euige Preſt paa Kaarſſit/oc forligte

oss met Gud / uden vore gerninger / for-
medelst sin egen pine / at hand bleff en for-
handelse for oss / oc døde paa Kaarssit for
vore synder skyld / oc endelige giorde sin
bøn for syndere / Der skalt du tencke til /
at du oc aff hiertet tacker hannem saare.

J Paffuedomet predickede mand saadant ocsaa / men wanseendis / at texten er saa klar / oc gerningen saa obenbare / at Christus offrede sig selff paa Kaarssit / oc taalde pine / da predicke de / At wi skulle selff vere Prester / oc formedelst vore egne gerninger forhuerffue det euige liff. Men vor lerdom / at wi lære / at Christus den eniste / rette Prest forløsde oss fra synden / oc fortiente oss det euige liff / forbande oc fordøme de som Ketteri. Er icke da det en iemmerlig handel? Er saadant icke en gruselig vrede / blindhed oc straff offuer den wtacknemelige verden? At Papister predicke / at Christus offrede sig paa Kaarssit for oss / oc rase alligeuel imod oss / oc vdstyrte wskyldigt blod / fordi at wi forfremme saadan lerdom / oc vise Folck til saadan trøst? Det kaldis io (som Esaias truer Guds ords foractere) at vere blind met seendis øyen / oc icke høre met obne øern / oc haffue it forstocket wfor-
stan-

standigt hierte. Thi huorledis kunde det ellers vere muligt / at de skulde acte dette Offer saa ringe / oc der hoss sette deris trøst til deris egne gerninger / til Afflad / til en lusig Munckekappe? Huor faare trøster mand sig icke her i / at Christus offrer sit liff oc legeme / oc beder for oss / oc siger: Fader ieg er io en Meglere mellem dig / oc arme syndere / Jeg døer for dem / Jeg offrer mig for dem / ver dem naadig / etc. Saadant høre oc see vore Modstandere / oc alligeuel skulle de end skrige oc rase der imod / oc fordøme oss som Kettere. Nu vel / det er en forferdelig Guds vrede / der beuare oss Gud io naadelige fra / Oc vil hand io lade oss falde / da lade hand oss falde i saadan synd / der wi kunde føle oc bekiende / oc icke i den / som er aldelis imod naaden / oc alligeuel prydis oc rosis for hellighed.

Der faare lader oss oplade vore hierte / oc skue vor Prest Christum i sin rette prydelse. Vnder øyen finder du ingen prydelse paa hannem / Thi at huor foractelig / elendig oc iemmerlig hand henger der / seer du vel. Men see hannem ind i hans hierte / der skalt du finde saadan en prydelse oc ligende fæ / der du aldri skalt

kunde fuldtacke hannem faare. Thi hand er først prydet met den store hiertelige lydighed/til sin Fader/At hand hannem til ære saa lader bespytte / hudstryge oc pine sig. Denne prydelse er wmuligt/at wi kunde see aldelis i dette liff. Men dog kunde wi saa meget see/at alle Perler / Fløyel oc gylden stycke er intet der imod.

Den anden prydelse er stor kierlighed til oss/at vor Herre Christus acter sit liff oc pine saa ringe / oc tencker paa det neste der intet paa/fordi at vor sag oc nød gaar hannem hiertelige til sinde / oc hand før beder for oss/end for sig selff. Huo kand dog nock forstaa eller begribe saadan kierlighed? At vor Herre Christus haffuer saadant it hierte til oss/saa brendende / at hand i sin største pine/plage oc forsmædeldelse stiller oc holder sig lige som hand seer eller føler det icke/Men hand tencker / seer oc sørger ekon for din oc min ælendighed / nød oc hierte sorge. Det kand dog io vere en stor aluerlig kierlighed/ at hand tager oss saa i sin befalning / at hand der offuer aldelis forglemmer / sin egen fare/skade oc pine. Lige som det gaar til met børn / at Fader oc Moder løbe igennem ild / at de kunde redde dem / Der er kierlighed saa stor/

ſtor/at hiertet tencker icke paa ſin egen
nød/oc bekumrer ſig aleniſte der met/ at
barnet kand bliffue behulpet. Lige ſaa ſee
wi/at vor kiere Herris Chriſti hierte oc-
ſaa brender/at hand bryder hen igennem/
ſom igennem en ild/oc griber fat paa oſſ i
al kierlighed oc barmhertighed. Denne er
nu den rette prydelſe der vor ypperſte oc
euige Preſt er prydet met. Vduortis ſeer
mand icke ſaadan prydelſe / men induor-
tis ſeer mand hende/ſom hans ord oc nock
giffue til kiende.

Saa ſkal mand beſynderlige i alle
Chriſti pinis ſtycke ſee til hoffuit Articke-
len/fatte den faſt/oc lade hannem icke ta-
ge fra oſſ/at Chriſtus offrede ſig for oſſ/
oc lader intet gaa ſig ſaa nær til hierte/
ſom at hand kand redde oſſ/hand ſlar ſine
arme vd effter oſſ/oc løber effter oſſ gen-
nem al pine/lige ſom gennem en ild. Den-
ne Artickel haffue wi icke aleniſte behoff at
trøſte oſſ met/men ocſaa at ſtyrcke oſſ met
imod Dieffuelens forgifftelſe der Paff-
uen vdgyder i menniſken / oc vil føre dem
til Himmelen formedelſt deris egen retfer-
dighed / gerninger oc fortieniſte. Men
haffde wi kunde vdret ſaadant met vore
gerninger/huor faare ſkulde da Chriſtus

 Guds

Guds Søn taald død oc pine : Men nu staar hand her / hand bær sit Offer frem / som er hans eget liff oc legeme / i al lydighed oc taalmodighed / oc beder end der til met sin Fader / at hand vil vere naadig / oc forlade. Saadant er io bewisning nock / at wi icke kunde vdrette saadant met vore gerninger. Thi synderniss forladelse / er en handel / der icke gaar saa letteligе til / som Papister mene. Det er snart giort at du drager en Kappe paa / vaager meget / faster oc siunger / Saadant staar alesammen vel til at giøre / Men at komme til synderniss forladelsē / der hører meget andet oc større til / end dine egne gerninger. Gud skal langsome ville bønhøre dig for din faste / vect oc lessning skyld. Men det kaldis lige som Esaias siger : Hand er saar giort for vore misgerningers skyld / oc knusit for vore synders skyld / Hand bar allis vore siugdom.

Nu nødis io Papisterne selff til at bekiende / at vor Herris Christi pine oc død er noget andet end min lessning / mine gode gerninger / min pine / min faste / min almisse der ieg giffuer. Huo som nu vil sette saadant imod synden / hand skal intet kunde vdrette. Der hører en anden Mand /

andre

andre gerninger oc fortieniste til/som Esaias klarlige siger. Huo som nu vil vende sin fortieniste der hen / oc bruge hende imod synden/den samme bespotter Christi død/offer oc bøn / effterdi hand holder lige saa meget aff sit egit offer oc bøn/ som aff Christi offer oc bøn / Fra saadan vederstyggelighed skal mand flitelige vocte sig.

Nu beder oc icke vor Herre Christus slet hen i hoben/ men hand setter en skilsmisse paa dem/der hand beder faare/oc siger: Fader forlad dem / thi de vide icke huad de giøre. Vil saa giffue tuende honde syndere til kiende / Nogle vide / at de giøre wret/oc giøre det alligeuel dristelige/Dette kaldis da at synde imod den helig Aand/naar som mand bliffuer varafftig i saadan vitterlig synd / icke bekiender hende/icke vil lade aff / eller bede om syndernis forladelse. Som vore Junckere Papisterne nu giøre / De vide at vor lerdom er ret/at Christus befalede at anamme det gantske Sacramente/ icke forbød Ecteskab/befalede intet om Messoffer/oc alligeuel fordømme de oss som Kettere for saadane stycker skyld/ oc straffe deris underdane/huor som de vide / at de bruge Tuende haande syndere.

vor

vor lerdom oc Sacramente. Disse synde icke vwiderlige/Der faare er saadane synders nature saadan/at de icke kunde forladis / Thi hun gaar ret imod syndernis forladelse/efftterdi mand vil icke lade aff/ oc icke bekiende dem. Fordi at syndernis forladelse vil haffue thu ting/som er / at mand skal bekiende det som wret er/oc lade aff at synde.

De andre Syndere ere de som synde vwiderlige/Icke som Dauid ey viste / at det vaar synd / at tage Vrie Hustru fra hannem / oc lade sla hannem selff ihiel. Hand veed det offuermaade vel/Men der driffuer oc iager synden oc Dieffuelen hannem saa veldelige / at hand falder i saadan synd / før hand betencker retteli/ge/huad hand giør. Men der effter bekiender hand det / hand angrer oc fortryder det/hand vilde hand haffde det icke giort/oc begærer naade. Saadane synder bære wi om vor halss/at wi ryckis letteli/ge oc wforuarendis/oc falde vndertiden aff fryct/som Petrus/vndertiden aff wforsynlighed/oc skrøbelighed / vndertiden aff fordristelse. Saadane synder hengde Christus paa Kaarssit met sig/oc bad der faare / Thi det ere nøgne blotte synder/

der/som icke ere imod naaden / Efftcrdi mand kiender oc bekiender dem / oc beder om forladelse. Saa seer mand offte at Skalcke oc Skøger / Mordere oc andre vanartige Folck komme til naade. Fordi de vide at de haffue giort wret/oc ville icke forsuare det.

Saadane bekiendelige synder / haffue dette offer imellem sig oc Gud/der faare vil Gud icke tilregne oss dem. Men de andre/som viderlige oc veluillige icke ville giøre anderleds/oc end der til met forsuare oc fordagtinge deris synd/de synde imod den hellig Aand/oc necte Guds naade/for dem beder icke vor her Christus/men for dem/som icke vide huad de giøre/oc falde aff skrøbelighed/de skulle trøste sig i dette offer oc vdi denne bøn / oc vide/ at deris synder ere dem forladne. Thi der om bad Christus her/oc bleff visselige bønhørt/ der skulle wi icke tuile paa/ Men trøste oc glede oss der vdi.

Dette er met faa ord sagd om Christi bøn paa Kaarssit/ huor met hand giffuer til kiende/ huor faare hand lider der pine/ som er/ at disse Syndere / der synde wuiderlige/oc angre det aff hiertet/ skulle for vor Herris Christi skyld haffue en naadig

Gud/

Gud / som vil forlade dem ders synder. Nu ville wi oc besee Historien met den Røffuere hoss den høyre haand. Det er saa drabeligt it skiønt Exempel/ at mand finder ingen sted saadant it.

II. Om den Røffuere hoss den høyre haand

Thi først er io dette vel vnderligt/ at dette arme menniske kand icke sige ney for sin synd/ hand veed at hand haffuer syndet/ oc skal der for sin synd skyld lide døden / Der faare kand hand icke rose sig faar Gud aff nogen god gerning eller fortieniste/ som hand siger til sin staaldbroder/ oc straffer hannem/ der hand taler vor Herre Christo ilde til : wi / siger hand/ ere tilbørlige i saadan straff/ thi wi anamme det som vore gerninger haffue forskyldet/ men denne haffuer intet wskickeligt handlet. Her hører du at hand bekiender om sig selff / at hand vel haffuer fortient denne forsmædelige død. Dette er det ene/ som vel er vnderligt / at hand for sine synders skyld haffuer aarsage til at fryctе sig faar Gud / oc alligeuel fatter hand/ som wi faa at høre/ den tancke/ at hand skal end komme i Guds Rige.

Der nest er oc dette offuermaade vnderligt/ at dette eniste menniske icke lader den store forargelse forføre sig/ at det gantske

Raad

Raad i Jerusalem i det verdzlige oc aandelige regimente bespotte vor Herre Christum/oc laste hannem. De Øffuerste i det aandelige Regimente/sagde: Hand haffuer hulpet andre/hand hielpe sig selff/om hand er Christus/Guds vdualde. Stridzmendene giøre lige saa / Est du Jødernis Kong/da hielp dig selff/Thi der stod offuerscrifften offuen ved hans hoffuit/ Jesus Nazarenus Jødernis Kong. Lige saa den ene Mordere/som bleff Kaarsfest met hannem/sagde oc/ Est du Christus/ da hielp dig oc oss ocsaa. Dette sagde hand icke i den mening/at hand begærede hielp/ men at hand vilde saa forhaane oc bespotte Christum. In summa/ den gantske verden forarger sig paa vor Herre Christo/ som henger paa Kaarssit/oc holder intet aff hannem. Thi at Disciplene selff/alligeuel der end stode nogle aff dem hoss Kaarssit / saa haffde de dog intet haab mere.

Alene den arme Mordere hoss den høyre haand/bryder igennem den forargelse/oc taar kalde Christum/som henger hoss hannem paa Kaarssit/en Herre oc Kong. Der faare straffer hand den gantske verden for løgn/seer der intet til/huad

andre

andre Folck holde eller ſige om hannem/ oc hand vdraaber hannem for en euig Kong / Thi ſaa lyde hans ord/ Herre/ tenck paa mig/naar ſom du kommer i dit Rige. Hand kalder hannem en Herre/oc ſiger/hand haffuer it Rige / oc begærer/ at naar hand kommer i ſamme Rige/hand ſkal da komme hannem ihu. Nu vaar det io paa den tid / at ingen kunde bie afften met liffuit/ Der faare tror hand/ at Chriſtus er en Herre offuer it andet oc euigt liff. Det kand io vere en ſtor drabelig tro/ en herlig bekiendelſe/der ſom ellers al verden fortuiler paa Chriſto/oc holder intet aff hannem.

Her kant du betencke hoſſ dig ſelff/ hueden denne beſynderlige oc klare bekiendelſe/der Røffueren giorde/kom/at hand kiender oc vdrober Chriſtum for det euige liffs Herre/oc huem hand lerde ſaadant aff. Men der er icke tuil paa / at hand lerde det aleniſte aff den bøn / der vor Herre Chriſtus giorde paa Kaarſſit. J den Prophete Eſaia i det liij. Cap. er det baade til kiende giffuit/at Meſſias ſkulde lide pine/ oc regnis lige ved Miſdedere / oc bære mangis ſynder / oc bede for Miſdedere. Der ſaadant nu befindis paa Kaarſſit i gernin-

gerningen/den fromme Herre henger der/ som intet ont haff de giort / mellem tho Røffuere/oc begynder at bede / oc siger: Fader forlad dem / thi de vide icke huad de giøre/Der fatter den ene Røffuere det ord/Fader. Thi menniskten pleye icke ved den maade at tale met Gud / Christus er alene den der saa kand tale met Gud / oc haffuer ocsaa lært oss det. Der faare besluter Røffueren/ at hand er Guds Søn/ Oc effterdi hand beder for Syndere/da kiender hand hannem for den rette Christ/ oc vden tuil fulde her disse Esaie sprock/ oc andre saadane Prophecier hannem i sindet/huilcke hand haffde hørt styndom i Kircken/men forstod dem icke.Dem fatter hand nu tilsammen / oc den hellig Aand giør saadane Prophecier forstandige oc klare i hans hierte / at hand kand icke lenger vere stille / hand vil giffue sig til kiende/oc bekiende met munden/ som hand tror i hiertet / oc siger: Herre kom mig ihu / naar du kommer i dit Rige/ Som hand vilde sige / Du est Guds Søn/her paa iorden lider du pine for vore synder/ oc skalt for vore synders skyld dø/Men der effter skalt du opstaa i it euigt Rige/oc vere en Herre offuer alting. O

R Herre/

Herre/betenck mig der / Jeg vil nu gerne lide døden / thi ieg haffuer hannem vel fortient/forglem ekon du mig icke / naar du kommer i dit Rige / See saa rigelige fatter dette menniske forstand oc vidskab paa vor Herre Christum / aff vor Herris Christi stackede bøn/Dette er den predicken/der hand lærer denne kaanst aff.

Lige nu som denne Mordere paa Kaarssit/kiender oc bekiender Christum/ Saa vil Gud end nu paa denne dag beuare sin Christelige Kircke. Der som det end falder altsammen bort/Keysere/Konger/ Paffue/Bisper/saa vil dog Gud beuare sig en liden forsamling oc hob/som skal haffue hans Aand / oc bekiende hannem faar verden. Ville Disciplene oc de andre icke som haffue hafft omgengelse met hannem bekiende eller tro/ men aff fryct forsuerie oc løbe bort / da skal en Mordere frem/bekiende denne Christum / predicke om hannem/ oc lære andre Folck / huad mand skal holde om hannem/ oc huor til mand skal trøste sig i hannem. Thi vor Herre Gud / vil icke lade Christum vere uden Folck / skulde det end vere en Tyff i Galien / eller en Mordere paa steylen.

Der faare er dette en trøstelig Historie/i

ke / i huilcken wi først see / huad Folck Christus haffuer / som holde sig til hannem / oc huilcke hand vil beuise al naade / som er / dem der ere Syndere / oc bekiende deris synd / oc bede om naade / De samme skulle finde naade oc forladelse. Thi at lige som hand bad tilforn / saa beuiser hand det her met gerningen / at hand fordi er der / at hand vil forlade synden. Oc dette er nu hans første gerning / at hand frelser en Skalck oc Mordere fra synden oc den euige død / oc giør hannem salig / At mand to skal vere visser paa / oc icke tuile / effterdi hand offrer sig selff paa Kaarssit / at saadant skeer icke for de Hellige oc frommis skyld / men for synderis skyld / Fordi at hand kom for deris skyld / at kalde dem til Penitentze / oc icke for de retferdigis skyld / Som hand selff siger Matthei ix. Der faare huo som tencker / at hand vil komme i Himmelen som it helligt mennisske / oc uden al synd / hand bliffuer bedragen. Thi at huo som icke vil vere en Syndere / hand haffuer vor Herre Christum intet behoff / Fordi hand døde icke for sin egen skyld / men for Synderis skyld.

Der faare skal mand holde denne Hi-

 storie

storie for it Exempel/ i huilcken Christus beuiser met gerningen / huad hand søgte oc forhuerffuede met sin pine / efterdi hand giør en Mordere i Galien/til en hellig Mand/oc vil icke lade hannem bliffue eller forderffuis i synden. Dog giør hand icke saadant fordi/at hand haffuer en behagelighed til synden / eller at wi skulle bliffue/oc fare frem i synden. Ney/efterdi hand lider død oc pine for Syndere/da vil hand icke at de skulle mere saa bliffue/men vere fromme oc hellige / oc omuende sig. Lige som mand her seer paa Røffueren/ hand omuender sig/oc straffer sig selff for sine synders skyld/oc haffuer det haab/at hand skal nyde vor Herris Christi fortieniste der til/at hans synder icke skulle forhindre hannem fra det euige liff. Saa bliffuer aldelis it andet mennisk aff hannem/oc hans forsmædelige død/der hand haffuer fortient/bliffuer nu en Gudstieniste/at hand icke nu fremdelis lider som en Mordere/men som en ret hellig Mand/ Thi hand døer i en ret bekiendelse oc en hiertelig forhaabelse til Guds naade formedelst Christum / oc angrer sine synder aff hiertet/Oc der som Gud haffde lenger ladet hannem leffue her paa iorden/da

haffde

haff de hand aldri giort / det ſom hand tilforn giorde. Denne tro til Chriſtum giør hannem icke aleniſte til en hellig Mand/men fører hannem ind i Para-diſſ/oc til det euige liff / Som vor Herre Chriſtus ſiger til hannem/ Sandelige ſi-ger ieg dig/i dag ſkalt du vere hoſſ mig i Paradiſſ.

Dette Exempel ſkulle wi følge/oc icke tencke ſom ſkødiſſløſe/ wgudelige Folck pleye / Jeg vil ſynde/paa det at Chriſtus ſkal forløſe mig oc beuiſe ſin naade met mig. Ney ingelunde / Men ſaa ſkalt du tencke/Jeg er født i ſynd / ieg er fuld met ſyndelig lyſt oc ond begæring / der faare taar ieg icke nu førſt begynde at ſynde/ at ieg ſkal kunde roſe mig for en Syndere/ ieg er tilforn en ſyndere / Jeg ligger alle-rede i ſynden oc døden / Der faare vil ieg holde mig til den/ſom met ſin pine beta-lede for Syndere/ oc met ſin wſkyldige død forløſde mig fra den død / der ieg vel haffuer fortient/oc lenge ſiden forſkyldet/ oc forligte mig met Gud.

Huo ſom nu vil miſbruge ſaadan naadig predicken/ icke lade aff at ſynde/ icke bekiende ſin ſynd / eller haffue anger oc ruelſe aff hiertet/ Hand maa ſee til den

 an-

anden Mordere hoss den venstre haand/ til Jødernis Øffuerster/oc Stridzmendene/oc betencke/huorledis saadant bekom dem/oc hnad de fortiente met deris forherdede leffnet. Thi at vilt du vere delactig i vor Herris Christi pine oc bøn/ da skalt du følge den anden Røffueris stick/ som bekiender sine synder/ beder om naade/oc bekiender vor Herre Christum at hand er en Herre oc Kong offuer det euige liff. Det forlene oss vor kiere Herre Christus/ AMEN.

XII.

Huorledis vor Herre Christus befaler Johanni sin Moder/ oc Stridzmendene icke bryde vor Herris Christi been sønder/ men obne hans side met it spiud/ oc der flyder vand oc blod vd tilsammen/ aff Johannis Euangelio i det xix.

OC der stod hoss Jesu Kaarss/ hans Moder / oc hans Moder søster / Maria Cleophas Hustru/ oc Maria Magdalene. Der nu Jesus saa sin Moder/ oc den Discipel

staa der hoss / der hand elskte / siger hand til sin Moder / Quinde / see / det er din Søn. Der effter siger hand til Discipelen / See / det er din Moder. Oc fra den time / tog Discipelen hende til sig.

Der effter som Jesus viste / at alting vaar nu fuldkommen / at Scrifften skulde fuldkommis / siger hand: Mig tørster. Da stod it Kar fult aff edicke. Oc de fylte en Suomp met edicke / oc lagde hannem om en Jsop / oc hulde hannem det til munden. Der Jesus haff de nu taget edicken / sagde hand: Det er fuldkommet / oc hand bøyde hoffuedet / oc vdgaff sin Aand.

Men Jøderne / effterdi det vaar beredelsens dag / at deris legeme skulde icke bliffue paa Kaarssit om Sabbathen (Thi den samme Sabbaths dag vaar stor) da baade de Pilatum / at deris been motte brydis / oc tagis aff. Da komme Stridzmendene oc brøde benene paa den første / oc den anden som vaar Kaarssfest met hannem. Oc som de komme til Jesum /

der de

der de ſaae at hand vaar allerede død/
da brøde de icke hans been / men en
aff Stridzmendene obnede hans ſi-
de met it ſpiud/oc ſtrax gick der vand
oc blod vd.

Oc den ſom det haffuer ſeet/hand
vidnede det / oc hans vidniſ byrd er
ſant/oc den ſamme veed / at hand ſi-
ger ſandhed / at i oc ſkulle tro / Thi
dette ſtede/ at Scrifften ſkulde fuld-
kommis / J ſkulle icke ſønderbryde
noget been paa hannem. Oc atter
ſiger en anden Scrifft/ De ſkulle ſee/i
huilcken de ſtunge.

DEn hellige Johannes formelder ſiſt 1.
i Paſſien try ſtycke/der de andre E- Chriſtus
uangeliſter ſcriffue intet om / oc ere befaler
dog beſynderlige nyttelige til lerdom oc Johanni
trøſt. Der faare/ paa det wi kunde haffue ſin Mo-
denne Hiſtorie altſammen/da wille wi oc der.
tage det met. Det første er at vor Herre
Chriſtus paa Kaarſſit befaler Johanni
ſin Moder / oc der imod ſin Moder Jo-
hannem/at de ſkulle ſom Moder oc Barn
elſke oc haffue huer andre kier/oc den ene
bewiſe den anden alt got. Lige ſom Jo-

hannes oc siger / at hand tog strax vor Herris Christi Moder i sin varetect / oc halt hende som sin Moder. Denne Historie legger mand almindelige vd paa det fierde bud / som kaldis at mand skal hedre oc ære Fader oc Moder / da vil Gud giffue it longt liff / met stor lyckfalighed / Som oc Johannes (der prisis her for saadan en god gerning) leffde lenger end de andre Apostle / som vaar lxviij. aar effter Christi opstandelse. Alligeuel saadant er nu icke wrettelige vdlagd saa er det dog meget for trangd. Thi huad vor Herre Christus giør oc taler her paa Kaarssit skal mand icke drage ind paa faa eller besynderlige Personer / Hand begriber met sine gerninger oc ord den gantske verden / dog besynderlige sin Christne Kircke.

Der faare skulle wi lade dette ord / alligeuel Christus talede det alenişte til Maria oc Johannes / ocsaa vere en almindelig befalning til alle Christne oc den gantske Kircke / at wi alle tilsammen (effterdi Christus henger paa Kaarssit / oc forløser oss alle formedelst sin død fra synden oc døden) vere som Moder oc Søn / som hiertelige elske huer andre / oc hielpe oc raade / huor som de kunde. At det haffuer saa den me-

mening met det stycke der vor Herre Chri/
stus taler saa offte om i den siste Naduere:
Det er mit bud / at i skulle elske huer andre/
lige som ieg elskte eder. Jeg giffuer eder it
nyt bud / at i skulle elske huer andre / lige
som ieg elskte eder. Thi mand finder dog
ingen hierteligere eller høyre kierlighed/
end der er imellem Moderen oc Barnet.

Men efftrerdi vor Herre Christus
bruger det ord Moder oc Søn / da seer
hand besynderlige til Kircke Regimentet/
det er / til baade parte / Først til dem som
føre ordet / oc der nest til dem som det hø/
re. Thi at lige som en Moder opfostrer sit
barn / oc tager flitelige vare der paa indtil
det bliffuer sterckt / Saa giøre oc retsindi/
ge Predickere / de haffue møye oc wmage/
at de kunde vnderuise Folcket / oc giøre
smucke Christne aff dem. Der aff kalder
Paulus sine Disciple / børn / huilcke hand
haffuer opfostret / som en Moder met
møye oc wmage. Huor som det nu skal gaa
ret til i Kircken / der skulle de som føre pre-
dicke embedet / haffue it moderligt hierte
til Kircken. Thi at huor som saadant hier
te icke er / der bliffuer mand forsømelig oc
fortrøden / oc besynderlige bliffuer mand
wuillig til at lide / som vor Herre Christus

offuer/

offuermaade smuct giffuer til klende Johan.xxj. der hand gi℞r Petrum til en Predickere/ oc sp℞r hannem tilforn tre gonge/ Simon Johanna haffuer du mig kier? Som hand vilde sige: Wden dit hierte er til Faarne/ som en Moders hierte til hendis b℞rn/ at hun l℞ber igennem en ild/ paa det hun kand ekon redde sine b℞rn / da bliffuer du icke duelig til en Predickere/ m℞ye/ arbeyde/ wtacknemelighed / had/ affuind oc allehonde modgang skal m℞de dig i dette embede / Huor som nu det moderlige hierte/ den store kierlighed icke er oc gi℞r Predickere veluillige / der faa de arme Faar icke god varetect.

Tuert imod paa den anden side / de som icke ere i predicke embedet / men beh℞ffue at mand skal vnderuise oc lære dem/ de skulle vere S℞nner / lade sig vnderuise/ f℞re/ nære/ oc i andre maade r℞cte/ oc besynderlige holde sig som it fromt barn imod sin Moder. Kierlighed er vel icke saa stor i b℞rn til Moderen / som det ordsprock kaldis / *Amor descendit, non ascendit.* Kierlighed er en vrt / som voxer mere ned end op/ saa driffuer dog naturen fromme b℞rn der til/ at de hedre oc ære deris Forældre/ tiene dem veluillige oc gerne/ met

alt det

alt det som de kunde vere dem nyttelige oc giøre dem til tacke. Saa gaar det smuct oc ret til imellem Moder oc Søn/Predickere oc Kircken.

Men naar som det fattis paa det ene/ at enten Kircketienere icke haffue det Moderlige hierte/eller de som tilhøre icke bevise børne troskab/der er det icke muligt at det kand gaa vel til/eller at Gud kand haffue behagelighed der til. Som wi/disz ver/befinde met Paffuen/Bisper oc deris Tilhengere/ dem fattis det Moderlige hierte/de lade sig tycke/at de haffue det embede ekon fordi/ at de skulle vere store Herrer/oc haffue gode dage. Der faare haffue icke alenïste de arme Faar ond varetect/men de riffue oc slacte dem som de ville selff/paa legeme/gods oc siel/som wi/disz ver/see faar øyen. Der imod findis oc saa offte brøst hosz almuen/at de som vanartigt børn ilde holde deris sielesørgere/ Som mand seer hosz osz paa Bønder/Borgere/oc besynderlige paa Adelen/at de ere saa suarlige nidske oc karge imod deris Sogneherre/at mand sielden finder en/som veluillige giffuer til predicke embedet/det hand er plictig oc skyldig at giffue. Alligeuel at den hellige

Paulus

Paulus formaner met stor aluerlighed/ at mand icke skal vere karge met det time/lige imod den/som deler det aandelige met oss. Oc det er icke andet muligt/end saa/dan wtacknemelighed giør Euangelio stor skade/ Saa vil oc Gud icke lade saa/dane vanartige børn bliffue wstraffede. Der faare skalt du mercke denne vor Her/ris Christi befalning/som der paa Kaars/sit sørger baade for Predickere oc Faar el-ler Kircken/Predickere formaner hand til moderlig kierlighed/men Almuen oc Kir/cken til børne trostab / tacknemelighed oc lydighed/saa gaar det da altsammen ski/ckelige til/oc Gud vil vere der hoss met lycke oc velsignelse/Det er det første.

II. Om paaske Lammet.

De andre thu stycke / huorledis der bleff intet been sønderbrødet paa vor Herre Christo / oc hans side bleff obnet met it spiud / haffue icke i nogen maade den anseelse / som de skulde haffue noget besynderligt paa sig / Oc efftterdi Euan/gelisten Johannes fører klart vidnisbyrd frem aff Scrifften / at Moses oc Zacha/rias propheterede saadant saa mange hundrede aar tilforn / da mue wi bekien/de/ at der ligger stor mact paa disse thu stycke/ehuor ringe de oc ere til at see / Thi den hel/

den hellig Aand taler intet vnytteligt eller forgeffuis / Oc er saadant en besynderlig ret Apostolisk naade aff den hellig Euangelist Johanne / at hand saa skickelige bruger oc vdlegger alleuegne Scrifften.

I Mose / som wi hørde tilforn / er det en klar befalning / at mand icke skal lade noget mennisle henge paa træ natten offuer / Thi siger Gud / Landet bliffuer der met besmittet. Efftherdi det vaar lige nu beredelsens dagen / oc den rette Sabbath skulde haffue sin begyndelse met Solens vndergang / da bade Jøderne Pilatum / at hand vilde lade tage deris legeme ned aff Kaarssit / at mand end kunde begraffne dem før det bleff nat / oc før Høytiden gick paa. Da tilstedde Pilatus Jøderne det. / Oc der de tho Mordere icke end nu vaare aldelis døde siger Johannes / at Stridzmendene aff Jødernis befalning / hulpe dem met det snariste aff liffue / sloge dem arme oc hender sønder paa Kaarssit / at de døde / oc de haffde i sinde at de vilde ocsaa handlet met vor Herre Jesu / Men før det bleff affgiort met de tho Mordere / vaar hand alt død. Der faare brøde de intet been sønder paa hannem / Men en aff Stridzmendene tog it spiud /

oc obne-

oc obnede hannem hans side / der fløð vand oc blod vd det ene atskilligt fra det andet. Saadant synis aldelis oc i alle maade at haffue verit en wforuarendis handel/Men som sagd er/Johannes giffuer til kiende at saadant skede icke wforuarendis/Moses propheterede saadant lenge tilforn/De skulle intet been bryde sønder paa hannem/Oc Zacharias/De skulle stinge hannem.

Nu er det oc vist / at Moses setter dette sprock om Paaskelammet/i den anden oc fierde Bog vdi det xxj. Cap. Huorledis kommer nu Euangelisten Johannes der til/eller huad meen hand der met / at hand siger: Saadant skede/ at Scrifften skulde fuldkommis. J skulle intet been sønderbryde paa hannem? Suar. Det meen hand oc vil vise oss der hen / at wi skulle der kiende oc ansee vor Herre Christum/ som det rette Paaskelam / huilcken det Paaskelam i Louen vaar ekon en lignelse eller figure til. Thi at der Gud vilde vndertrycke Pharao i Egypten met mact/oc affuerie hans haarnackede fortredelighed oc opsæt/oc redde sit Folck / da befalede hand sit Folck Jøderne / at de skulde den samme nat i huert huss slacte it aarss gammele

mels Lam/oc stege oc æde det / oc stryge blodet offuen paa dørtræit oc paa baade dørstaalpene. Huor som Morderen nu funde dette tegen met blod paa dørren/ der skulde hand gaa omkring/oc ingen sla ihiel i det samme huss. Tuert imod huor som dørren icke vaar betegnet met Lammens blod/der skulde Engelen / gennem det gantske Egypti land/ihielsla den samme nat alle førstfødde aff Queg oc Menniske. Lige som Mose nu aff Guds befalning sagde til sit Folck/saa skede det i alle maade. J alle de Egypters huss fant mand om morgenen døde Menniske oc Queg/ wden aleniste hoss Jøderne / der haffde Morderen ingen skade giort/Thi deris dørre vaare betegnede oc foruarede met Lammens blod.

Der see nu til vort Paaskelam / vor Herre Christum/hand vil straffe Pharao oc gantske Egypten / det er / synden / døden oc Dieffuelen/oc befrelse sin Christelige Kircke fra deris Tiranni / Der faare lader hand sla sig ihiel / lige som Paaske Lammit/oc stege sig paa Kaarssens træ/ at hand vilde bestencke oss met sit blod/ Oc Morderen / huilcken der for syndens skyld førde oss i døden/oc fick mact offuer

oss/skal gaa omkring oss / oc ingen skade giøre oss. Lige som Paulus smuct siger / j. Corint.v. Wi haffue it Paaske lam som er offrit for oss / det er / at wi skulle nyde oc vere delactige i hans blod / oc Dieffuelen / døden oc synden skulle ingen mact haffue met oss / oc ingen forderffuelse kunde føre oss paa / Dette vil Johannes / at wi skulle lære her aff / effterdi der bleff intet been sønderbrødet paa Christo / lige som der oc icke bleff paa Paaskelammet.

Paaske lammēs lignelse met Christo.

Men wi ville besee de andre omstandelser / huorledis det skulde holdis hoss Jøderne met Paaskelammet / paa det / at naar som wi see / huor smuct saadant skicker sig met vor Herre Jesu / wi da diss ydermere kunde trøste oss i dette Offer som bleff giort for oss / oc tage oss det rettelige til. Paaskelammit skulde vere it aar gammilt / it Væderlam / oc wden al brøst oc feil / sunt oc smuct / ellers motte mand icke tage det til Paaskelam. Saadant betyder / at dette Paaskelam vor Herre Christus / skulde opfostre oc opbygge sig en Kircke / Thi it aarss Lam ere fructsommelige oc kunde affle andre / Vor Herre Christus er oc wden al brøst oc feil / Thi hand er Guds Søn / oc haffuer icke som wi / it syndelige

deligt kiød oc blod / men er aldelis hel-
lig.

Dette Lam skulde mand tage aff en Hiord / oc holde det alene til den fierde dag (lige saa er Christus kommen aff Guds Hiord Jøderne / som hand oc for-di haffuer det naffn / oc kaldis Abra-hams / Dauids Søn / etc.) at hand i de fire aar faar sin pine er fraskilt til it besynder-ligt embede / at predicke Guds rige iblant sit Folck Jøderne.

Paaskelammet skulde mand æde om affcenen / at giffue der met til kiende / at Christus skulde komme i den siste tid / der det skulde gaa til grund met Guds Folck Jøderne / oc Moses oc hans Gudstieni-ste skulde haffue ende. Der faare ligner vor Herre Christus offte sit Euangelion it afften Maaltid eller Naduere / oc Apost-lene kalde det ny Testamentis tid / den siste tid oc de siste dage.

Paaskelammet skulde mand huercken æde saadet eller raat / men stegt. Ild kal-dis alleuegne i Scrifften pine oc fristelse / lige saa er nu det stegte Paaskelam Chri-stus / som taalde død paa Kaarssit / han-nem skal mand icke æde raa / det er / Huo som vil komme til naade for hans fortie-

 niste /

niſte/hand ſkal icke vere ſkiødiſſløſſ/tryg oc vgudelig/ſom vore Epicurer tencke/ At naar ſom de end giøre huad ſom dem lyſter / ſaa ville de alligeuel vere gode Chriſtne. Men de æde Paaſkelammet icke rettelige/oc det kommer dem io ſaa lidet til gaffn/ſom dem / der æde det ſaadet i vand/det er/ſom icke beuare lerdommen reen / oc forfalſke den rette lerdom om troen/ met menniſkens lerdom oc ſkick/ ſom Paffuen giør.

Mand ſkulde oc æde til Paaſkelammet vſurit brød oc bittert ſalt/lige ſaa ſiger Paulus ſkulle ocſaa wi holde Paaſke/ icke i gammel ſurdey / at wi ſkulle bruge vort leffnet i ſynd/oc icke ville bedre oſſ/ icke heller i ondſkabs eller ſkalckheds surdey/at wi ſkulle omgaaſſ met øyenſkalckeri/ oc icke aff hiertet ville omuende oſſ. Men wi ſkulle holde Paaſke i renheds ſurdey/at wi ſkulle haffue en god ſamuittighed/oc leffue i Guds fryct/Oc i ſandhed/at det ſkal icke vere hygleri/men ret aluere/at wi bede Gud om ſin naade til ſaadant / oc begære aff hiertet at holde oſſ effter hans ord/Dette er det vſurede brød oc ſøde dey. Saltet betyder det hellige Kaarſſ / thi ſom Paulus ſiger / det

bliffuer

bliffuer icke borte / Alle de som ville leffue gudelige i Christo / skulle lide forfølgelse.

Mand skulde intet leffue aff Paaske⸗lammet / mand skulde æde det op altsam⸗men / eller opbrende met ild / det som bleff offuer / oc mand motte intet been bryde sønder. Lige er det ocsaa met vor Herre Christo / Huo som vil vere en ret Christen / hand skal icke æde dette / oc leffne det / Hand skal anamme oc tro / alt det som Christus siger / oc icke æde i stycke tal / som Suermere oc Kettere giøre / Arius loed det befalde sig altsammen / uden at hand vilde icke tro / at Christus vaar euig Gud / Gendøbere lade det icke befalde sig / at mand skal døbe børn / de foracte den før⸗ste daab / oc søge en bedre daab. Sacra⸗mente suermere anamme paa denne dag / alt det Christus siger / oc lade sig tycke / at de ere kaastelige Christne / Alleniste befal⸗der det dem icke / oc de ville det icke tro / at Christus / der hand uddeler brød / siger: Tager / æder / det er mit legeme. Oc der hand recker dem Kalcken / dricker alle der aff / det er det ny Testamente i mit blod. Saadant smager dem icke / de lade det icke alsomeniste bliffue offuer / alligeuel det er Guds befalning / at mand skal intet

 leffne

leffne aff dette Paaskelam / men æde det altsammen/eller opbrende det offuerbleffne met ild / men de sønderbryde benene/ det er/de plage / Kaarsfeste oc steyle vor Herris Christi ord/lige som dem selff lyster/aleniste at de kunde giøre deris skendelige vildfarelse it skin oc pryde hende. Saa finder mand hoss Gendøbere / hoss Paffuen/oc in summa hoss alle Kettere/ at de æde huad dem lyster aff dette Paaskelam/det andet som dem icke befalder/ lade de bliffue offuer / eller bryde det sønder.

Men huad mand skulde giøre met blodet / det er tilforn tilkiende giffuit/ Som er/at dette Lams blod skal tiene oss der til/at huercken synd/død eller Helffuede skal giøre oss skade/Oc Pharao/Dieffuelen met alle sine Egypterne/Verden icke skal mere trenge eller fordempe oss. Thi derfaare bleff Christus offret / at hand vilde giøre oss fri/Johan.viij.oc opløse oc sønderbryde den skendige Dieffuels gerning. Dette vilde Johannes paaminde oss der met/at hand siger. Det er nu fuldkommet/der Moses siger: J skulle intet been bryde sønder paa hannem / Saa vil hand i denne figure bemale oss vor Herris

Christi

Christi pinis gantske brug oc rette fruct/ at hand er offret for oss/ oc wi formedelst hans blod skulle vere befride fra døden oc Dieffuelen/huilcke der stedze plage / fortrycke oc tuinge oss/lige som Pharao holt oc plagede Jsraels børn i Egypten/ Men formedelst vort Paaskelams Christi Jesu blod/haffue de mist deris mact / oc wi ere befride/at wi ere ledige oc løse fra alle byrder/ oc ere komne aff treldomsens huss Egypten/ind i dette foriette Land/ oc til det euige liff.

Nu ville wi ocsaa tage oss det tredie stycke faare/huilcket som wi see Euangelisten tager sig aluerlige til/efftersom hand icke aleniste fører Prophetens Zacharie vidnisbyrd ind met/som propheterede om dette side sting/men oc met saa mange oc aluerlige ord stadfester det iertegen/at der fløød blod oc vand aff det døde legeme. Thi baade stycke ere wnaturlige / strax it menniske døer/da er blodet ocsaa kalt oc døt/oc flyder icke mere. Oc end er det mere imod naturen/at der skal flyde aff it døt legeme atskillige blod oc vand. Der faare siger Johannes/Den som det haffuer seet/ hand bar vidnisbyrd/oc den samme veed/ at hand siger sandhed / at i oc skulle tro.

II. Christi sidesting

Huorledis der fløød vand oc blod aff vor Herris Christi side.

Saa vil hand sette denne vnderlige ger-
ning frem/som den der ligger stor macht
paa/at wi skulle flitelige tencke der paa/
oc endelige lære der aff at tro / Det er/
som wi tilforn sagde om Paaskelammet/
wi skulle formedelst vor Herre Christum
oc hans død / haabe syndernis forladelse
oc det euige liff. Der til er besynderlige
denne Historie nyttelig / oc Propheten
kommer offuermaade smuct offuer it met
Euangelisten/som wi her effter ville giff-
ue til kiende.

Der faare skalt du først lade disse tan-
cker falde/oc icke tencke at det vaar en w-
foruarendis handel / at en aff Stridz-
mendene gaar frem / oc stinger i det døde
legeme/Hannem vaar det vel wforuaren-
dis/hand haffde ingen besynderlige tan-
cker der hoss. Men det skede saa aff Guds
besynderlige forsyn/ellers haffde den hel-
lig Aand icke saa mange aar tilforn pro-
pheterit der om. Saa see wi at vor Herre
Christus beholder dette saar i sit legeme
effter sin opstandelse/oc viser besynderlige
sine Disciple det/at de der paa skulle kiende
hannem. Der faare er det icke en wforua-
rendis handel/det skulde bemercke/beskaf-
fe oc vdrette noget besynderligt/at vor
Herre

Herre Christus bleff saa stungen in sin si-
de/ oc der flød blod oc vand vd. Der faare
vocte dig/ at du icke giør som skiødisløse
Folcke almindelige pleye/ oc tencker/ huad
kommer det mig ved/ huad der flød aff
Christi side/ det er mig nock at ieg veed/
at hand døde paa Kaarssit/ Saa skalt du
io icke tencke/ men den hellig Aand til ære/
oc dig selff til trøst/ skalt du flitelige høre
huad denne handel dog haffuer hiem at
bære/ huilcken Johannes giffuer saa tro-
lige til kiende/ oc Zacharias saa lang tid
tilforn propheterede om.

Først er det vist/ oc ingen skal det kun-
de necte/ at det er wnaturligt at it død le-
geme skulde suedis eller bløde. Thi strax
blod bliffuer kalt/ da flyder det icke lenger/
men leffris oc styrckner/ Saa haffue wi nu
her en besynderlig død krop eller legeme/
der faare gaar det der anderleds til met/
end met andre. Hand er kiød oc blod/ lige
som vore legeme oc døer/ Men effterdi
hans kiød oc blod er wden synd/ da døer
hand dog saa/ at der oc i døden er liffsens
tegen. Der som blod ellers/ strax kolner oc
styrckner/ da bliffuer det smuct varmt i
vor Herris Christi legeme/ oc leffuende/
at/ strax siden bleff obnet/ springer det

 hen/

hen / som naar mand ellers slar it sunt
menniske en aare / Dette vil Johannes at
wi flitelige skulle mercke / oc lære den rette
art der aff/huilcken vor kiere Herris Chri=
sti blod haffuer/som er/at det flyder/leff=
uer oc haffuer sin forarbeydelse/ocsaa eff=
ter døden/Lige som Paaskelammens blod
icke vaar Jøderne nytteligt den stund det
leffde/men der det vaar døt/oc de haffde
ædet det. Thi Engelen gick om natten
igennem Egypten oc ihielslo alle først=
fødde/men Jødernis huss/der som Lam=
mens blod vaar paa/loed hand bliffue/oc
slo ingen ihiel der vdi. Lige saa leffuer oc
flyder end nu stedze vor kiere Herris Chri=
sti blod/det er icke størbnet eller kalt det fly=
der oc springer/effter hand er død / oc alle
de som der bestenckis met / haffue synder=
nis forladelse/oc ere det euige liffs børn.
Dette skalt du lære/thi det wnaturlige flød
giffuer saadant til kiende at vor kiere Her=
ris Christi/det rette Paaskelams blod skal
haffue oc beholde sin forarbeydelse/ krafft
oc dyd/ocsaa effter hans død / at det skal
flyde/stencke omkring sig / oc betegne de
trofaste menniske/som staa hoss Kaarssit/
At Dieffuelen/døden oc synden/ skulle la=
de alle dem met fred / oc intet vinde dem
aff/

aff/der de finde dette tegen paa. Dette er vor kiere Herris Christi blods rette art/ krafft oc dyd/oc bliffuer ocsaa effter hans død/stedze oc altid i Kircken.

Huad er da det at der flyder icke ale-nište blod vd/men ocsaa vand ? Saadant skede vden tuil/der met at giffue til kien-de/at vor kiere Herris Christi blod skal ingen bestencke/vden aleniste dem/som ere døbte i hans Naffn/Som vor Herre Christus selff siger: Huo som tror oc bliffuer døbt/hand bliffuer salig/Men huo som icke tror/hand bliffuer fordømt. At det ene er saa hoss det andet/huor som Christi blod er oc arbeyder/der er ocsaa vand den salige Daab/Der imod/huor som vand icke flyder/det er/Huor som den hellige Daab icke er/der er Christi blod oc icke/det flyder icke/som iblant Tørckere/Jøder/Hedninge/etc. Stedze oc altid vil oc skal/blod oc vand flyde til-sammen/oc intet vere vden det andet. Det skalt du mercke gantske vel/thi der ligger stor mact paa/Icke for deris skyld som døde i det gamle Testamente/oc icke leff-de til Daaben kom/Fordi at de haffde de-ris egen Daab/oc bleffue salige formedelst troen til den velsignede Sæd. Icke heller

for

for vore børn skyld / som i Moders liff/ eller før de komme til Daaben / offuerfal- dis aff døden / huilcke der wden tuil / eff- terdi Gud haffuer giffuit dem liff oc siel / ocsaa bliffue beuarede aff hannem. Men for vor skyld / at wi skulle icke acte dette naadelige tegen ringe / eller holde oss selff / oc dem som oss høre til / der fra / Efftterdi huor den salige Daabs vand er / der er vor Herris Christi blod / Thi her flyder til li- ge vand oc blod aff hans side. Men huor til hans blod er nytteligt / det er tilforn til- kiende giffuit / Som er / at wi skulle vorde beskermede imod Mordengelen / rene fra synd / oc leffue euindelige.

Zacharie Sprock.

Dette giffuer Propheten offuermaa- de smuct til kiende / oc kommer lige offuer it met Euangelisten. Thi saa siger hand i det xij. Offuer Dauids huss oc Jerusa- lems Borgere vil ieg vdgyde naadens oc bønens Aand / Thi de skulle see til mig / huilcken de haffue igennem stunget / oc de skulle klage offuer hannem / lige som mand klager it eniste barn / oc de skulle bedrøffue sig offuer hannem / som mand bedrøffuer sig for det første Barn. Først er det fast oc vist at Propheten taler om det ny Testa- mentis tid / oc den naade / som oss skulde

veder-

vederfaris formedelst Christi død. Oc denne naade er / at Gud giffuer naadens Aand / oc bønens Aand / det er / hand trø-ster vore hierte formedelst den hellig Aand / at wi formedelst Christum forsee oss al naade oc barmhertighed til Gud / oc i al nød paakalde oc søge hielp hoss hannem / som smaa børn hoss deris Fa-der.

Der nest skin Johannes her faar oss met en ret Apostolisk aand / oc siger / at det sting der Propheten taler fremdelis om / bleff da fuldkommet paa Kaarssit / Men huad som der skulde følge effter dette sting / giffuer Propheten til kiende / oc si-ger : De skulle see til hannem / som haffue naadens oc bønens Aand / oc de skulle kla-ge offuer hannem / som mand klager off-uer it eniste barn / oc bedrøffue sig offuer hannem / som mand bedrøffuer sig for det første barn. Denne bekumrelse oc bedrøff-uelse er intet andet / end at wi lære paa vor Herre Christo at kiende synden retteli ge / for huis skyld hand taalde pine paa kaars-sit. Thi at de see til hannem / huorledis hand er igennem stungen / oc sørge for hannem oc ere bedrøffuede / det er it te-gen / at hand er wskyldig / oc lider altsam-

men

men for vor skyld. Men denne pine giff-
uer aarsaage til/at wi kiende vor nød oc
elendighed/oc gaa icke met verden trygge
hen i synd/men klage offuer vort syndeli-
ge hierte oc onde leffnet/bede Gud om
forladelse/oc holde oss til Christi pine/oc
trøste oss der met/ Thi hand er hellig oc
Gud lydig/oc haffde fordi icke fortient
denne død/oc tog alligeuel saadant paa
sig oc taalde aff wsigelig kierlighed/for
vor skyld. Saadan metlidelse/bedrøffuelse
oc klage behøffue wi vel/ Christus haff-
uer det oc vel behoff/ Thi ellers haffuer
hand ingen Christelig Kircke/den samme
alene/som Zacharias her siger/seer til den
gennem stungne Christum/oc græder off-
uer hannem/icke som de Quinder i Jeru-
salem/huilcke der saa græde offuer Chri-
sto/at de intet tenckte paa sig selff. Men
de Christne eller den Christelige Kircke
græde fordi/at de kiende deris synder/for
huilckis skyld Christus taalde død.

Saa viser Propheten oss smuct til
Christi pinis fruct/oc strax der effter siger
hand i det xiij. Cap. Paa den tid skal Da-
uids huss oc de Borgere i Jerusalem haff-
ue en fri aaben kilde/ imod synd oc vren-
lighed. See huor smuct Propheten hen-
ger

ger stinget oc kilden/det er/blod oc vand/ eller den hellige Daab tilsammen: Vilt du nu rettelige vdlegge denne Historie/da sig: Der flyder aff Christi side / blod til mine synders afftoelse oc forladelse / som vor Herre Christus selff vidner i Nadueren/der hand vddeler dem Kalcken/oc der flyder ocsaa vand vd / at hans legeme er saa en aaben kilde/ Huor til: Jmod synd oc wrenlighed. Thi at ved Daaben giffuis vor Herris Christi blod oss til eyedom/ som Paulus lige der faare taler i saa maade/oc siger: Wi ere døbte i Jesu Christi død/det er/der til/at Jesu Christi død skal vere vor egen/oc wi skulle nyde hannem/ oc formedelst hannem bliffue fri fra synden oc døden/oc til euig tid salige.

Der aff haffue de hellige Fædre taget de deylige Sprock. Augustinus siger: Johannes bruger det ord obne (en aff Stridzmendene obnede hans side) Fordi / at hand vilde giffue til kiende/ huorledis liffsens døer bleff da obnet/der Kirckenis hellige Sacramente flode der vd/wden huilcke mand icke kand indgaa til liffuit/huilcket det rette liff er. De hellige Sacramente/siger hand / Thi hand taler icke aleniste om Daaben/huilcken der

giffuis

giffuis til kiende met vand/men ocsaa om Nadueren / i huilcken mand dricker vor Herris Christi blod. Lige som Chrisosto-mus ocsaa taler/oc siger: Efftterdi de hel-lige hemmeligheder haffue her deris be-gynselse/ da skalt du/ naar som du gaar til den hellige Kalck/saa gaa frem / som du vilde dricke aff vor Herris Christi side. Saadant Sprock bruge Sacramente suermere icke/alligeuel de rose aff/ at den gantske gamle Kircke haffuer huldet de-ris mening / at der er ekon brød oc vin i Nadueren/oc icke Christi legeme oc blod. Men huorledis kommer saadant offuer it met Chrisostomo? Thi saa blinde oc gal-ne kunde de icke vere/ at de taare sige / at der fløD vin aff Christi side / som de dog sige/ at mand icke dricker Christi blod i Nadueren/ men ekon blot vin. Alligeuel Chrisostomus siger: Huo som vil gaa til denne Kalck / hand skal saa gaa der til/ som hand vilde dricke aff vor Herris Christi side/der finder mand io icke vin/ men hans blod.

Oc der aff er det kommet/ at mand i Herrens Naduere blandede Kalcken met vand/efftterdi blod oc vand flø de tilsam-men aff vor Herris Christi side / Oc Ci-prianus

prianus staar hart der paa/at mand icke skal afflegge saadan beblandelse/men hol de hende ved mact/som Christi besynder lige befalning / Oc de Armenier bleffue fordømde som Kettere der offuer. Men efferdi Christus icke befalede det / oc der staar icke mere i Nadueren/ end at Chri stus tog Kalcken/oc gaff Disciplene han nem/da giørs det icke behoff / at mand skal giøre saa nødterfftigt it bud der aff. Der faare lade wi saadant fare/ oc bliffue hoss den lerdom/der den hellige Euange list viser oss/ som er / at vor kiere Herris Christi blod skal beholde sin krafft oc for arbeydelse stedze oc altid i oss / effter hans død/oc beuare oss fra synden oc døden/ naar som wi effter Christi befalning / la de døbe oss met vand. Thi der finder mand rettelige Christi blod/ som det her giffuis til kiende/at blod oc vand flyde til sammen / Huor som blod er / der er oc vand/oc huor vandet er/der er oc blodet/ oc vdretter huad som det skal. Som er/at det toer synden aff/oc giør oss aldelis re ne / som Zacharias haffuer propheteret om den obne kilde imod synden oc wren lighed. Der faare skulle wi tacke Gud for sin wsigelige naade oc barmhertighed/ at

hand loed oss komme til denne kilde / oc døbe oss i sin Søns Jesu Naffn / oc tode oss saa/met vor Herris Christi blod / aff alle synder/at wi her effter formedelst den hellig Aand skulle forsee oss alt got til Gud / oc formedelst bønens Aand robe til hannem i allehonde nød / indtil Christi døds siste fruct endelige lader sig finde / at wi formedelst hannem komme aff dette elendige leffnet til det euige liff.

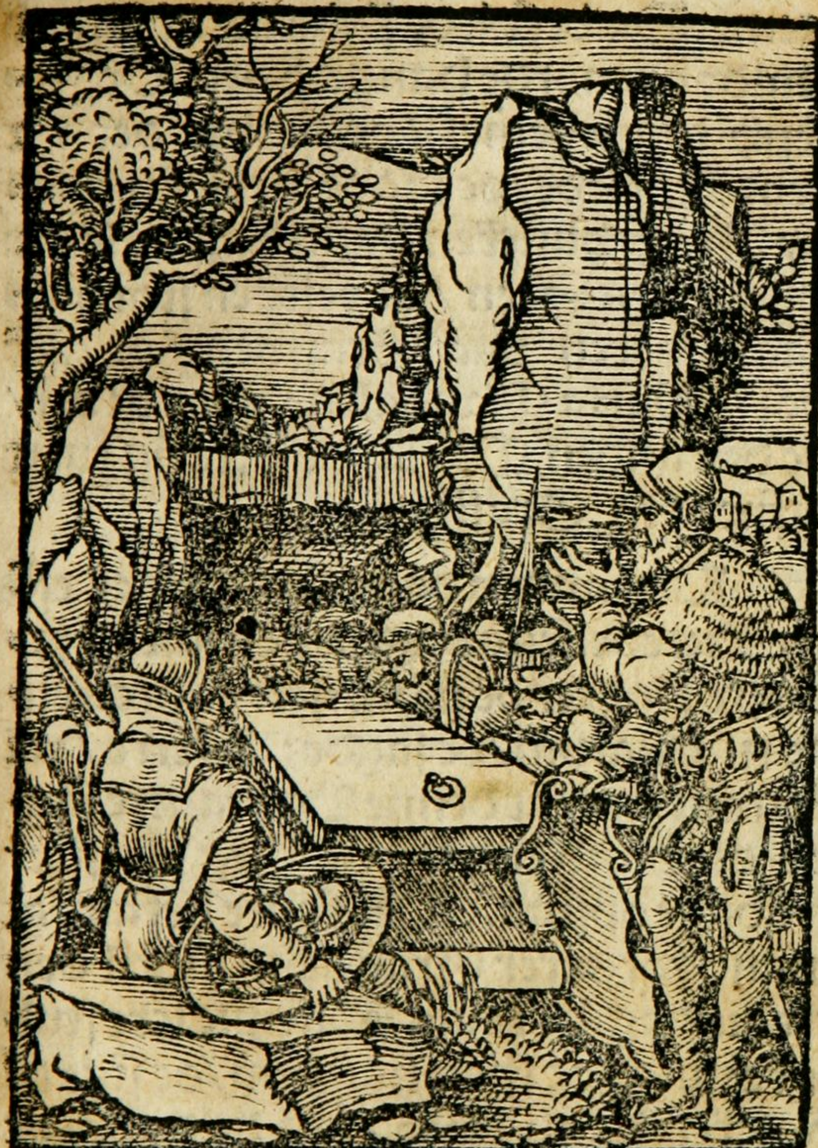
Det giffue oss Gud alle/

AMEN.

XIII.

Huorledis vor HERre Christus bleff tagen aff Kaarssit / oc lagd i en ny Graff / oc graffuen bleff beuaret aff Stridzmendene.

Oc om

DE om afftenen / kom en riger Mand aff Arimathia / hand hed Joseph / huilcken der oc vaar Jesu Discipel / hand gick til Pi-latum / oc bad hannem om Jesu le-

 geme.

geme. Da befalede Pilatus/at mand skulde antuorde hannem det. Oc Joseph tog legemet / oc suøbte det i it rent Linklede/oc lagde det i sin egen ny Graff/huilcken hand haffde ladet hugge i en Sten / oc velte en stor sten faar dørren paa Graffuen / oc gick bort. Maria Magdalena vaar oc der/ oc den anden Maria/de sette sig tuert offuer fra Graffuen.

Den anden dag/ som følger effter Beredelsens dagen/komme de ypperste Prester oc Phariseer endrecteligelige til Pilatum/oc sagde: Herre / wi komme ihu/at denne Bedragere sagde/der hand end leffde/Jeg vil effter tre dage opstaa. Der faare befale/at mand foruarer Graffuen/ indtil den tredie dag/at hans Disciple icke skulle komme/oc stiele hannem/oc sige til Folcket/hand opstod fra de døde/ oc det siste bedrægeri bliffuer verre / end det første. Pilatus sagde til dem: Der haffue i Voctere/gaar hen/oc foruarer/som i vide/De ginge hen / oc foruarede Graffuen met Voctere/ oc beseglede stenen.

Dette

DEtte er enden paa vor Herris Chri-
ſti pinis Hiſtorie / huorledis mand
tog hannem aff Kaarſſit / lagde
hannem i en ny Graff/ oc Graffuen bleff
beuarit aff Stridzmendene. Oc det ſticker
ſig offuermaade ſmuct til en beſlutning/
Thi der ſeer mand / huad vor kiere Her-
ris Chriſti død haffuer beſkaffet oc vdret/
baade hoſſ hans venner oc wuenner. Fien-
derne bliffue wrolige oc fryctactige/oc fal-
de met ſeendis øyen dybere i ſynd. Men de
ſom elſke vor Herre Chriſtum / oc holde
trolige met hannem / alligeuel de end ere
ſkrøbelige oc fryctactige menniſke/ ſaa
bliffue de dog formedelſt Chriſti død trø-
ſte oc driſtige/oc voffue nu/det ſom de til-
forn icke ſkulde taare drømt. Men lige
ſom vor kiere Herris Chriſti død paa den
tid forarbeydede ſaadant / Saa gaar det
end paa denne dag/ſom wi faa at høre her
effter.

Den forargelſe vaar drabelige ſuar
oc ſtor/at vor Herre Chriſtus døer ſaa
forſmædelige paa Kaarſſit. Der faare be-
ſpotte hans fiender hannem paa det høy-
ſte/Oc hans Diſciple/ ſom her til haff de
huldit ſig hoſſ hannem/torde icke lade ſig
ſee/oc de kunde icke andet tencke/end at det

 vaar

vaar nu aldelis øde met hannem / Hans Moder/den hellige Jomfru Maria/stod der som en bedrøffuit Quinde / oc andre Quinder hoss hende. Alligeuel hun nu paa den tid hole sig fast til Engelens predicken/ oc fromme hellige Menniskis prophecier om det Barn Jesu / saa vaar dog hendis hierte sorge saa stor / oc den forargelse giør hende saa we / at hun lader sig icke besynderlige høre. At den hob som her til haffde huldet met vor Herre Christo/ oc verit hoss hannem/ vaar saa aldelis oc i alle maade stille/ Der taar ingen røre sig eller lade sig høre/Christi fiender beholde marcken/ de ere dristige oc frimodige/ De aleniste robe oc skrige alleuegne/ oc de andre skulle tie stille. Men huor til de fromme hierters skrøbelighed oc mistrøstelse er oss nyttelig/det er tilforn tilkiende giffuit/ som er/at ingen skal fordriste sig/eller forlade sig meget paa sig selff. Thi at gaar det saa de fromme hierte her/at de paa det neste aldelis forglemme al trøst/oc siuncke til lige ned i iemmer oc bedrøffuelse/Huor megit mere kand da saadan skrøbelighed findis hoss oss/naar wi skulle for Euangelij skyld voffue oc lide noget/ Der faare skal mand fryete Gud/ oc bede om den hellig

lig Aand/at hand vil opuecke vore hier-
te/opfylde dem met trøst/giøre dem dri-
stige oc frimodige/at wi oc for Guds ære/
oc hans ord skyld kunde voffue oc lide
noget.

Som forargelsen er nu størst/oc de
som haffde verit de smuckiste Christne/oc
stedze huldet sig dristelige til vor Herre
Christum/fly/tuile oc fryctе/oc icke vide
for sorge/fryct oc mistrøstelse/huad de
skulle giøre/eller huort de skulle hen. Da
findis først Joseph aff Arimathia(som el-
lers Josue xv. Oc i Dommernis bog vdi
det ix. kaldis Aruma) icke en enfoldig rin-
ge Borgere/som Apostlene vaare enfol-
dige ringe Mend/men en aff Raadet i
Jerusalem/oc en offuermaade riger
Mand/hand dristede sig til/gick til Pi-
latum/oc bad mand vilde lade hannem
faa det døde legeme/at hand motte tage
det aff Kaarssit/oc begraffue det. Oc Ni-
codemus holder sig til hannem/huilcken
der tilforn vaar saa fryctactig/at allige-
uel hand gerne hørde vor Herre Chri-
stum/oc haffde hannem kier/saa kom
hand dog ekon til hannem om natten/
Denne bær hundrede pund/det er vor
mynt/for halfftrettende gyldene Myrrha

oc Aloes/paa det at vor Herre Christus io icke skulde haffue en ringe / men hederlig begraffuelse. Thi at hoss Jøderne som Johannes bemelder/vaar det seduanligt/ efferdi de aff Guds ord / haffde haab til opstandelsen oc det euige liff/at de komme de døde legeme hederlige til iorde/ oc salwede dem met Myrrha oc Aloe/at de icke aleniste skulde vare lenge / oc langsomt raadne/men ocsaa lucte vel oc deylige.

Nu formelder Lucas oc Marcus besynderlige om Joseph / at hand vaar vor Herris Christi Discipel/det er/hand hørde flitelige hans predicken / oc anammede hende/oc ventede Guds Rige. Disse stycke skulle wi giffue vel act paa/thi det giffuer sig her til kiende / huad der skyndede hannem til/at hand dristede sig til/oc gick faar Pilatum. Thi det vaar icke en ringe handel. De ypperste Prester oc det gantske Raad i Jerusalem haffde klaget paa vor Herre Jesu/at hand vaar oprørist / en bedragere oc Guds bespottere / Oc Pilatus haffde ladet dom gaa offuer hannem for samme klagemaal skyld. At Joseph nu gaar frem/huilcken der tilforn haffde slagit sig fra al den handel / der de toge sig faare imod Jesum/ oc icke vilde vere der

hoss/oc beder nu om Christi legeme / at
hand kand hederlige begraffue hannem/
saadant er icke got at driste sig til / Thi
hand førde der met det gantske Raad/ oc
Pilatum selff/ som haffde fordømt vor
Herre Christum/paa sig/oc gaff nock til
kiende/at hand holt hannem for en from
retsindig Mand/huilcken der skede wret
baade faar Gud oc verden.

Huad opuecker hannem nu til saa-
dant/at hand taar det voffue? Intet an-
det/end at hand venter Guds Rige. Det
er/Hand haffuer end nu det haab/ at al-
ligeuel Christus henger oc døer ælendeli-
ge paa Kaarssit/saa skal Guds Rige dog
icke bliffue borte/ men komme / oc Gud
skal formedelst denne døde Christum vd-
rette oc fuldkomme / alt det som er tilsagd
om Messia oc hans Rige i Propheterne.
Thi at lerde Hoffuitzmanden / som stod
hoss Kaarssit/oc saa vor Herre Christum
dø/saa meget aff dette oc andet/at hand
frilige bekiender: Sandelige denne Men-
niske vaar Guds Søn/Marci xv.da fat-
tede wden tuil denne Joseph oc den from-
me Nicodemus/lige saadane tancker / oc
haffde icke det haab visselige aleniste aff
Propheternis predicken / men aff vor

Herris Christi egne ord/huilcke de haffde offte hørt/oc nu først formedelst den hellig Aands indskiudelse/lagde paa hierte/ at det vaar icke wde met hannem/men at Gud vilde nu/der huer mand tenckte der minst paa/oprette sit Rige. Lige som vor Herre Christus oc giør en drabelig Predicken faar Nicodemo om dette haab/ Johan.iij. der hand holder hannem den Lignelse faare om Hugormen i Orcken/ oc siger: At hand skulde ocsaa ophøyis paa træ.

Saadane tancker optende den hellig Aand paa den tid i de skrøbelige mistrøstige hierte/ oc giorde dem saa brendendis der met/at Joseph gaar faar Pilatum/oc beder om Christi legeme / huilcken hand haffde fordømt/ som den der vaar oprørist oc en Guds bespottere / Oc Nicodemus bær Myrrha oc Aloe frem / paa det vor Herre Christus skal io haffue en kaastelig hederlig iordeferd oc begraffuelse/ oc de der met bære vidnisbyrd faar den gantske verden/at deris haab er icke aldelis borte/de tro end nu at Guds Rige skal komme / verden maa tradze huor meget hun vil/oc Christus holde sig saa skrøbelig oc ælendig som hand vil.

Det⸗

Dette er nu den fruct aff vor Herris Chriſti død/at de ſkrøbeligſte/miſtrøſtigſte hierte/vden al redzel oc fryct giffue ſig til kiende/bekiende Chriſtum/oc paa det hederligſte begraffue hans legeme/ ſom henger der i vanære/til it vidniſbyrd/ at de imod Jøderne/de ypperſte Preſter/Pilatum/oc alle Chriſti fiender holde oc priſe hannem for Guds Søn/ haffue haab til hans Rige/oc trøſte ſig ocſaa nu i hannem/der hand er død/oc huer mand acter/at det er ſlæt oc aldelis vde met hannem. Thi det er dette ſamme der Lucas oc Marcus ſige/ At Joſeph tøffuede effter Guds rige/det er/hand haabede/ at Gud ſkulde formedelſt denne Mand begynde it nyt Rige paa iorden/ forlade ſynderne/ giffue den hellig Aand/ oc det euige liff. Thi dette kaldis rettelige Guds Rige/ ſom er loffuit oc tilſagd i Propheterne/at Chriſtus eller Meſſias ſkulde begynde det.

Lige nu ſom Eſaias propheterer om Chriſto/ Hand ſkal icke ſønderbryde det knuſede rør/oc icke vdſlycke den rygende hør. Saa ſeer mand her paa Joſeph oc Nicodemo. Her til haffue de verit ſkrøbelige miſtrøſtige Chriſtne/ redzel haffuer

ſaa

saa suarlige beklemt dem / at de torde icke lade sig obenbare mercke. Nicodemus kom icke til Jesum uden om natten / der faare kalder Johannes hannem en hemmelig Discipel. Men Christus holder dem saadant til gode/vil icke forskiude dem for saadan fryctactighed skyld / Oc som der vaar nu størst fare paa ferde/oc de som ellers vaare stercke/frimodige Christne/lade forargelse offueruinde sig/ oc taare ingen sted lade sig til syne/der arbeyder den hellig Aand formedelst Christi død / at den røgende/ia paa det neste aldelis udslucte hør blusser op/oc skin lige som den deylige Soel/ Thi huad som Joseph her til hemmelige trode oc holt aff Christo/ det lader hand nu huer mand see / oc fryc/ter huercken Jøderne eller Pilatum/Hand acter mere Christum som er død i al vanære/end den gantske verden / Dette er icke en ringe gerning/eller liden fruct aff Christi pine.

Nu staar saadant oss alle der til it Exempel/at wi skulle følge denne Joseph oc Nicodemo/ oc naar Christus henger paa Kaarssit/det er/naar Euangelion lider forfølgelse/oc de arme Christne pinis oc plagis der offuer / da skulle wi traade

dri/

dristelige frem / foracte Tiranner / oc prise Guds Søn oc hans ord / oc ære det met obenbare bekiendelse / Indtil den døde Christus / lader see sig met sin herlige opstandelse / oc de mistrøstige / skrøbelige / fryctactige Christne / ocsaa da bliffue trøstede / oc komme til bekiendelse igen. Thi denne vedzel bliffuer stedze i Kircken / Nogle aff de stערckeste / skulle vere skrøbelige / oc icke kunde beuare sig i forargelse / Der imod skulle de skrøbeligste holde sig frem / oc lade sig høre met en glad bekiendelse / paa det der skal aldri fattis Folck / som skulle kiende oc bekiende Christum. Ville eller kunde de stercke det icke giøre for forargelse skyld / de skulle lære oc forsøge / huor aldelis intet menniske er / naar Gud tager sin Aand fra oss / da skulle de aller skrøbeligste giøre det / som icke haffue den anseelse. Thi Gud vil / som en riger Hussherre / haffue allehonde tiunde i sit huss / Icke idel stercke oc fulduoxne / men ocsaa smaa oc skrøbelige / Paa det nu de stercke skulle ingen foracte / da skulle de lære at kiende deris skrøbelighed paa dem selff / Oc at der skal io ingen dømme den anden / da kommer Guds Aand offuer de skrøbelige / formaner / trøster oc styrcker dem saa / at huer

at huer mand skal see oc prise den Guddommelige krafft hoss dem. Det vdretter vor kiere Herris Christi pine/ stedze oc altid i hans Kircke/paa det hans Christenhed icke skal bliffue til intet / men holdis ved mact/ voxe oc formeris.

Men huorledis gaar det paa den anden side/der som de ere vor Herris Christi fiender / oc icke kunde haffue rolighed før de komme hannem paa Kaarssit? Der findis det ret tuert imod / Thi at lige som Solen haffuer sin forarbeydelse / effter som materien er / vox giør hun bløt oc smelter/dynd giør hun hart oc tiurt / Lige saa gaar det oc her/ de fromme hierte bliffue formedelst vor Herris Christi pine trøste oc dristige/oc voffue io nu / det som de tilforn / der Christus leffde/ ingelunde torde voffue. Men de vgudelige Jøder/ som fordi saa hastede til døden met vor Herre Christo/at de haabede / det skulde icke mere nød haffue/naar hand vaar borte / Der de haffde fuldkommit deris fortredelighed/oc Christus nu vaar død paa Kaarssit/oc lagd i en ny Graff/ da bliffue de aller først vrolige/ løbe samdrecteligetil Pilaton/oc sige: Herre/wi haffue hørt at denne forførere sagde/ den stund

hand

hand end leffde / Jeg vil effter tre dage opstaa / Der faare befale at mand foruarer Graffuen / indtil den tredie dag / at hans Disciple icke skulle komme / oc stiele hannem / oc sige til Folckit / Hand stod op fra de døde / oc det siste bedregeri bliffuer verre end det første. Disse ord merck fliteli ge / da skalt du see / huad for it hierte de haffue. De haffue gantske vel merckt Christi predicken / oc forstode hende rettelige / Men huad fruct giør det hoss dem ? Joseph oc Nicodemus / som uden tuil oc haffde beuaret saadan predicken / oc samme tid trøstet sig der met / de vorde frimodige oc glade der aff / oc haabis til alt got / Men disse Skalcke bliffue urolige / begynde at frycte sig for den døde Mand / der som det ellers er naturligt / huor nogen veed sin fiende vere død / at hand icke frycter sig mere for hannem. Saadant huercken kand eller vil vere hoss de ugudelige Jøder / som du seer / de frycte sig for den døde Christo / som hand nu ligger i Graffuen. Hoss Pilato vende de it skin faare / at hans Disciple torde stiele hannem / oc sige / Hand er opstanden / J deris hierte er vor Herris Christi ord en skarp torn / at de befrycte / Huad om det vaare

sand-

ſandhed? Huad om hand vaare Meſſi-
as? oc opſtode igen fra de døde? Huorle-
dis ſkulde det da vel gaa oſſ? Der faare
bliffue de wrolige oc miſtrøſtige/ Men de
bedre ſig intet aff ſaadane tancker/ de ten-
cke icke/ Ah huad haffue wi giort? La-
der oſſ end nu krybe til Kaarſſit/ oc icke
foracte ſaadan drabelig atuarſel oc vnder-
lige gerninger/ ſom nu gaffue ſig til ſyne
met hans død. Ney ſaadane tancker ville
icke i dem / Men lige ſom de met had oc
affuind offuerfulde hannem/ ſaa bliffue de
io lenger io verre/ De ſøge middel oc veye/
huorledis de kunde / at de ville fordempe
vor Herre Chriſtum / oc forhindre hans
ære.

Saadant ſtaar nu her oſſ ocſaa til it
Exempel oc formaning / at wi ſkulle icke
forferdis der aff/ naar ſom wi ſee ſaadant
paa ordens fiender. Thi det ſkal ſaa gaa/
huo ſom ſetter ſig viderlige imod Guds
ord/ hand ſkal falde io lenger io dybere i
ſynd/ oc io mere hand ſøger rolighed io
wroligere oc miſtrøſtigere ſkal hand bliff-
ue/ lige ſom wi oc tilforn haffue hørt om
vor Herris Chriſti blod. Thi det vaar
Jøderne en ringe ſag/ at de førde Chri-
ſtum til Kaarſſit/ oc lode dræbe hannem/
De

De sagde met it velbetenckt / læt / ringe moed / Hans blod skal vere offuer oss oc vore børn / Men der effter finge de at finde / huor ringe en ting det vaar / at Jerusalem / oc det gantske Land bleff ødelagd der faare. Lige saa gaar det her oc / Alle deris tancker vaare / at vaare ekon denne Jesus død / da skulde der icke lenger vere nød paa ferde. Gud tilstedde dem / oc loed Christum dø paa Kaarssit / Men der begyntis handelen rettelige først / oc de haffde mindre rolighed end tilforn. Vor Herris Christi ord / huilcket de dog icke trode / laa i deris hierte / som en brendendis ild / oc naggende orm / tro kunde de det icke / oc de kunde dog icke aldelis foracte det / Saa skal det gaa ordens fiender / io mere de søge rolighed formedelst deris Tiranni / io dybere skulle de falde / icke aleniste i wrolighed / men ocsaa i synd.

Der nest skal der end findis en anden forderffuelse / naar de haffue beraadslagit alting paa det beste / da skulle de ekon forarge deris sag / oc imod deris vilie forfremme det hellige Euangelion / Lige som det skede Jøderne her / De begærede Pilati Drabantere eller Stridzmend paa tre dagis tid til Graffuen / oc beseglede

Graffuen/der met at formene/om vor Herris Christi Disciple vilde bruge skalck- hed/oc stiele hans legeme. Det vaar off- uermaade vislige betenckt. Men huorle- dis lyckis det? Lige som de befrycte/saa vederfaris dem. Der Christus Paaske dag vaar aarle opstanden fra de døde/oc En- gelen kom aff Himmelen til Graffuen/oc der begyndis it iordskel/oc stenen bleff velt aff Engelen bort fra dørren/forfer- dedis vocterne/oc de laae der lige som de haffde verit døde/Men strax de komme til sig selff/ruffede de sig op/oc den ene løb her/den anden der vd/komme til Jerusa- lem/oc førde de ypperste Prester tiender om det dem vaar vederfarit/Huad ment du vel at de tenckte da? Huorledis tror du vel at deris hierte skalff oc beffuede? De kunde icke holde det for skimt/thi der sto- de deris egne vidnisbyrd/Pilati Draban- tere/beskickede aff dem selff til Graffuen/ aff dem hørde de icke aleniste/huad som vaar skeet/men de kunde oc see det paa dem/Thi saadan en stor forferdelse for- gaar icke snart/mand hører det paa talen/ mand seer det i ansictet/det gantske lege- me er bespent der met/oc bliffuer vsynligt oc vskickeligt. Der faare er det got at mer-

cke/at

cke / at denne tiende giorde de ypperste Prester oc Eldste baade sorge oc angist.

Men der er end nu ingen forbedring / de falde end nu dybere i synd oc faa en ond samuittighed. Fordi at de holde strax raad om Sabbathen / oc giffue Stridzmendene pendinge nock / at de skulle hielpe dem liuge / oc sige: At de soffue / oc hans Disciple komme i det samme / oc staale hans legeme bort. See / dette er den trøst / der de arme menniske giøre sig / oc behielpe sig der met. J deris hierte vide de / at Christus / huilcken de haffue wskyldelige giffuit i døden / er opstanden fra de døde. Huad bekumrelse oc sorge de nu haffde der aff / kand huer mand betencke hoss sig selff / Fordi at hiertet kunde io icke andet end bliffue wroligt der aff / Oc alligeuel giffue de store pendinge der faare vd / at mand skal hielpe dem at liuge / oc tage Folck anderleds met ord. Det kand dog io vere forgifftige hierte oc mere end besette met Dieffuelen / som sette sig saa fortredelige imod sandhed / oc met viderlig løgn pryde oc trøste sig / Saadant skalt du lære oc venne dig til at lide aff ordens fiender / Thi at som tilforn er sagd / huo som set-

 ter

ter sig imod sandhed/ hand kand icke an-
det end behielpe sig met løgn.

J det trøster vor kiere Herre Christus sin Christendom/ oc lader sig see at hand er icke mere død / men leffuende / oc den løgn som ordens fiender bruge skal hielpe der til/ at ordet skal vdbredis videre / oc haffue diss større anseelse. Thi at haffde Jøderne icke selff beuarit Graffuen / da haffde saadan løgn hafft it smuct skin/ at mand haffde staalit vor Herris Christi legeme bort. Men der Pilati Drabantere ligge omkring Graffuen / oc Graffuen bliffuer met al flid beseglit / da kand den løgn icke lenger haffue fremgong/ at Christi legeme er staalit bort / handelen i sig selff giffuer nock til kiende/ at der vaar en høyre oc større mact/end Pilatus oc hans Stridzmend/fordi at de haffde ellers icke flyt der fra. Lige saa skal det stedze oc altid gaa/ at Euangelij fiender skulle behielpe sig met løgn. Men saadan løgn skal icke aleniste icke giøre ordet skade / men ocsaa forfremme det/ at huer mand skal lære at kiende oc fly løgn / oc holde sig til Guds ord / oc den rette sandhed/som/Gud vere loff/oc er skeet i vor tid/Oc Papister met deris løgn/skrig oc skriffuelse/ekon haffue
for-

forfremmet Euangelion/Fordi at de giff-
ue deris løgn for groffuelige til kiende / oc
driffue Folck der met til sandhed. Dette er
nu oc en fruct/huilcken vor Herris Christi
pine vdretter / at ordens fiender skulle io
lenger oc mere løbe paa/oc støde sig/oc
imod deris vilie forfremme sandhed.

At Euangelisterne nu besynderlige
formelde / huorledis den Graff der vor
Herre Christus bleff lagd vdi vaar i en
Vrtegaard/oc en ny Graff/i huilcken der
vaar tilforn ingen lagd / oc Joseph haff-
de ladet giort til sig selff. Saadant skede
icke aleniste fordi / at det vidnisbyrd om
opstandelsen skulde bliffue diss vissere/
Men ocsaa der faare / at effterdi her vaar
it besynderligt legeme / huis lige tilforn
icke vaar kommet paa iorden / da skulde
det oc haffue it besynderligt Herbere eller
ny Graff. Vor Herre Christus haffde
kiød oc blod lige som wi / wden alene at
det vaar it helligt kiød oc blod / i huilcket
den euige Faders Søn kledde sig. Der
dette kiød oc blod nu skulde haffue sin hui-
le/da burde hannē at haffue en ny Graff/
Oc denne Graff vaar dog icke hans
egen/men Josephs/Thi at lige som Chri-
stus icke bleff Menniske oc døde for sig

Christus begraff-uen i en ny graff.

 selff/

selff/men for vor skyld/Saa ligger hand oc for vor skyld i Graffuen/oc hans Graff er vor Graff/ at wi formedelst hannem paa den yderste dag / skulle opueckis der aff/oc leffue met hannem euindelige.

Betenc-kelse hoff Josephs Graff.

Wi skulle oc flitelige mercke Josephs Exempel huilcken der i sin velmact loed giøre sig sin Graff / huor aff mand kand lettelige mercke/at hand icke haff de for-glemt den yderste time oc siste stund / som Folck dog almindelige giøre. Thi huer mand sticker sig saa met det timelige/ som wi skulde bliffue her euindelige / Men de Gudfryctige acte der imod deris gantske leffnit her paa iorden/som en Pillegrims reysse/der som mand haffuer ingen verel-se/oc dag fra dag stunder lenger frem / til det rette oc euige Fæderne land. Huo som reysser offuer Land/ faar hand end it got Herbere / saa begærer hand dog icke at bliffue boendis der / hand veed at hand er icke der hiemme / Lige saa giøre oc de Christne/dette leffnet her paa iorden hol-de de for it geste Herbere / der som mand ligger en nat / far mand vel met dem / da tage de det til tacke/Er det oc/som almin-delige skeer / it slemt/kalt/wrenligt oc w-trofast Herbere/da trøste de sig der met/

at det er dog ekon paa en nat at giøre/det bliffuer en gong bedre. Lige saa haffuer oc den fromme Joseph giort/Hand vaar riger oc en act Borgere i Jerusalem/Men hans tancker haffue stedze saa verit / Du haffuer her ingen værelse/du skalt oc bort. Der faare lader hand berede sig en Graff/ i sin Urtegaard / som hand haffde sin største løst/der som hand vil met alle Helligen vente den gledelige opstandelse formedelst vor Herre Christum. Dette skulde rige Folck betencke/oc giøre sig ocsaa saadane betenckelse tegen i deris lysthuss/ huilcke dem kunde minde paa det tilkommende/ oc drage fra det timelige. Men der see wi/at huer mand met vilje flyr saadant/oc ekon aleniste tencker paa lyst oc glæde.

Saa haffuer eders kierlighed aldelis vor Herris Christi pinis Historie/i huilcken wi skulle besynderlige lære/ huor stor oc gruselig en byrde synden er / effterdi Guds Søn selff bar saa suarlige der paa/ oc skulde met sin egen død betale der faare. Paa det wi skulle holde oss i Guds fryct oc vocte oss fra denne byrde. Der nest/ skulle wi lære/at trøste oss imod synden/ met vor Herris Christi Offer/paa det at Beslutning.

fristis wi end aff synden oc døden/wi dog kunde beholde den trøst fast / at Christus betalede for vore synder / oc Gud vil for hans skyld vere til freds met oss / oc icke mere ihukomme vore synder. Disse ere de tho besynderligste lerdome / som oss hol= dis faare i denne Historie / oc stedze skulle øffuis aff oss. Fremdelis kand mand bru= ge denne Historie til taalmodighed vnder Kaarssit / efftersdi Guds Søn met sit eget Exempel gaar her faare oss. Item til kier= lighed til vor neste / som vor Herre Chri= stus selff offte formaner / oc siger: Lige som ieg elskte eder saa skulle i elske huer an= dre. Men huo vil eller kand fortælie det altsammen / huor til wi vel kunde bruge vor Herris Christi pine? Der faare skulle wi aff hiertet tacke Gud for saadan ler= dom / oc bede / at hand formedelst sin hel= lig Aand / vil optende hannem i vore hier= ter / oc giøre oss dag fra dag io lenger io stercker i troen / kierlighed oc taalmodig= hed / indtil wi effter dette elendige leffnet bliffue til euig tid salige. Det forlene oss alle vor naadige Fader i Himmelen / for= medelst sin hellig Aand / for sin elskelige

Søns / oc vor Herris Jesu Chri=
sti skyld / A M E N.

Den

Den xxij. Dauidz Psalme/faar at siunge om Hinden/ som bleff aarle iaget.

MIn Gud/min Gud/ hui forlodst du mig ? ieg hyler / men min hielp er longt borte.
Min Gud ieg rober om dagen/ Saa sua-rer du intet / Oc ieg tier icke heller om natten.
Men du est Hellig / Du som boer iblant Israels Loff.
Vore Fædre haabede paa dig / oc der de haabede/halpst du dem vd.
Til dig robede de/oc bleffue reddede/ De haabede paa dig / oc bleffue icke til skamme.
Men ieg er en Orm oc intet Menniske/ Menniskens spaat oc Folckens forac-telse.
Alle de mig see bespaatte mig / oplade munden/oc ryste Hoffuedet.
Hand klage det faar Herren/ hand hielpe hannem vd/oc redde hannem om hand haffuer lyst til hannem.
Thi du drogst mig aff min Moders liff/
 oc

oc vaaſt min Tillid der ieg end vaar hoſſ min Moders bryſt.
Paa dig er ieg kaſt aff Moders liff / Du eſt min Gud aff min Moders liff.
Ver icke longt fra mig / Thi angiſt er nær / Thi her er ingen Hielpere.
Store Øxen haffue beſpent mig / Fede Øxen haffue omkring lagd mig.
De lade deris Strube op imod mig / Som en brøllende oc glubende Leu⸗ue.
Jeg er vdøeſt ſom vand / alle mine Been atſkilde ſig / mit Hierte er i mit Legeme lige ſom ſmeltet Vox.
Min krafft er fortørret / ſom it Skaar / oc min Tunge henger ved min gumme / oc du legger mig i Dødzens ſtøff.
Thi at Hunde haffue beſpent mig / Oc de ondis Hob haffuer belagt mig / De haffue igennem boret mine Hender oc Føder.
Jeg kunde telle alle mine Been / Men de ſkue oc ſee deris lyſt paa mig.
De ſkiffte mine Klæder iblant dem / oc ka⸗ſte Laad om min Kiortel.
Men du Herre ver icke longt borte / Min ſtyrcke ſkynde dig at hielpe mig.
Redde min Siel fra ſuerdet / Min Enlige fra Hunde.
Hielp

Hielp mig aff Løuuens Strube/oc redde mig fra Enhiorningene.

Jeg vil predicke dit Naffn faar mine brødre/ieg vil priſe dig i Menigheden.

Priſer Herren i ſom frycte hannem/Al Jacobs Sæd ſkal ære hannem/oc al Jſraels Sæd ſkal frycte hannem.

Thi hand haffuer icke foractet eller forſmaat de Fattigis elendighed/ Oc icke ſkiult ſit Anſict for hannem/oc der hand robte til hannem/da hørde hand det.

Dig vil ieg priſe i den ſtore Menighed/ Jeg vil betale mit Løffte faar dem/ſom hannem frycte.

De ælendige ſkulle æde at de bliffue mette/ oc de ſom atſpørre Herren / de ſkulle priſe hannem / Eders hierte ſkal leffue euindelige.

Alle Verdens ende ſkulle komme ihu / at vende dem til Herren/ Oc alle Hedningernis ſlecte ſkulle bede til hannem.

Thi Herren haffuer it Rige/Oc hand regerer iblant Hedningene.

Alle Fede paa Jorden ſkulle æde oc tilbede/oc alle de ſom ligge i Støffuen ſkulle

bøye

bøye knæ faar hannem / oc de som ar-
melige leffue.
Hand skal haffue en Sæd som hannem
skal tiene / Om Herren skal mand kund-
gøre til Børne børn.
De skulle komme oc predicke hans retfer-
dighed / Faar det Folck som skal fødis
at hand det gør.

Gud Fader / Gud Søn / oc Gud
den hellig Aand / den Eniste
euige Gud / vere loff oc
ære i euighed /
Amen.

FINIS.

Psalm. LXXXIX.

Saligt er det Folck som sig kand fryde.

Prentet i Magdeborg aff Michael Lotther.

M. D. LVI.

Oc findis til kiøbs hoss Pauel Knuff/ lock Bogbindre i Lybeck.

[illegible]

[illegible] dem

[illegible]

[illegible]

